

İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ

ANADOLU BİL

MESLEK YÜKSEKOKULU DERGİSİ

ISTANBUL AYDIN UNIVERSITY

JOURNAL OF ANADOLU BİL VOCATIONAL

SCHOOL OF HIGHER EDUCATION

Yıl Year: 13 Nisan - Mayıs - Haziran 2018 / April - May - June 2018 - Sayı Number: 50
ISSN 1306 - 3375

KÜNYE IDENTITY

Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi üç ayda bir yayımlanır. Bu dergide yayımlanan makalelerin telif hakları Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu'na aittir. Bu yayımla ilgili olarak Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan doğan her türlü hak saklıdır. Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında Yüksekokulun izni olmadan çoğaltılamaz. Bu dergide yayımlanan makalelerdeki görüşler yazarlarına aittir. Yüksekokul bu görüşler nedeniyle herhangi bir sorumluluk kabul etmez. / Anadolu Bil Vocational School Journal is published quarterly. The copyrights of all articles published in this journal belongs to Anatolian Vocational School of Higher Education. All rights are reserved under all kinds of Intellectual Property Law in relation to this publication. Without our prior written permission excerpts except for promotional purposes may not be reproduced. The opinions expressed in the articles published in this journal are those of the authors alone. The School does not accept any liability due to these opinions or for any inaccurate, unreliable, untimely or incomplete information contained therein, or for any reliance placed upon it.

ONURSAL BAŞKAN

Dr. Mustafa AYDIN

İAÜ ADINA İMTİYAZ SAHİBİ

Prof. Dr. Yadiğâr İZMİRLİ

EDİTÖR

Prof. Dr. Candan VARLIK

EDİTÖR YARDIMCISI

Dr. Öğr. Üyesi Ayla ÜNVER ALÇAY, Öğr. Gör. Seçil BİLGİÇ
Dr. Öğr. Üyesi Cengiz KASTAN

EDİTÖR KURULU

Prof. Dr. Yadiğâr İZMİRLİ, Dr. H. Fatih AYDIN, Prof. Dr. Hasan SAYGIN, Prof. Dr. Fevzi Rifat ORTAÇ,
Prof. Dr. Necat BİRİNCİ, Prof. Dr. İbrahim Hakkı AYDIN, Prof. Dr. Mustafa ÇIKRIKÇI,
Prof. Dr. Kamil BOSTAN, Prof. Dr. Selami GÖZENÇ, Prof. Dr. Necla ARAN, Dr. Öğr. Üyesi Güven ÖZDEMİR,
Dr. Öğr. Üyesi Faris KOCAMAN, Dr. Öğr. Üyesi Emel BİROL, Öğr. Gör. Özgül YAMAN

KAPAK TASARIM

Öğr. Gör. Sevgi YILMAZ

AKADEMİK ÇALIŞMALAR KOORDİNASYON OFİSİ

İDARI KOORDİNATÖR

Gameze AYDIN

İNGİLİZCE REDAKSİYON

Çiğdem TAŞ

GRAFİK TASARIM

Elif HAMAMCI

BASKI

Armoninuans Matbaa Adres: Tavukçuyolu Cd. Palas Sk. No:3 Y.Dudullu Ümraniye - İstanbul
Tel: 0216 540 36 11 **Faks:** 0216 540 42 72 **E-Mail:** grafik2@armoninuans.com

EBSCO Tarafından Uluslararası Taranmaktadır.

Yazışma Adresi: Besyol Mahallesi İnönü Cad. No: 38 Küçükçekmece, İSTANBUL **Tel:** 444 1 428 **Faks:** 0 212 425 57 59 **www.aydin.edu.tr**

Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi özgün bilimsel araştırmalar ile uygulama çalışmalarına yer veren ve bu niteliği ile hem araştırmacılara hem de uygulamadaki akademisyenlere seslenmeyi amaçlayan hakemli bir dergidir. / Journal of Anadolu Bil Vocational School of Higher Education is a double-blind peer-reviewed journal which provides a platform for publication of original scientific research and applied practice studies. Positioned as a vehicle for academics and practitioners to share field research, the journal aims to appeal to both researchers and academicians.

Hakem Kurulu

Prof. Dr. M. Salih ÇELİKKALE İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. M. Mustafa ÇIKRIKÇI İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. İsmail Hakkı AYDIN İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Selami GÖZENÇ İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Kamil BOSTAN İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Osman Nuri UÇAN Altınbaş Üniversitesi

Prof. Dr. Hülya YENGİN İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Necla ARAN İstanbul Teknik Üniversitesi

Prof. Dr. M. Nafiz DURU İstanbul Aydın Üniversitesi

Prof. Dr. Özkan ÖZDEN İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Taçnur BAYGAR Muğla Üniversitesi

Prof. Dr. Yaşar ONAY Haliç Üniversitesi

Prof. Dr. Ali AYDIN İstanbul Üniversitesi

Prof. Dr. Serkan İKİZ İstanbul Üniversitesi

Doç. Dr. Kamil METİNER İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Güven ÖZDEMİR İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ayla ÜNVER ALÇAY İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ercan ÖGE İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Nurhan TALEBİ İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Ferhat ÇAĞILTAY İstanbul Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Mete Karadağ İstanbul Aydın Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Kenan SIVRIKAYA İstanbul Aydın Üniversitesi

İçindekiler - Contents

Çalışan motivasyonunda performans değerlendirmesinin önemi:

Türk turizm sektörü

An investigation of the online consumer buying behavior: Examples of Azerbaijan
Afsana ABBASOVA, Bekir Emre KURTULMUŞ 1

Tüketicilerin internet üzerinden satın alma davranışının incelenmesi:

Azerbaycan örnekleri

An investigation of the online consumer buying behavior: Examples of Azerbaijan
Beyhan HİLAL YASLIDAĞ, Günay FERHADİ 15

Marmara ve Ege bölgesindeki devlet üniversitelerinin iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde verilen derslerin mali müşavirlik sınavlarına denkliği

The equivalence of the courses given in the faculties of economics and administrative sciences of the state universities in Marmara and Aegean region to the certified public accountant exams

Günay Deniz DURSUN, Seçil SOLMAZ BULUT 29

Geleneksel Rize İkizdere evlerinin plan tipolojisi ve yapım sistemi açısından incelenmesi

An analysis of the plan types and construction system of the traditional houses of Rize, İkizdere

Ecem İrem DEMİRRENK, ERARSLAN 47

Yerel Yönetimlerde şeffaflığın önemi

The importance of transparency in local governments

Fethi GÜRÜN, Zelal GEZİCİ 67

Egemen ideoloji ve mimarlık: Helenistik ve Roma dönemi mimarisi üzerinde "egemen ideoloji"nin rolü

Dominant ideology and architecture: The role of "dominant ideology" on Hellenistic and Roman architecture

Veli Rauf VELİBEYOĞLU, Alev ERARSLAN GÖÇER 85

Çalışan motivasyonunda performans değerlendirilmesinin önemi: Türk turizm sektörü

Afsana ABBASOVA¹
Bekir Emre KURTULMUŞ²

Geliş tarihi / Received: 25.07.2017

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 15.03.2018

Kabul tarihi / Accepted: 26.04.2018

Öz

Toplumun vazgeçilmezi olan tüketim döngüsü, tüm işletme ve kuruluş açısından önem taşımaktadır. Bu anlamda turizm sektöründe işletmelerin sayısı yıllar içinde çoğalmış ve ülkelerin turizme daha çok önem verdiği görülmüştür. Buna bağlı olarak da turizm sektöründe turistlerin önemi gün geçtikçe artmıştır.

Yapılan bu çalışmada “performans değerlendirme” kavramının kurumlar açısından önemine vurgu yapılmıştır. Performans değerlendirme kavramını doğrudan ve dolaylı yoldan olumlu, olumsuz yönde etkileyen faktörler unsurlarıyla ele alınmıştır. Çalışan bireylerin motivasyonları kurumların performansını etkilediği varsayımını göz önüne alarak gerek kurum motivasyonlarının yüksek tutacak gerekse de çalışan bireylerin yaptıkları işe odaklanmalarını pozitif yönde etkileyebilecek modellerle değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonunda da, çalışmayla alakalı olarak yapılan anketlerin analizleri ve analiz yorumlarına yer verilerek çalışmanın teoride bahsedilen konuları pratikte de işlenerek sonuca bağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Turizm, motivasyon, performans değerlendirme

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı, İşletme Yönetimi Bilim Dalı.

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü. emrekurtulmus@aydin.edu.tr

The importance of performance evaluation in employee motivation: Turkish tourism sector

Abstract

Consumption cycle, which is an indispensable part of society, is important in terms of all businesses and establishments. In this sense, the number of enterprises in the tourism sector has increased over the years and it has been observed that the countries place more importance on tourism. As a result, the importance of tourists in the tourism sector has increased every other day.

This study emphasizes the importance of performance evaluation in terms of institutions. The concept of performance appraisal is handled in terms of factors that are directly and indirectly effective in this respect both with positive and negative aspects. Considering the assumption that the motivations of the working individuals affect the performance of the institutions, the evaluations are made with models that will keep the motivation of the institutions high and focused on the work they do. At the end of the study, the theories of the study which are related to the analysis, are included in the analyzes and analysis interpretations of the questionnaires and the study is concluded by practically handling the issues which have been theoretically mentioned in the study.

Keywords: *Tourism, motivation, performance evaluation*

Giriş

Türk turizm sektöründe, yönetim ve hizmet kalitesi, firmanın yaratıcılığı, yenilikçiliği, liderlik ruhu, üstlendiği sosyal sorumluluğu, finansal performansı, kurumsal açıdan oldukça önem oluşturur. Turizm sektörünün, güçlenmesi ve süreklilik göstermesi çalışanların performansını ve motivasyonunu büyük ölçüde etkilemektedir.

Motivasyon sürecini harekete geçiren nedenlerin başında kişinin karşılanmamış istek ve ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar çevresel veya kişisel olabilir. Toplum geneli düşünüldüğünde fiziki ihtiyaçların oluşması ve bunların karşılanması olduğu gibi, insanlar arası ilişki kurabilme, sayılma, ilgi görme gibi gereksinimlerde motive olma sürecinde değerlendirilmelidir (Eren, 2001). Sonuç olarak

motivasyon sürecinin başlamasına neden olan kişinin bir ihtiyacının olduğu durumlardır ve bu ihtiyacın karşılanması ile problem çözülür.

İş yaşantısında çalışanların kontrol edilmesi kolay değildir. Özellikle hizmet sektöründe kalitenin en üst seviyeye çıkartılması için iş görenlerin denetlenmesi oldukça zor bir aşamadır. Bu sebeple denetlemenin zorluğuna katlanmaktansa kalitenin yükseltilmesi için, çalışanların motivasyonunu artırıp daha verimli çalışmaları için gayret sarf etmek gerekir. Dolayısı ile çalışanların motivasyonunun yüksek tutulması, kaliteli mal ve hizmet alabilmek bakımından çok daha faydalı olacaktır. Günümüzde, beşeri faktörün içinde bulunduğu tüm iş sektörlerinde ve insan gücü ağırlıklı çalışılan hizmet sektöründe, kalitenin yükselmesi için en önemli etken insan gücüdür; kalite elde edebilmek büyük ölçüde buna bağlıdır diyebiliriz.

Personellerin motive edilmesine yönelik ilk bulgular, klasik yönetim anlayışı ile adım atmıştır. İnsanın ekonomik veriler ile motive edileceği kanısıyla, ücret teşvik sistemini tatbik eden Taylor yalnızca maddi faktörlerle motivasyonu öngörmüştür (Yüksel, 1997). Ama daha sonra bu öngörü çok fazla bir etkiye sahip olamayınca, çalışanlara değer verildiğinin hissettirilmesi, sıcak davranılması, toplumsal ilişkilerin arttırılması ve çalışanların kararlara katılımının sağlanmasının önemi vurgulanmıştır. Bu gibi motivasyon verileri personelleri isteklendirmede sınırlı kalmış olduğu için, farklı yöntemler ve yaklaşımlar üretilmiştir.

Bir işyeri sırayla bu adımları atıp ve her soruya mensupları adına “evet” diyebiliyorsa o zaman verimli ve iyi bir iş ortamı kurma mevzusunda iyi bir yol izliyor anlamına gelir. Çoğu veride ayırım yaratan motivasyon, iş yerleri tarafından her vakit test edilmeli, izlemsel uygulamalarla da motivasyonun sürekliliği sağlanmaya çalışılmalıdır. İnsanoğlu, kendilerine değer verildiği, bütün gereksinimlerinin karşılandığı, yetki kullanarak kurumun başarılarında etken oldukları, kendi motivasyon profillerine bakılarak ödüllendirildikleri ortamlarda çalışmayı hedeflerler.

Kurumların insan kaynaklarından devamlı olarak yararlanabilmeleri için kariyer geliştirme programlarına öncelik vermeleri gerekmektedir. Performans yönetiminde izlemsel ahenk merkezdedir. Bunun anlamı her bir çalışanın amacı doğrultusunda işletme gayeleri ile aynı hizada olmasıdır. Performans yönetimi sürekli olarak kuruluş arasında ne şekilde değişimler yapılabileceği doğrultusunda çalışmalar yapmaktır. Buna bağlı olarak icap ettiğinde ekstra eğitimler vermek, iş kurallarında değişim yapmak veya yeni teşvik planları yapmak, örnek olarak gösterilebilir.

Çalışan motivasyonunda performans değerlendirilmesinin önemi

Literatür taraması yapılacak bu kısımda motivasyon ve performans değerlendirme kavramlarına değinilecektir. Sonrasında yapılacak olan incelemede performans değerlendirmenin motivasyon üzerinde etkisine dair veriler sunulacaktır.

Motivasyon yönetim biliminde konu olarak seçilen, önem arz eden mevzulardan birisidir. Motivasyon duyguların bir hedefte odaklanabilmesi, dikkatli olma, kendini harekete geçirebilme, kendine hakimiyet ve yaratıcılık için gerekmektedir. Her başarının altında yatan özellikler; sınırlılık durumunu elinde tutup kontrol edebilme, duyguları denetim altında tutabilmek, nefesine hakim olabilmektir. Duygularımızda; düşünerek ve planlayarak, uzak bir amaca doğru hazırlanmayı devam ettirmek, problemleri çözmek gibi yeteneklerimizi faaliyete geçirme performansımızın sınırlarının çizilmesi yaşam içerisinde neleri başarabileceğimizi ortaya koyar.

Motivasyonun dışsal etkenlerle belirlenebilmesi hayat içerisinde sahip olabileceğimiz tehlike olarak değerlendirilmiştir. Başarıya ulaşmaya çalışan bir motivasyon, liderin amacı büyütmesini ve başarısızlıkların karşısında usanmadan çaba göstermeyi gerekli kılar (Serinkan, 2008).

Motivasyon; ihtiyaçları, dürtüleri ve ilgileri kapsayan bir kavram değerindedir. Fiziki ihtiyaçlar, fizyolojik kökenli güdülere “dürtü”

denilir. İnsanlara özgü bir özellik olan başarıma isteği gibi hissedilen yüksek güdülere de “gereksinim” adı verilir. Dürtüler organizmayı tetikler ve harekete geçirir, vücudun davranışlarının belirli bir amaç yönünde değişmesine sebep olur. Organizmadaki davranışlarda bu iki özelliğin görülmesiyle organizmada güdülenme olduğu ifade edilir (Cüceloğlu, 1999).

Motivasyon iç ve dış motivasyon şeklinde ikiye ayrılmaktadır. İçsel motivasyonun örneklenmesi, başarı oranı düşük bir görevin yerine getirilmesi neticesinde gösterilebilir. Bu bakımdan içsel motivasyon da dışsal yönden bir ödüllendirme yapmadan insanların net hareketler ortaya koyması şeklinde açıklanabilir. Ödüllendirme yaparak sağlanan motivasyona dışsal motivasyon denir. Bunun karşısında harici güdülemede çevreden oluşturulan etkileşimler kişiyi motive etmekte etkili olmaktadır. Çalışanların güdülenmeleri için şirketler etraf ya da üst idareciler tarafından değişik yöntemlerde bulunabilirler (Sabuncuoğlu ve Tüz, 2001).

Motivasyon kavramının altında yatan ihtiyaç ve amaçlar, insanın içinde bulunduğu kültürün yapısı ile şekil alır. Motivasyon, insanın ilişki içinde olduğu bütün materyallerle yakından alakalıdır (Tiryaki, 2008).

İnsanlar, düşüncelerinin önemsendiği, temel gereksinimler ile gelişim gereksinimlerinin karşılandığı, yönetici ve takım lideri gibi üst konumdaki bireylerden faydalanarak kurumların başarılarında katkı sağladığı, kendi motivasyon çizelgelerine göre ödüllendirildikleri ortamlarda çalışma isteği duyarlar (Özer, 2013).

21.yüzyılda bireylerin faydalanabileceği bir çok açıdan motivasyon teorileri olduğu bilinmektedir. Teorilerin biri kapsam, diğeri ise süreç olarak bilinir (Oral ve Kuşluyan, 1997).

Bireyin ne ile motive olduğunu konu alan teori kapsam teorisidir. Bireylerin ihtiyaçlarının ne olduğu ve bu ihtiyaçları nelerin giderdiğini konu alıyor (Luthans, 1992).

Bu teoriler, dürtü halinde kişiyi belirli yönde davranışa iten gücü inceler. Bu teoriler çalışanı belirli davranışlara iten dürtüleri iyi araştırıp, bu faktörlere yönelik çalışmalarla kişinin motivasyon seviyesini artırarak yapılan işin verimli hale gelmesini sağlayabileceklerini bildirmektedir (Baysal ve Tekarslan, 1987).

Yapılmış olan diğer bir tanım ise, işletme performansının değerlendirilmesinde faydalanılacak bütün eylemlerin tespit edilmesi, ölçüm faaliyetlerinin yerine getirilmesi ve ölçümlerin işletme hedeflerine ulaşılması için kullanılmasının yönetilmesi hareketleridir. Performans açısından önemli olan yönetim hareketlerinin kurumlarda başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için, kurumun stratejik hedef ve politikalarının personeller tarafından benimsenmesi ve paylaşılması gereklidir (Gray ve Balmer, 1998).

Süreç teorilerine göre gereksinimler bireyleri davranış sergilemeye yönlendiren etkenlerden sadece bir tanesidir. Bu psikolojik unsura ek olarak birçok çevresel faktör de kişilerin davranışlarına ve motivasyonlarına etki etmektedirler (Erdem, 1997).

İş motivasyonunda genelde yöneticilerin de kendi aralarında ikilemde kaldıkları görülmektedir. Bu ikilemde kalmaları ise motivasyon düşüklüğüne neden olmaktadır. Örneğin çalışanların kendi yaptıkları işi benimsemeyip devamsızlık yapmaları kötü sonuçlar doğurabilir. Motive olmayan işçiler ise verimli olmayıp daha çok iş sahibine zarar verebilir, eğer çalışanların kendi ihtiyaçları karşılanmazsa iş yerine karşı kötü düşüncelere kapılabilirler ve iş yerine zarar verebilirler ve bu da kurum için kötü sonuçlar doğurabilir. Bu da piyasadaki iş gücünün düşmesine, kurumun adının kötü şekilde anılmasına neden olur.

Kurumun kendi çalışanlarının ihtiyaçlarını doğru şekilde karşılaması oldukça önem taşımaktadır. Eğer kurum başarı elde etmek istiyorsa en başta kendi çalışanlarına emek vermeli ve onlara gereken muameleyi göstermeli, onların sorunlarını çözmeyi hedeflemelidir. Bunu ise kurumdaki yöneticilerin sağlaması gerekmektedir (Teke, 2009).

Değerlendirme, bireysel başarı notu hakkında bir karara varmak için bir süreçtir. Başarı değerlendirmesi, personelin beklenen görevlerini nerede ve ne zaman yerine getirdiğini belirlemek için bir takvimdir. Günümüzde personelin maaşını artırmak, ödüllendirmek ve takdir etmek, öğrenme ihtiyacını artırmak ve geliştirmek iş başarısı düzeyi açısından değerlendirilir ve böylece kendi içindeki yönünü göz önüne alınır.

Günümüzde performans değerlendirmesi, bireylerin ve kurumların performansını ölçen, doğabilecek problemleri tanımlama, yönetim beklentilerini iletme, personel performansını izleme ve ölçme amaçlı bir sistemi ifade eder. Performans değerlendirmesi; çalışanın yeteneklerini, potansiyelini, çalışma alışkanlıklarını ve benzeri nitelikleri başkalarına kıyasla sıkı bir ölçümdür ve performans yönetiminin en önemli aşamasıdır.

Çalışanların performansını değerlendirmek açısından az miktarda uygulama bulunmaktadır. Bu sürecin kurumsal yapının özelliklerine, mesleğe ve görevlere göre belirlenmesi, uygulamanın etkililiğini arttırdığı kadar farklı uygulamalara yönelme imkanını da artırır. Kurumsal yapı ile ilişkili olarak üç aylık, altı aylık veya yıllık değerlendirme dönemleri belirlenebilir ve bazı deneylerden hemen sonra uygun karar verilebilir. Burada tek eleştiri, hangi önemin belirlendiğine bakılmaksızın, değerlendirilecek her çalışan için mümkün olduğunca çok zaman ayrılmasıdır.

Materyal ve yöntem

Araştırmanın amacı

Araştırma, işletme tepe yönetimleri tarafından personelin motivasyonunu, iş tatminini, işe devamlılığını artırdığı görüşünden hareketle uyguladıkları performans değerlendirmenin çalışan motivasyonuna etkilerini belirlemeyi amaçlamaktadır.

Araştırmanın hipotezleri

Hipotez 1: Performans değerlemenin çalışan motivasyon ve performansına etkisinin alt boyutlarına göre cinsiyet üzerinde etki sağlamıştır.

Hipotez 2: Performans değerlemenin çalışan motivasyon ve performansına etkisinin alt boyutlarına göre yaş üzerinde etki sağlamıştır.

Hipotez 3: Performans değerlemenin çalışan motivasyon ve performansına etkisinin alt boyutlarına göre öğrenim durumuna göre etki sağlamıştır.

Hipotez 4: Performans değerlemenin çalışan motivasyon ve performansına etkisinin alt boyutlarına göre medeni durumuna göre etki sağlamıştır.

Araştırmanın yöntemi

İncelemelerde bilgi toplamak için anket yöntemi tercih edilmiştir. 200 kişi ile 04.06.2016 ile 15.06.2016 tarihleri arasında anket yapılmıştır. Çalışmanın verilerinin toplanmasında gönüllülük esasına dikkat edilmiştir. Bu kısımda, araştırmanın modeli, örnekleri, veri toplama tekniği ve toplanan verilerin analizine yer verilmiştir. Veri toplama aracı olarak 2 tane ölçek ele alınmıştır. Bunlar performans değerlendirme ölçeği ve çalışanlarda motivasyon ölçeğidir.

Verilerin analiz yöntemleri

Verilerin analizi SPSS22 programı ile yapılmıştır. Analiz sonuçlarını değerlendirirken, tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güvenliyen, %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir. Anket sorularının geçerliliği ve güvenilirliği için Cronbach's Alpha istatistiği kullanılmıştır.

Araştırmanın evren ve örnekleme

Araştırmanın evrenini, İstanbul ilindeki 10 adet turizm şirketleri oluşturmaktadır. Sektörde çalışan personelin katılımı sağlamıştır.

Bulgular

Bu bölümde analiz sonucunda bulunan bulgulara ve bu bulgulara yönelik yorumlara yer verilmiştir. İlk olarak kişilerin demografik ve kişisel bilgileri ile alakalı bulgular için frekans analizi uygulanmıştır. Katılımcıların %60'nı erkek, %40'nı kadınlar oluşturmaktadır. %6,5'i 18-25 yaş aralığında ise, %55'i 26-35, %22,5'i 35-45,

%16'sı 45 yaş ve üstü yaş grubunda dağılım göstermektedir. Eğitim düzeylerinde ise, %48,5'i lise, %16'sı önlisans, %30'u lisans, %6,5'i lisansüstü ve doktora grubundadır. Medeni durumlarına göre, %79'u evli, 17'si bekar, %4'ü boşanmıştır. Meslekte çalışma yıllarına göre, %29'u 1-5 yıl, %29'u 6-10, %10'u 11-15, %15,5'i 16-20, %17,5'i 21 yıl ve üstüdür.

Sonra iki bağımsız değişkenden elde edilen puanların birbirleri arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını test etmek için t testi, iki veya daha fazla bağımsız değişkenlerin birbirinden anlamlı farklılık gösterip göstermediğini kontrol etmek için anova testi uygulanmıştır. Bağımsız değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı $\alpha = 0,05$ düzeyinde kontrol edilmiştir. Yapılan t testi sonucunda katılımcıların cinsiyetleri ve medeni durumları ile grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Yapılan Anova testi sonucunda da katılımcıların yaşları, eğitim durumları, meslekte çalışma yılları ile grupların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Bu çalışmada performans değerlendirme ölçeği bağımsız değişken, motivasyon ölçeği bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. İlk olarak, aşağıdaki tabloda değişkenler arasında ilişki olup olmadığı veya hangi düzeyde olduğunu kontrol etmek için korelasyon analizi yapılmıştır.

Tablo 1: Performans değerlendirme ölçeği ile çalışanlarda motivasyon ölçeği puanları arasındaki ilişkiler

		Performans	Motivasyon
Performans	Pearson Korelasyon	1	0,216
	P		0,002
	N	200	200
Motivasyon	Pearson Korelasyon	0,216	1
	P	0,002	
	N	200	200

Bu tabloya esasen, bireylerin performans değerlendirme algı düzeyleri ile motivasyon düzeyleri arasında zayıf düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda yapılmış regresyon analizi ile iki değişkenin bir birini ne kadar etkilediklerine bakılmıştır. Performans değerlemede çalışanlarda motivasyon düzeyini açıklama düzeyi %4,7 (R kare=0.047) olarak tespit edilmiştir.

Tablo 2: Performans değerlendirme ölçeği ile çalışanlarda motivasyon ölçeği arasındaki regresyon analizi

Regresyon Katsayısı	Belirleme Katsayısı	Düzeltilmiş Belirleme Katsayısı	Hatanın Standart Sapma
0,216(a)	0,047	0,042	17,559

Aşağıdaki tabloda regresyon analizi kestirilmiş beta değerleri ile performans değerlemenin motivasyonu etkileme düzeyine bakılmıştır.

Tablo 3: Regresyon analizi kestirilmiş beta değerleri

Model		Standardize Edilmemiş Katsayı (R Kare)		Standardize Edilmiş Katsayı (R Kare)	T	P
		B	Std. Hata	Beta		
1	Sabit motivasyon	64,445 0,246	9,731 0,079	0,216	6,622 3,118	0,00 0,02

a. Bağımlı değişken: motivasyon

Yapılan test sonucuna göre, Performans değerlemenin motivasyon düzeyini etkileme katsayısı 0,246 olarak hesaplanmıştır. Kestirimi yapılan parametre istatistiksel olarak anlamlıdır. Performans değerlendirme yapıldıkça çalışanlarda motivasyon düzeyi artmaktadır sonucuna %95 güvenirlilikle ulaşılabilir.

Tartışma

Çalışanlar hedefleri olduğunda, ilerlemeleri hakkında geri bildirim aldıkları takdirde daha fazla motive olurlar. Geri bildirim, iş günü boyunca oluşabilir ancak birçok organizasyonun, çalışanlara geribildirim sağlamaya yönelik resmi şirket çapında bir süreci vardır ve bunlar arasında performans değerlendirme sistemi en yoğun olarak kullanılan yöntemdir.

Performans değerlendirmesi, derecelendirme notunun veya değerlendirmenin bir çalışanın performansını değerlendirdiği bir süreçtir. Daha spesifik olarak, bir performans değerlendirme döneminde, rater (ler) bir kişinin performansını gözlemlemek, etkileşimde bulunmak ve değerlendirmekle yükümlüdür. Performans değerlendirme çalışanları motive etmek ve performans sorunlarını çözmek için oldukça etkili olabilmesine rağmen, gerçekte yalnızca az sayıdaki kuruluş performans değerlendirme sürecini tam potansiyelini kullanmaktadır.

Çalışmada performans değerlendirme ve motivasyon arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çerçevede performans değerlendirme ve motivasyon ölçekleri kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda; cinsiyet, medeni durum, yaş, eğitim durumu ve meslekte çalışma yıllı değişkenleri ile grupların aritmetik ortalamaları arasında anlamlı fark bulunmamıştır.

Performans değerlendirme amacı ile çalışanların proaktif davranışları arasında psikolojik sahiplik ve öz-yeterlik aracılık rolüne sahiptir. Öz-yeterlik, psikolojik reaksiyonlar üzerinde belirgin bir pozitif etkiye sahiptir (Qiu vd., 2015). Bu sonuçlara göre performans değerlendirmenin çalışan motivasyonuna etkisi yadsınamaz derecede yer almaktadır.

Çalışmada elde edilen sonuçlara göre; doğru değerlendirme tekniklerinin kullanımının oluşturduğu algı çalışanların motivasyon düzeylerini zayıf düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı olarak etkilemektedir. Buna göre; performans değerlendirme yapıldıkça çalışanlarda motivasyon düzeyi artmaktadır.

Aynı şekilde Park (2014) çalışmasında motivasyon düzeyleri ile ön görülen performans derecelendirmesi doğruluğu arasındaki ilişkiyi gözlemek için rater motivasyonu ve çoklu regresyon analizi ölçütleri oluşturmak için doğrulayıcı faktör analizi kullanılmıştır. Literatürde yer alan diğer çalışmalarda da doğru değerlendirme sonucunda oluşturulan ödüllendirmenin motivasyon düzeyini olumlu olarak etkilediğini göstermektedir (Mwemea ve Gachunga, 2014; Akpan, 2016; Kallio ve Kallio, 2014).

Bu sonuçlara ek olarak Faisal vd. (2015) performans değerlendirme sistemi, çalışanların motivasyonu ve çalışanların memnuniyeti arasında kuvvetli bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma sonuçlarına göre; performans değerlendirme sistemi, değerlendirme hataları ve performans değerlendirme sisteminin doğruluğu arasında bir ilişki yoktur. Ancak doğru değerlendirme çalışanların motivasyon düzeyini olumlu olarak etkilemektedir.

Sonuç

Günümüzün globalleşen dünyasında her alanda büyük bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişime bağlı olarak işletmelerde çalışan insan faktörünün de kalitesinin artırılması zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle işletmeler, çalışanların performansını ölçmek ve motivasyonunu artırabilmek amacıyla, “Performans Değerlendirme Sistemleri” ni yaratmışlardır. Bu sistemler aracılığıyla, işletmede çalışan personelin; işletmeye olan katkılarının artırılması, güçlü ve zayıf yönlerinin ortaya çıkarılması, ücret artışları, terfi ve daha üst kademelere hazırlanması amaçlanmıştır.

Günümüzde performans değerlendirme turizm sektöründe, özellikle büyük işletmelerde kullanılmaktadır. Bu nedenle, turizm işletmelerinde performans değerlendirmenin çalışan motivasyonuna etkisini öğrenmek amacıyla anket çalışması yapılmıştır. Bu çalışma esasında yapılan regresyon ve korelasyon analizleri ile performans değerlendirmenin motivasyon üzerinde önemi olduğu sonucuna varılmıştır. Performans değerlendirme yaptıkça çalışanların motivasyonlarının arttığı görülmüştür.

Sonuç olarak; kurumların çalışanlara motivasyon olmaları için ödül vermeleri, çalışanlar ile yöneticilerin daha çok zaman geçirmeleri ve onlara ilişkin olan problemleri çözmeleri verimliliği daha da artıracak ve çalışandan beklenen faydayı ortaya çıkarabileceği araştırma bulguları ile öngörülmektedir.

Kaynaklar

- [1] Akpan, E.I., (2016). Performance Appraisal: A Quality Assurance Tool for Lecturers' Effectiveness in Nigerian Universities. *International Journal of Emerging Research in Management and Technology*, 5(5), 27.
- [2] Baysal, A.C. ve Tekarslan, E., (1987). *Davranış Bilimleri 95*, Bayrak Matbaacılık. İstanbul.
- [3] Cüceloğlu, D., (1999). *İnsan ve Davranışı: Psikolojinin Temel Kavramları 47*, Remzi Kitabevi. İstanbul.
- [4] Erdem, A.R., (1997). Süreç Kuramları ve Eğitim Yönetimine katkıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 4: 53.
- [5] Eren, E., (2001). *Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi 45*, Beta Yayınevi. İstanbul.
- [6] Faisal Ahammad, M., Mook Lee, S., Malul, M., Shoham, A. (2015). Behavioral ambidexterity: The impact of incentive schemes on productivity, motivation, and performance of employees in commercial banks. *Human Resource Management*, 54(S1).
- [7] Gray, E.R. ve Balmer, J.M.T., (1998). Managing corporate image and corporate reputation. *Long Range Planning*. 31: 696.
- [8] Kallio, K.M., Kallio, T.J., (2014). Management-by-results and performance measurement in universities—implications for work motivation. *Studies in Higher Education*, 39(4), 574-589.
- [9] Qiu, M., Hu, B., Xu, Z., Li, Y., (2015). Employees' psychological ownership and self-efficacy as mediators between performance appraisal purpose and proactive behavior. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 43(7), 1101-1109.

- [10] Luthans, F., (1992). *Organizational Behavior*, 161, Mc. Graw Hill. New York.
- [11] Mwema, N. W., Gachunga, H. G., (2014). The influence of performance appraisal on employee productivity in organizations: A case study of selected WHO offices in East Africa. *International Journal of Social Sciences and Entrepreneurship*, 1(11), 324-337.
- [12] Oral, S. ve Kuşluvan, Z., (1997). Motivasyon konusunda oluşturulan yaklaşımlar ve işletmelerde motivasyonu arttırmaya yönelik olarak kullanılan araçlar. *Verimlilik Dergisi*. 3: 102.
- [13] Park, S., (2014). Motivation of public managers as raters in performance appraisal: Developing a model of rater motivation. *Public Personnel Management*, 43(4), 387-414.
- [14] Özer, M.A., (2013). İmajını yöneten örgütler daha mı başarılı oluyor?, *Tühis İş Hukuku ve İktisat Dergisi*. 24. 3-4-5: 31.
- [15] Sabuncuoglu, Z. ve Tüz M., (2001). *Örgütsel Psikoloji* 57, Ezgi Yayınları. Bursa.
- [16] Serinkan, C., (2008). *Liderlik ve Motivasyon: Geleneksel ve güncel yaklaşımlar* 22, Nobel Yayın Dağıtım. Ankara.
- [17] Teke, A., (2009). *Yöneticilik ve Motivasyon* 68, Dost Kitabevi. Ankara.
- [18] Tiryaki, A., (2008). *İşletmelerde Modern Liderlik Yaklaşımları ve Çalışan Motivasyonu İlişkisine Yönelik Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yıldız Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- [19] Yüksel, Ö., (1997). Örgüt kuramlarındaki gelişmelerin insan kaynakları yönetimine etkileri. *Amme İdaresi Dergisi*. 30. 2: 32.

Tüketicilerin internet üzerinden satın alma davranışının incelenmesi: Azerbaycan örnekleri

Beyhan HİLAL YASLIDAĞ¹
Günay FERHADİ²

Geliş tarihi / Received: 05.10.2016

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 06.10.2016

Kabul tarihi / Accepted: 06.10.2016

Öz

Çalışma esas olarak son dönemde yıldızı parlayan internetten alışveriş olgusunun tüketicilerin satın alma davranışlarını oldukça farklı bir yapıya büründürmüş olduğu öngörüsüyle yapılmıştır. Esas amaç, tüketicilerin internetten alışveriş davranışlarının incelenmesidir. Bu amaç doğrultusunda öncelikle birinci bölümde elektronik ticaret konusu ele alınmış elektronik ticaretin başlangıcından itibaren gelişim süreci değerlendirilmiş, elektronik pazarlama konusuna ilişkin bilgilendirmede bulunulmuş, internetten alışveriş ve özel alışveriş siteleri konuları hakkında bilgiler sunulmuştur.

İkinci bölümde tüketim kavramı ve tüketici davranışları konularına dair bilgiler sunulmuş, genel anlamda tüketim kültürü, modern tüketim kültürü ve bu kültürün nelerden etkilendiği hakkında bilgilendirmeler yer almıştır. Bölümün devamında tüketici davranışları ve tüketici davranış modellerine ilişkin bilgiler verilmiştir. Son olarak tüketici davranışlarını etkileyen unsurlar hakkında da bilgiler sunulmuştur.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İ.A.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, beyhanyaslidağ@aydin.edu.tr

² İ.A.Ü Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Bölümü, gulya.tan@mail.ru 05301337404

Araştırmanın son bölümü araştırmaya ilişkin önemi yöntem, amaç, kısıtlar, model bilgileri sunulmuş, anket uygulamasından elde edilen bulgular analiz edilmiştir. Araştırma, dördüncü bölümde sonuçlandırılmış ve tespitler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Tüketici, tüketim, satın alma, internet'ten alış-veriş*

An investigation of the online consumer buying behavior: Examples of Azerbaijan

Abstract

Current study has been conducted with the premise that online shopping, the shining trend of the modern times, has molded the buying behavior of consumers into a quite different structure. The main purpose of the study is to examine consumers' online shopping behavior. In this respect, the first part of the article handles the issue of commerce, evaluates the development process of the electronic commerce from its beginning, provides information regarding the electronic marketing and online shopping and exclusive shopping website issues.

The second part of the study offers information regarding the concept of consumption and the topics of consumer behaviors, consumer culture in a general sense, modern consumer culture and the factors that impact this culture. This section also elaborates on consumer behavior and consumer behavior models. Lastly, factors affecting consumer behavior are introduced.

The final part of the research includes the importance, method, objectives, constraints and information regarding the model as well as an analysis of the findings obtained from the survey. Research, were concluded in the fourth chapter, and the findings are presented.

Keywords: *Consumer, consumption, purchase, shopping from internet*

Giriş

İnternetin insan hayatına girmesiyle birlikte fiziki sınırlar yok olmuş, satıcılar ve alıcıların bulunduğu yer olan pazar boyut değiştirerek satıcı işletmeler dünya genelini tüketici varsaymış, ticari faaliyetler, internet ortamına kaymıştır. Bu durumun sonucu olarak tüketiciler kaliteyi, kolaylığı, rahatlığı, güveni ve memnuniyeti önemser hale gelmişlerdir.

Bu sebeple birçok dünya ülkesinde internet benzeri sistemler, iletişimin ve pazarlamanın araçları haline gelmiştir. Günümüz uygulamalarında, internet, pazarlamanın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. İnternet kullanıcılarının sayısı günbegün artmakta, ticaret faaliyetleri internete doğru yönelmektedir. Günümüz her alanda olduğu gibi iletişim teknolojilerinin de yenilediği ve bu çerçevede internet ortamının yaygın biçimde kullanıldığı modern bir çağdır ve tüketiciler de internet kullanımıyla alışveriş tarzlarını kökten değiştirmişlerdir.

Hızlı değişim, Türk tüketicilerin, alışveriş alışkanlıklarına da değişimi getirmiş ve Türk tüketicisi internet ortamında alışveriş tercihini yaygın kullanır hale gelmiştir. Sayısız çeşitte ürünün piyasadan daha ucuz fiyatla bulunabildiği “Private Shopping” adını alan özel alışveriş siteleri çevrimiçi alışveriş dönüşümünde etkili olmuştur. Söz konusu sitelerce sağlanan dinamiklerin etkisiyle tüketicilerin davranışları ve tüketicinin özel alışveriş sitelerini tercihi önem kazanmıştır. Elektronik ticarete yararlanılan web siteleri sayıca artmış, tüketicilerin alışveriş alışkanlığı ve tedarikçinin pazarlama stratejileri değişmiştir. Bu nedenle yeni elektronik ticaret siteleri sayı ve işlem hacmi bakımından büyük bir hızla yükselmiştir.

E-ticaret

Dünya genelinde bilgi toplumuna geçişte, olabildiğince ortaya çıkıp genişlerken, e-ticaret durgunlaşan ekonomide yeni bir iş olanağı olarak ortaya çıkmıştır. En basit tanımıyla e-ticaret elektronik ortamda yapılan ticaret olarak tanımlanabilir. Ticaret dış ticaret ve iç ticaret olarak ikiye ayrılır. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte internet

hayatımıza girdikten sonra elektronik ticaret (e-ticaret) kavramı ticari hayatta son derece önemli bir yapıya sahip olmuştur, çünkü internet aracılığıyla her iş daha da basit hale gelmiştir.

İnternet, kendisini kullanan kesimin genişlemesi sonucu, iletişimde tercihini internetten yana kullanan, gereksinim duyduğu bilgiye bu yolla ulaşan, yanlış gördüğü şeyleri tartışan, yani internette uzun zaman geçiren milyarlarca kullanıcıdan oluşan ve “Elektronik Topluluk” şeklinde adlandırılan kullanıcı kitlesini oluşturmuştur. Modern anlamda işletme, çevresel bilişim akımını anında cevaplayabilen gerçek zamanlı işlemler yapabilen işletmedir. Müşterinin siparişlerini elektronik ortamda alır ve eş zamanlı şekilde işleyerek ilgili belgeleri elektronik ortamda hazırlayarak muhatabına yollar, veri tabanı ise sürekli günceldir (Uygur, 2010).

Dünyada internetin gelişimi

Ticari işlemlerde birden fazla kişi veya kişiler tarafından yazılı olarak iletilen metinler, sesler, görüntüler ve şablonların aynı esnada ve dinamik bir şekilde gönderilmesi, mekân ve zaman sınırının olmayışı daha düşük maliyetlerde ve yüksek verim ile çalışması e-ticaret uygulamalarında artışa ve zaman içerisinde yayılmasına vesile olmuştur. İnternette gerçekleşen e-ticaret işlemleri için söz konusu olan ticari ve iletişim engellerinin azalması ile e-ticaretin sürekli gelişmesi ve artması mümkün olmuştur (Ekici ve Yıldırım, 2010).

Bilişim sistemlerinin ve ağ teknolojilerinin alt yapı ve güvenlik açısından gelişmişlik düzeyinin ileri düzeyde olduğu bu ülkelerde elektronik ticaret günümüzün günlük yaşantısında ayrılmaz bir parça kabul edilmektedir. İnternet kullanımı için düzenlenen alt yapılar her geçen yıl daha da gelişme ve yaygınlaşmaktadır (Bozkurt, 2000).

E-pazarlama

E-pazarlamada öncelikle, internet üzerinde bir pazar araştırması yapılmaktadır. Web sitelerinden ürün ve hizmetin sunulması, tanıtılması, farklı fiyat ve ödeme politikaları geliştirilmesi, dağıtım faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi, satış sonrası hizmetlerin geliştirilmesi, elektronik ve sanal ortamda e-uygulamalarla

gerçekleştirilmektedir. Elektronik pazarlama (e-pazarlama); internet, interaktif dijital televizyon ve mobil pazarlamayı içeren, elektronik müşteri ilişkileri yönetimi (e-crm) vb. teknolojik yaklaşımların göz önünde bulundurulduğu bir kavramdır. E-pazarlamada en sık kullanılan araç internet olduğundan, “internette pazarlama” terimi e-pazarlamaya alternatif olarak; çoğu zaman da, onun karşılığı olarak kullanılmaktadır. İnternette pazarlama, internet ve ilgili diğer dijital teknolojilerin (internet ve kablosuz mobil teknolojiler, kablolu ve uydu teknolojileri vb.) pazarlama amacıyla kullanılmasıdır. E-pazarlamanın geleneksel pazarlama üzerinde ikili etkisi vardır. İlk olarak geleneksel pazarlamanın işlevlerinin verimliliğini artırır, ikinci olarak da e-pazarlama teknolojisiyle çok sayıda pazarlama usulünü değiştirmektedir (Strauss ve Corbin, 2001).

İnternet alışverişi ve özel alışveriş kavramları

İnternetteki gelişmeler, insanların birbiri ile bilgi paylaşmasından ziyade yeni iş olanakları yaratmıştır. İnternet kullanıcıları yeni iş modellerinden yararlanır hale gelmiş buna bağlı olarak alışveriş sanal ortama kaymıştır. Söz konusu gelişmelerin ardında yatan sebepler ise internet alışverişlerinin 24 saat boyunca gerçekleştirilebilmesine imkan vermesi, mal veya hizmetin fiziki mağaza veya markete gitmeden eve teslim alınabilmesi ve indirimlerden yararlanmak ve ödeme planlarının içerdiği kolaylıklardır. İnternetin hayatımıza girmesiyle internet üzerinden alış-veriş çoğalmıştır. İnsanlar istedikleri her şeye internet üzerinden rahatlıkla ulaşabilmektedirler. Çevrimiçi pazarlara girme yönelik az sayıda engel bulunması, hem klasik anlamda firmaların hem de modern anlamda firmaların bu alanda faaliyet gösterme isteklerini arttırmıştır (Tsao ve Tseng, 2011)

Azerbaycan’da internetin gelişimi

Özel alışveriş, sadece üyelerinin alışveriş yapabildiği bir modeldir. Üyelere özel olarak indirimli fiyatlardan, ürünler ve hizmetler sunulur. Üyelğe dayalı modelde her gün aynı ürünlerin sunulması uygulaması yerine, her gün yapılan Azerbaycan’da internetin gelişimi 1995 yıllarında başlamıştır. Geçen zaman zarfında küresel ağ etrafında yüzbinlerce Azerbaycan vatandaşı toplanmıştır. 2008 yılı öncesi verilerine göre ülkede yaklaşık 1 milyon internet

kullanıcısı bulunmaktadır. Bu rakam, geçmiş yıla göre % 20 daha fazladır. Ülke nüfusunun % 22'si internet kullanıcısıdır. 23.06.2008 tarihinde İnternette Adlar ve Sayılar İçin Kayıt Şirketi'nin (CANN) organizasyonu ile Paris'te yapılan İnternet üzerinde düzenleyici kurumlar toplantısında 2009 yılında Azerbaycan harfleri ve kelimelerinden oluşan internet ağında kullanılan site adreslerinin kullanımına resmen izin verilmiştir (Ceferli, 2007).

BM Genel Kurulu'nun, 2006 yılından itibaren 17 Mayıs gününü Uluslararası Telekomünikasyon ve Bilgi Toplumu Günü olarak kutlanmaya başlanmıştır. Bilgi Toplumu Günü'nün 2008 yılındaki konusu engelli insanların bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanım imkanlarının artırılması olmuştur. Bu proje bağlamında ülkenin bilim insanları ve uzmanları bir araya gelerek halkın gelişmesine hizmet edecek bilgi toplumunun kurulması sürecinde engellilerin katılımı ve sınırlı imkanlı vatandaşların bilgi teknolojilerinin imkanlarından yararlanmasının sağlanması yönünde fikir alışverişinde bulunmuş, "Eğitimde değerlendirme çalışmasının dijitalleşme yazılımı"nın ve "Çevrimiçi ödeme sistemi"nin sunumları gerçekleştirilmiştir. Belirli sayıdaki kampanyalar vardır. Esasını fırsat satışı oluşturur (Anonim, 2008).

Tüketim kavramı

Tüketim olgusu insanlık tarihinin önemli kavramlardan biri olmasına rağmen, özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, ciddi anlamda değişim geçirerek karmaşık bir yapı arz etmiştir. Olgunun hangi bilim dalının konusu olduğu sorusu, artık bizi, her sosyal bilim dalının bu konuda söyleyecek önemli bilgi ve düşüncelerinin olduğu gerçeğine götürmektedir. 20. yüzyıla dek tüketimle, genellikle iktisat bilimi ilgilenmiş, 21. Yüzyıla gelindiğinde ise başta sosyoloji olmak üzere, siyasetin, psikolojinin, tarihin, felsefenin ve güzel sanatların ilgi alanına girmiştir. Bu gelinen nokta kavramın ne kadar karmaşık olduğu ve her yapılacak olan genel bir tanımlamanın da ne kadar yetersiz kalacağını göstermektedir. Bu nedenle, kavramın özellikli ve sözlüklerde yapılan tanımlamalarını tekrarlamak yerine, tüketim kavramının daha çok tanıtılmasına ağırlık vermek gerekir (Orcan, 2004).

Tüketim kültürü ve tüketim toplumu ayrımı

Tüketim kültürü kavramının günümüz kullanımında iki şekli bulunur. Bunlardan ilki, her toplumda yaşanmakta olan tüketim geleneğinin, tüketim tarzının ve biçiminin belirtilmesi amacıyla kullanılmaktadır. Tüketim, değişen dünyanın değişen ihtiyaçları, popüler kavramlar, pazarın durumu, tüketicinin beklentileri benzeri çok sayıda parametre çerçevesinde tekrardan şekillenir. Bu tanım, kabile düzeninden en modernleşen ve küreselleşen toplumlardaki tüketim kültürlerine dek tüm toplumlar için kullanılmakta olan genel bir tanımlamadır, ikinci tanımlama ise, yalnız pazar ekonomisi egemenliğindeki ve ileri ya da post-modern dönemi yaşayan toplumlarda görülen bir olgudur. Günümüz toplumlarında lüks tüketimin hazcılık kaygısı ile birleşmesi sonucu tüketimin anlamı farklı bir boyuta taşınmıştır. Genel bir ifade ile aylak sınıf şeklinde isimlendirilen, tüketimini gösteriş amaçlı yaptığı kanaatinin hakim olduğu toplum, tüketim faaliyetinde ihtiyaçları yerine hazzı seçmiş ve birbirinin zıddı olan negotium ve otium kavramları önem kazanmıştır. Otium ifadesi boş zaman-aylaklık anlamında, negotium ifadesi meşgul olmak anlamında kullanılır. İnsanın boş zaman etkinliği olarak tüketmeyi seçmesi ve bununla meşgul olması ise hedonizm ile beraber ortaya çıkan haz duygusu ile mükemmele ulaşılmasını sağlar. Bu çerçevede, Simmel, Sombart ve Veblen tarafından tüketime dair ileri sürülen kuramların hedonizm, otium ve negotiumun ile kesiştiği görülür. Görülmektedir ki, alışveriş merkezleri birer mabede dönüşmekte ve Ritzer tarafından geliştirilen kuram tüketim toplumunun, seri üretimin ve tüketimin hazcılık sonucu ulaştığı noktayı net biçimde açıklamaktadır (Baruönu, 2014)

Modern tüketim kültürünü hazırlayan etmenler

Tüketim kavram ve tarihçesine girmeden önce, modern tüketim kültürünün oluşumuna neden olan Dünyadaki ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasal gelişmelere kısaca bakmak yerinde olacaktır. Bu gelişme ile tüketim, kişilerin zaruri ihtiyaçlarının karşılanması eylemi olmaktan çıkmakta, kendilerini ifade etmek üzere kullandıkları kültürel bir olgu halini almıştır. Çünkü modern tüketim olgusu tek başına değil birçok değişkenlerle ve etkenlerle incelenmesi gereken karışık bir olgudur (Cömert ve Durmaz, 2006)

Tüketimin etkisi altında kaldığı en önemli parametrelerden birisi üretim sisteminde meydana gelen değişimlerdir. Bu nedenle de tüketimin olduğu her konu, üretimle açıklanmaya muhtaçtır. Bir başka deyişle, tüketimde meydana gelen devrimsel değişimler, üretimde meydana gelen değişmelerin bir sonucudur.

Tüketici davranışları

Tüketici olmak doğumdan itibaren herkesin hayatı boyunca üstlendiği rollerinden birisidir. Tarihin ilk dönemlerinden beri dünyanın her yerinde geçerli ve güncel olan bir olgudur. Bu nedenle dinamik, değişken, etkileyen ve etkilenen bir yapıya sahiptir. Tüketici, genel olarak kişisel arzularını, istek ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere ürün veya hizmeti satın alan veya satın alma kapasitesine sahip olan gerçek kişidir. Müşteri, bir işletmeden sürekli mal veya hizmet alan tüketicidir. Bu bağlamda her müşterinin tüketici olduğu söylenebilirken, her tüketicinin müşteri olmadığı ifade edilmektedir (İslamoğlu, 2003). Tüketici ile beraber dikkate alınması gereken bir diğer kavram tüketimdir. Tüketim, ortaya çıkan bir ihtiyacın giderilmesine yönelik faaliyetler ve katlanılan giderlere verilen genel bir isim olarak değerlendirilmektedir (Torlak, 2000).

Tüketici davranışı tanımı

Tüketici davranışını anlamaya yönelik çalışmalarda genel olarak tüketicinin mal, hizmet ve fikirleri tüketimi hakkında birçok soruya cevap aranır. Böylece tüketici davranışının kapsamı belirlenmeye çalışılır. Tüketici davranışlarıyla ilgili bazı kavramlar (Ünal, 2008);

Tüketici davranışı güdülenmiş bir davranıştır.

Tüketici davranışı çeşitli faaliyetlerden oluşur.

Tüketici davranışı dinamik bir süreçtir.

Tüketici davranışı karmaşıktır ve zamana göre farklılık gösterir.

Tüketici farklı roller üstlenir. Satın alma karar sürecinde tüketici farklı roller üstlenir.

Tüketici davranışlarını etkileyen faktörler

Tüketici davranışı tüketicilerin mal, hizmet ve fikirleri alma, kullanma ve elden çıkarmaları ile ilgili aldıkları tüm kararları ve gerçekleştirdikleri tüm faaliyetleri kapsayan bir süreçtir. Tüketici ihtiyacına cevap ararken bir takım faktörlerin etkisinde kalmakta ve bu faktörler sürecin işleyişini yönlendirmektedir. Tüketici davranışını etkileyen faktörler 4 grupta toplanmaktadır. Bunlar; psikolojik faktörler, demografik faktörler, sosyokültürel faktörler ve ekonomik faktörlerdir. Tüketici ihtiyacın doğmasından alım sonrası değerlendirmeye kadar bütün aşamalarda bu faktörlerden etkilenmektedir. Faktörlerin incelenmesi tüketici davranışlarının “neden ve niçin” lerine cevap bulmada yardımcı olacaktır (Ünal, 2008).

Tüketici davranışlarını etkileyen ekonomik faktörler

İnsan ekonomik ve rasyonel bir varlık olarak klasik iktisatçılara göre değerlendirilir. Her zaman kendi çıkarını gözeterek gelirine göre faydayı en üst seviyeden almaya uğraşır. İhtiyacını giderecek kaynakları belirleyerek rasyonel kullanmaya çalışır. Araştırmalar şunu gösterir ki; Yüksek gelir seviyesindeki kişilerin sıra dışı ürünlere sahip oldukları görülmektedir. (Straughan ve Robert, 1999). Gelişmekte olan ülkelerde tüketicinin alım gücünün düşük olması, yüksek fiyatlardaki ürünlerin tüketiciyi fiyatın etkisinde bırakarak farklı yollar bulmaya zorlamaktadır (Raju, 1995).

Araştırmanın önemi

Günümüzde internetin yaygınlaşarak iş hayatında bir parçası olmaya başlanması, birçok iş alanında geleneksel yöntemlerinin değişerek, internet üzerinden pazarlamasına olanak sağlamıştır. Ayrıca internet kullanımının çok popüler olması daha büyük kitlelere ulaşım sağladığı gibi müşteri ile daha yakın ilişki kurabilme fırsatı doğurmuştur. İnternet üzerinden ürün ve hizmet vermek maliyeti düşürme ve zamandan kaybını telafi etmek adına tüketiciye de internet üzerinden alışveriş yaparak avantaj olarak sunulmuştur. Dünya genelinde, 1990’lı yıllardan itibaren yaygınlaşan internet kullanımı büyük alışveriş merkezleri internet üzerinde satış mağazaları açmışlarına, ayrıca kurumlar, şirketle ve bireysel girişimcilerin elektronik dükkan

(e-dükkan) yatırımlarının önünü açmıştır. Bu yatırımlarla servis sağlayıcılar, kiracılar da ortaya çıkmıştır. 2000’li yılların başlarında basın ve bankacılık alanlarında, konularında öncü niteliği sahip bazı kuruluşlarda, e-ticaret alanında da yatırımlarını hızlandırmışlardır.

Araştırmanın yöntemi

Araştırma verileri, “Tüketicinin İnternet Üzerinden Satın alma Davranışının İncelenmesi-Türkiye Azerbaycan Örnekleri” konusu kapsamında e-alışverişi tercih eden tüketiciler ile yüz yüze (kişisel) görüşülerek doldurulmuş anket formunun değerlendirilmesi ile elde edilmiştir. Yüz yüze anket yönteminin tercih edilmesinin nedeni cevaplama oranının yüksek olması ve çok soru sorabilmeye imkân vermesidir. Tüketicilere anketler uygulandıktan sonra değerlendirilmek üzere elde edilen veriler kodlama sürecine girmiştir. Kodlamalar SPSS programına girilerek, çıkan sonuçlar doğrultusunda değerlendirme yapıp araştırma sonuca bağlanmıştır.

Araştırmanın amacı

Bu araştırmayla; Tüketicilerin internet alışveriş siteleri tercihlerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Bu genel amaç çerçevesinde, alt amaçlar şu şekildedir:

- Tüketicilerin internet alışveriş sitelerinde satın alma davranışlarının sosyoekonomik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek,
- Tüketicilerin internet alışveriş sitelerinde satın alma davranışı sıklığının sosyoekonomik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek,
- Tüketicilerin internet alışveriş sitelerinde alışveriş yaparken karşılaştıkları sorunları tespit etmek,
- Tüketicilerin internet alışveriş sitelerinde satın alma tutumlarını belirlemek amaçlanmıştır.

Araştırmanın kısıtları

Bu çalışmanın sonuçları genelleylebilmek için bazı metotlar ile kısıtlamalar mevcuttur.

- a) Öncelikle bu çalışma Azerbaycan sınırları dâhilindeki konumlanmış elektronik ticaret işletmeleri üzerinde gerçekleştirilmektedir; Oysa dünya genelinde daha homojen bir örneklem kitlesine ulaşılması, daha genel sonuçlar sağlayabilecektir.
- b) Bu çalışma e-ticaret sektöründe faaliyet göstermekte olan firmalar yani e-ticaret siteleri üzerinde gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla sonuçlar, e-ticaret sektörünün kendi bağlamında değerlendirilmelidir.
- c) Son olarak da burada gerçekleştirilecek analizler 400 adet katılımcıdan alınan verilere dayanmaktadır; daha geniş bir örneklem kitlesinin daha doğru sonuçlar verebileceği de göz önüne alınması gereken bir husustur.

Sonuç

İşletmeler açısından esas olan en az maliyetle en fazla karın elde edilmesini sağlamaktır. Bu çerçevede daha az çalışanı gerektirmesi, teşhir alanı gerektirmemesi, birden fazla ürünü ufak bir ekranda karşılaştırma imkanı vermesi nedenleriyle satıcılardan, birçok ürünü gezip dolanmadan görüp beğenme, kargoyla teslim alma ve taksitle ödeme imkanları nedeniyle de alıcılardan fazlaca rağbet gören internette alışveriş sistemi satıcıların en çok karı elde etmesini sağlayan yapısıyla gelecek için de umut vaat etmektedir.

İnternette alışverişin özellikle Azerbaycan'daki mevcut durumunu Türkiye ile karşılaştırmalı bir tespit yaparak varsa gereken eksikliklere dair önerilerde bulunmayı amaçlayan bu çalışmanın kendisinden sonraki araştırmalara da yol gösterici olacağı öngörülmüştür. Araştırmanın öne çıkan tespitleri şu şekilde sıralanabilir.

Araştırmanın anket kısmında tüketicilerin internette alışveriş siteleri tercihlerini etkileyen faktörler ile ilgili ifadelerle verdiği cevapların dağılımları açısından en yüksek ortalama değerinin "İnternette alışveriş sitelerinin teslimat esnasında gösterdikleri kolaylıklar tercihimizi etkiler." İfadesi için hesaplanan 4,494 olduğu, en düşük ortalama değerinin ise "İnternette alışveriş sitelerinin günlük gönderdiği tanıtım elektronik postaları benim için önemlidir." İfadesi için hesaplanan 2,60 olduğu görülmüştür. Dolayısıyla

ankete katılan katılımcıların ankette yer alan ifadelere çoğunlukla katıldıkları ifade edilebilir. Bu çerçevede tüketicilerin internetten yaptıkları alışverişlerinde satın alınan ürün veya hizmeti kolay teslim alabilmeyi önemsedikleri görülmektedir. Öte yandan alışveriş sitelerince elektronik postaların tüketicinin ilgisini pek çekmediği görülmektedir. Bu nedenler alışveriş sitelerinin sevkiyat bölümlerinin çalışmalarına önem vermeleri gerektiği düşünülmektedir.

Araştırmada öne sürülen hipotezlerden ilki olan tüketicilerin özel alışveriş siteleri tercihlerini etkileyen faktörler ile alışveriş amacı ile kullanma süresi arasında anlamlı bir fark yoktur savı elde edilen verilere göre kabul görmektedir. Başka bir ifadeyle; tüketicilerin interneti alışveriş amacıyla kullanma süreleri alışveriş için tercih ettikleri alışveriş sitesi tercihinin etkisi altındadır. Alışveriş sitelerinin yapılandırılmasında alışveriş için internette uzun süre kalan tüketicilerin tercihleri dikkate alınmalıdır.

Öte yandan araştırmanın diğer bir hipotezi olan tüketicilerin özel alışveriş siteleri tercihlerini etkileyen faktörler ile alışveriş sitelerini takip süresi arasında anlamlı bir fark vardır savının yine elde edilen veriler doğrultusunda kabul gördüğü gözlemlenmiştir. Bunun değerlendirmesi ise alışveriş sitelerinin takip süresinin özel alışveriş sitesi tercihinde etkili olduğu şeklinde yapılabilir. Alışveriş sitelerinin yapılandırılması açısından işletmelerin kendi alışveriş sitelerini uzun süredir takip edenlerin görüş ve tercihlerini önemsemelidir.

Araştırmaya temel teşkil eden hipotezlerden bir diğeri ise tüketicilerin özel alışveriş siteleri tercihlerini etkileyen faktörler ile alışveriş sıklığı arasında anlamlı bir fark vardır şeklinde olup bu ifade kabul görmemiştir. Bunun diğer bir ifadesi tüketicinin internetten sık alışveriş yapıyor olmasının sürekli aynı siteden alışveriş yaptığı anlamına gelmediğidir. Bu bağlamda alışveriş sitesi sahibi işletmelerin tüketiciyi sitelerine çekici çeşitli promosyon ve etkinlikler gibi cazip unsurların sayısını artırmasının kendi alışveriş sitelerine olan tercihi artırabileceği ifade edilebilir.

Sonuç itibariyle her türlü alışverişin odak noktası tüketicidir ve tüketicinin tercihlerini en iyi şekilde yönlendiren işletme bu ortamın kazananı olacaktır. Bu çerçevede işletmelerin en çok alışveriş yapılan sitelere sahip olabilmelerinin yolu tüketicilerin internet başında geçirdiği süreden kendisine gönderilen reklam içerikli elektronik postalara bakış açısına kadar

Birçok unsuru göz önünde bulundurmaları ve bu konularda yapacakları araştırmalar doğrultusunda hareket etmeleri gerekmektedir.

Kaynaklar

- [1] Anonim (2008). Yeni yetmeler internetten hansı amaçla istifadə edirlər? *Rabitə Dünyası*. 28 Şubat
- [2] Baruönu, L. O., (2014). The Examination of Private Shopping Clubs as a Virtual Retailer in the Frame of E- Commerce System. Case Analysis: Markafoni, Turkey, *Endüstri ve İşletme Yönetimi Evrensel Dergisi* (2), s.96.
- [3] Bozkurt, V., (2000). *Elektronik Ticaret*, Alfa Yayınları, İstanbul, s.91.
- [4] Ceferli R., (2007) . Bilgi ve iletişim teknolojileri ve gençlik. “ *Azerbaycan* “ *Gazetesi*, 30 Eylül, s.32.
- [5] Cömert, Y. ve Durmaz Y., (2006). Tüketicinin Tatmini İle Satın Alma Davranışlarını Etkileyen Faktörlere Bütünleşik Yaklaşım ve Adıyaman İlinde Bir Alan Çalışması. *Journal of Yasar University*, Cilt 1, Sayı 4, s.126.
- [6] Ekici, M., ve Yıldırım A., (2010). *E-Ticaret*. Ankara: Savaş Yayınevi, s.71.
- [7] İslamoğlu, A. H., (2003). *Tüketici Davranışları*. Beta Yayınları, İstanbul. s.36
- [8] Orcan, M., (2004). *Osmanlı'dan Günümüze Modern Türk Tüketim Kültürü*, Kadim Yayınları, Ankara. s.24.

- [9] Raju, P. S., (1995). Consumer Behavior İn Global Markets: The A-B-C-D Paradigm and its Application to Eastern Europe and the Third World. *Journal of Consumer Marketing*, 12 (5), s.45.
- [10] Straughan, R. D. ve Roberts, J. A., (1999). Environmental Segmentation Alternatives: A Look at Green Consumer Behavior in the New Millennium. *Journal of Consumer Marketing*, Vol. 16 Iss: 6.s.560
- [11] Strauss, A., ve Corbin, J.,(2001). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*. Newbury Park, CA: Sage, s.23
- [12] Tsao, W. C. ve Tseng, Y., (2011). The impact of electronic-service quality on online shopping behaviour, *Total Quality Management*, Vol. 22, No. 9. s.1008
- [13] Torlak, Ö., (2000). Yeni Bir Yüzyılın Başında Tüketici Eğilimlerindeki Değişim ve Pazarlama Stratejileri. *Ekopol Dergisi*, Sayı 6, Nisan-Haziran.s.47
- [14] Uygur, E., (2010), *E-Ticaret ve Türkiye'deki Durumu*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.s.36
- [15] Ünal, S., (2008), *İçgüdüsel Alışveriş*, Detay Yayıncılık, Ankara. s.27-68

Marmara ve Ege bölgesindeki devlet üniversitelerinin iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde verilen derslerin mali müşavirlik sınavlarına denkliği

Günay Deniz DURSUN¹
Seçil SOLMAZ BULUT²

Geliş tarihi / Received: 21.04.2018

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 27.04.2018

Kabul tarihi / Accepted: 12.06.2018

Öz

Muhasebe temel eğitiminin verildiği lisans programlarının içeriği, muhasebeye ilişkin verilen derslerin ve eğitimin kalitesi, meslek mensubunun etkinliği ile büyük ölçüde ilgilidir. Etkin ve kaliteli bir muhasebe eğitiminin gerekliliklerinin yerine getirilmesi sonucunda Mali Müşavir olmak isteyen adaylar, mali müşavirlik sınavlarında daha avantajlı olacaklardır. Bu çalışmada, Marmara ve Ege Bölgesindeki Devlet Üniversitelerinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde verilen derslerin Serbest Muhasebeci Mali Müşavir (SMMM) Staj Başlatma ve SMMM Yeterlilik Sınavı açısından uyumu araştırılmıştır. Söz konusu bölgelerden yola çıkarak diğer bölgelerdeki muhasebe eğitiminin mali müşavirlik sınavlarına yeterliliği için öneriler geliştirmek ve yol göstermek araştırmanın diğer amaçları arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Muhasebe eğitimi, mali müşavirlik sınavı

¹ Sorumlu Yazar, Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Aydın Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Muhasebe ve Finans Yönetimi, gunaydenizdursun@aydin.edu.tr

² İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Muhasebe ve Denetimi Yüksek Lisans Öğrencisi

The equivalence of the courses given in the faculties of economics and administrative sciences of the state universities in Marmara and Aegean region to the certified public accountant exams

Abstract

The content of the undergraduate programs in which the basic accounting education is given is largely related to the quality of the courses in accounting and the effectiveness of the professional staff. Candidates who wish to become a certified public accountant (CPA) as a result of the fulfillment of the requirements of an effective and high quality accounting training will be more advantageous in the certified public accountant exams. In this study, the compatibility of the courses given in the faculties of Economics and Administrative Sciences of the State Universities in Marmara and Aegean Regions is investigated in terms of the CPA exam. The other objectives of the research are to develop proposals for the adequacy of accounting education in other regions regarding the certified public accountant exams and to guide related educational institutions in this respect.

Keywords: *Accounting education, certified public accountant exams*

Giriş

Sözlük anlamı hesaplaşma olan muhasebe dilimize Arapçadan geçmiş olup “hisab” kelimesinden türetilmiştir. Hesapların bütününe kapsayan muhasebenin en temel görevi kaydetmek, sınıflandırmak, özetlemek, analiz etmek ve yorumlamak suretiyle ilgili kişi ve kuruluşlara ihtiyaç duyulan bilgilerin sunulması demektir. Muhasebenin fonksiyonlarını yerine getirebilmesi raporlanan bilgilerin kullanıcılar tarafından yorumlanabilir olmasını gerektirir. Ekonomik olaylara bağlı olarak hızla değişen bilgilere ulaşım ise yeniliklerin takibi ile olur (Marşap, 1996). Herakleitos: “Değişmeyen tek şey değişimin kendisidir.” diyerek evrenin sürekli bir değişim içinde olduğu ve ilelebet süreceğini öne sürmüş, değişimin gerekliliğini bu sözü ile vurgulamıştır.

Değişen süreç içerisinde muhasebenin ihtiyaçlar karşısında geliştiği muhasebe kavram ve uygulamalarında değişikliklerin finansal bilgi kullanıcılarının beklentisi doğrultusunda olduğu görülmektedir. Türkiye’de mesleğin yasalaşması ve hak ettiği değeri bulması 3568 sayılı meslek yasasıyla gerçekleşmiştir. Uzun mücadeleler sonucu meslek niteliği kazanıp yasal statüde yer alması ile muhasebecilik ve mali müşavirlik yapan meslek mensupları meslek erbabı olarak toplumda yer almışlardır (Uzay ve Güngör, 2004).

Sosyal bir bilim olan muhasebe; sosyal yapının gereğine bağlı olarak değişmekte ve gelişmektedir. Bu gelişmelerin öncelikle aktarımı muhasebe eğitimi ile sağlanmalıdır. Mesleğin gerekliliği olan uzmanlık bilgisi ve iletişim becerilerinin kazandırılacağı yer ise üniversitelerdir. Üniversitelerin lisans düzeyinde verilen muhasebe eğitiminin uluslararası muhasebe eğitimiyle paralel bir şekilde sürdürülmesi çağın gereğidir. Ders programlarının çağın gerekliliği olan bilgi ve beceriyi meslek mensubu olacak adayların değişen ve gelişen ihtiyaçlarının karşılayıp karşılamadığının kontrolü önemlidir (Başar, 2005).

Muhasebe eğitiminin kalitesini mesleğe ilişkin bilgi ve becerinin verildiği ders programları, ders içerikleri, ders verme şekli ve araçları, öğretim elemanları ve öğrenciler belirleyecektir. Muhasebe eğitimi bir mesleki eğitim olup, bu eğitimden beklenen, kişiye mesleğin gerektirdiği bilgi ve becerinin kazandırılmasıdır. Bu bilgi ve beceri ders programlarıyla öğrencilere kazandırılmaktadır. Ders programlarının bilimsel yeterlilik kriterlerini karşılıyor olması eğitim kalitesini ölçmede bir kriter olarak alınabilir (Zaif ve Ayanoglu, 2007).

Eğitimin sınavlara yeterliliğini ölçmede ise en büyük kriter verilen bilgilerin aynı ölçü biriminde anlatılması ve programlarda bulundurulması olabilir. Lisans düzeyinde verilen muhasebe eğitiminin, Mali Müşavirlik sınavlarına denkliği verilen derslerin yoğunluğuna bağlı olarak, yaşanan gelişmelere uygun bir biçimde derslerin işlenişine ve aktarılışına bağlıdır. Derslerin sınava ve iş

hayatına yönelik konuları içerecek şekilde gerekli düzenlemelerin yapılması ihtiyaçların bir nebze karşılanması açısından son derece önemlidir.

Mali müşavirlik mesleği

Niceliksel bir bilgi sistemi olan muhasebe, mali işlemlerin kayıt altına alınma ihtiyacı ile doğmuştur. Bilgi ve kontrol aracı olması nedeni ile para ile ifade edilebilecek bütün işlemlerin güvenilirliği, şeffaflığı ve doğruluğu muhasebe aracılığı ile elde edilmektedir (Büyükmirza, 2010). Karar vericiler yani muhasebe bilgi sistemi kullanıcıları açısından hedef, doğru bilgiye ulaşmaktır. Muhasebenin önemi bu noktada devreye girmektedir.

Muhasebe mesleğinin mesleğin yasal dayanağa kavuşması, 1989 yılında Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu kabul edilmesi ile gerçekleşmiştir (Güvemli, 2011). 19.06.1989 tarihli ve 20194 sayılı resmî gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Serbest Muhasebecilik, Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu mesleğin yasal kurallara ve örgütlere kavuşmasını sağlamış büyük bir reform kanunu olmuştur (Aysan, 2006).

Muhasebecilik ve mali müşavirlik mesleği, adına uzun bir çalışma ve mücadele süreci sonunda yasal statüsünü kazanmış, meslek niteliği oluşmuş ve muhasebecilik ve mali müşavirlik yapanlar birer serbest meslek erbabı görülmüştür (Kurtcebe, 2008). Muhasebe mesleği yasal dayanağına 29 yıl öncesinde kavuşmasına rağmen meslek için köklü adımlar atılmaktadır ve yasalar sık sık değiştirilerek meslek mensupları önemli hak ve olanaklara kavuşturulmaktadır.

2008 yılında yapılan bir düzenleme ile Serbest Muhasebeci unvanı kaldırılmış, yasanın adı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu haline dönüşmüştür (Arıkan ve Güvemli, 2013). Serbest Muhasebeci Mali Müşavirliğin mesleğinin konusu, mesleğin ifası, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir olabilmek için gerekli şartlar ve sınavlar 3568 sayılı kanunda belirtilmiştir. Buna göre mesleğin konusu şu şekildedir;

Gerçek ve tüzel kişilere ait teşebbüs ve işletmelerin;

“a) Genel kabul görmüş muhasebe prensipleri ve ilgili mevzuat hükümleri gereğince, defterlerini tutmak, bilânço, kar-zarar tablosu ve beyannameleri ile diğer belgelerini düzenlemek ve benzeri işleri yapmak.

b) Muhasebe sistemlerini kurmak, geliştirmek, işletmecilik, muhasebe, finans, mali mevzuat ve bunların uygulamaları ile ilgili işlerini düzenlemek veya bu konularda müşavirlik yapmak.

c) Yukarıdaki bentte yazılı konularda, belgelerine dayanılarak, inceleme, tahlil, denetim yapmak, mali tablo ve beyannamelerle ilgili konularda yazılı görüş vermek, rapor ve benzerlerini düzenlemek, tahkim, bilirkişilik ve benzeri işleri yapmak” (5786 Sayılı Kanun, 2008).

Serbest Muhasebeci Mali Müşavir olabilmek için genel şartlar ve özel şartlar söz konusu kanun ile düzenlenmiştir. Bu şartları yerine getirmek gerekir. Bu şartlar yasalarda belirlenmiştir. Genel şartlar meslek kanununda madde 4’te şöyle açıklanmıştır;

- a) Türkiye cumhuriyeti vatandaşı olmak
- b) Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip bulunmak
- c) Kamu haklarından mahrum bulunmamak
- d) Türk ceza kanununun 53. Maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene bu düzenin işleyişine karşı suçlar, zimmet, irtikap, rüşvet hırsızlık, dolandırıcılık sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma edimin ifasına fesat karıştırma,

Suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkum olmamak.

e) Ceza veya disiplin soruşturması sonucunda memuriyetten çıkarılmamış olmak

f) Meslek şeref ve haysiyetine uymayan durumları bulunmamak.” (TESMER, 2009).

Mesleğin icrası için özel şartlar ise kanunda madde 5'te yer almaktadır. Bunlar;

“a) Hukuk, iktisat, maliye, işletme, muhasebe, bankacılık, kamu yönetimi ve siyaset bilimleri dallarında eğitim veren fakülte ve yüksekokullardan veya denkliği Yükseköğretim Kurumunca tasdik edilmiş yabancı yükseköğretim kurumlarından en az lisans seviyesinde mezun olmak veya diğer öğretim kurumlarından lisans seviyesinde mezun olmakla beraber bu fıkrada belirtilen bilim dallarından lisansüstü seviyesinde diploma almış olmak.

b) En az üç yıl staj yapmış olmak.

c) Serbest muhasebeci mali müşavirlik sınavını kazanmış olmak (Kanunları uyarınca vergi inceleme yetkisini almış ve mesleki yeterlilik sınavında başarılı olduktan sonra yeminli mali müşavirlik sınavını vermiş olanlarda, serbest muhasebeci mali müşavirlik sınavını kazanmış olma şartı aranmaz.)

d) Serbest muhasebeci mali müşavirlik ruhsatını almış olmak.”
(5786 Sayılı Kanun, 2008).

Muhasebe meslek mensubu olabilmek için genel şartları taşıyan adaylar, özel şartları madde 5'teki sırası ile yerine getirmelidir. İlk şart için ilgili lisans dallarından mezun olmak gerekmektedir.

Türkiye’de lisans düzeyinde muhasebe eğitimi yoğun olarak İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri, Siyasal Bilgiler Fakülteleri, İşletme Fakülteleri ve İktisat Fakülteleri çatısı altında verilmektedir. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin bünyesinde muhasebe eğitiminin verildiği bölümler; İşletme, İktisat, Kamu Yönetimi, Maliye, Uluslararası İlişkiler ve Çalışma Ekonomisidir. En yoğun muhasebe finans derslerinin verildiği bölüm ise İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin İşletme bölümleridir. İşletme bölümünü takip eden bölümler; iktisat, maliye ve kamu yönetimi bölümleridir (Gençtürk, 2006).

Lisans eğitimi sonrası muhasebe meslek adayı, Serbest Muhasebeci Mali Müşavir olabilmek için iki aşamadan oluşan SMMM staja giriş ve SMMM yeterlilik sınavlarını başarı ile geçmelidir. Staja giriş sınavını başarı ile tamamlayan aday 3 yıl süre ile staj görmektedir.

Bu üç yıllık süre zarfında Staja giriş sınavı ve SMMM yeterlilik sınavları arasında ise mesleğin en üst kurumu olan Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB), meslek mensubu adaylara eğitim hizmeti sunan Temel Eğitim ve Staj Merkezi (TESMER) ile beraber çalışarak meslek adaylarını zorunlu stajyer eğitimine tabi tutmaktadır (URL 1). Aday, staja giriş sınavını verip, staj süresini ve e- stajyer eğitimini tamamladığında son aşama olan SMMM yeterlilik sınavına girmeye hak kazanmaktadır.

Staja Giriş sınavının yöntemi test olarak belirlenmiştir. Sınav 130 adet sorudan oluşmaktadır. 30 sorusu Genel Kültür ve Yetenek, 100 sorusu ise Alan Bilgisinden oluşmaktadır. Yabancı dil gerekliliği ile 2016 yıl itibariyle sınavın Genel Kültür ve Yetenek kısmına eklenmiştir. Toplam 100 soruluk Alan bilgisinin sorulduğu bölümde muhasebe ve denetim başlığı altında toplam 58 soru sorulmaktadır. Finansal muhasebe, muhasebe bilgi sistemi, uluslararası muhasebe kuruluşları ve Türkiye muhasebe standartlarından 26 soru sorulmakta, maliyet muhasebesi ve mali tablolar analizinden 8'er soru gelmekte, denetim dersinden ise 16 soru sorulmaktadır. Ekonomi ve maliyeden 12 soru sorulmaktadır. Hukuk bölümünden ise meslek hukuku, iş ve sosyal güvenlik hukuku, vergi hukuku, ticaret hukuku ve borçlar hukuku olmak üzere 6'şar soru olmak üzere toplam 30 hukuk sorusu sorulmaktadır (URL 2).

Sınavın başarı ile sonuçlanması için iki ana başlıkta (Genel Kültür ve Yetenek, Alan Bilgisi) ortalamalarının ayrı ayrı 50, standart sapmaları ise 10 olacak şekilde normal dağılıma göre hesaplama yapılmaktadır. Staj başlatabilmek için adayların sınavdan en az 60 puan ve üzeri alması gereklidir (Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Yönetmeliği, Madde7).

Staj başlatma sınavını başarı ile bitiren adaylar sonraki aşama olan ve kanunda da belirtilen 3 yıl süre ile staj görmektedir. Bu süreçten de geçen aday staj yönetmeliği 10.maddesi gereğince TESMER tarafından zorunlu eğitime tabi tutulmaktadır (Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği, Madde 10).

E-stajyer eğitimi ile hedeflenen staj süresi sonunda bilgi eksikliklerinin ortadan kaldırılmak istenmesidir. Meslek adayları bu sistemin varlığıyla mesleki olan güncel konularda gelişmeleri izleme olanağına sahip olmaktadır. E-Stajyer Eğitimi 9 ana bölümden oluşmaktadır ve eğitim bölümleri 4'er aylık periyotlar şeklinde, stajın başladığı tarih itibarıyla sistem tarafından açılmaktadır. Aday meslek mensubu ilk 4 aylık periyodu tamamladığında birinci bölümün bölüm sonundaki ara değerlendirmesine katılmaktadır. Her eğitim dönemi sonunda aday bu işlemi gerçekleştirir. Bir sonraki bölüme geçebilmek için başarılı olamayan aday, başarılı olana kadar bu süreci tekrarlar (Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği, Madde 26). Değerlendirmede ise %60 başarı istenmektedir.

E-stajyer kapsamında verilen dersler; Defterler, Belgeler ve Beyannameler, İnsan Kaynakları ve Kurumsal Davranış, Büro Yönetimi, Bilişim Teknolojileri ve İşletme Bilişim Sistemi, Yönetim, Rekabet ve Stratejik Karar Alma, Kurumsal Yönetim, Hizmet Pazarlaması ve Pazar Yaratma, İstatistik ve İşletme Matematiği, Ekonomi ve Ekon. Göstergelerin Yorumlanması, Yatırım Projelerinin Hazırlanması ve Değerlendirilmesi, Finansal Piyasalar, Sermaye Piyasası Mevzuatı, Uluslararası Ticaret ve Dış Ticaret İşlemleri, İş ve Sosyal Güvenlik Hukuku, Ticaret Hukuku, Marka ve Sınai Haklar, Borçlar Hukuku, Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi, Vergi Usul Hukuku ve Uygulaması, Gelir Üzerinden Alınan Vergiler, Harca ve Servet Üzerinden Alınan Vergiler, Meslek Hukuku, Mesleki Değerler ve Etik, Genel İşletmecilik, Küreselleşme ve Uluslararası İşletmecilik, Bankacılık, Sigortacılık ve Özel Emeklilik Mevzuatı, Muhasebe Bilgi Sistemi, Muhasebe Hukuku, Türkiye Muhasebe Standartları, Finansal Tablolar Analizi, Maliyet Muhasebesi, Yönetim Muhasebesi, Finansal Yönetim, Denetim ve Güvence, Türkiye Denetim Standartları, Risk Yönetimi, İç Denetim, Denetimde Bilgi Teknolojileri Kullanımı, Bilgi Teknolojileri Denetimi, İleri Düzeyde Finansal Muhasebe ve Raporlama, Kişisel, Organizasyon ve İş Yönetimi Becerilerine İlişkin Konular olmak üzere toplam 42 tanedir.

Aday SMMM Yeterlilik sınavına girebilmek için başarı ile tamamladığı TESMER otomasyon sisteminden e-stajyer eğitimi tamamlama belgesi almak ve odaya teslim etmek zorundadır (Staj ve Sınavlara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Uygulama Yönergesi,9c). E-Stajyer eğitimi ile koordineli giden stajın sonuçlanması içinde ayrıca adayların meslek mensubundan tezkiye alması gereklidir. Tezkiyede 100 puan üzerinden not verilir (Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği, Madde 27).

Serbest muhasebeci mali müşavir unvanını alabilmek için staj bitirme belgesi ve e-stajyer eğitimi tamamlama belgesini alan adaylar son aşama olan SMMM yeterlilik sınavına başvuruda bulunurlar. Sınav iki ayrı oturumdan oluşmaktadır. Aday meslek mensupları 8 adet sınav konusundan yazılı sınava girmektedirler. Başarılı olabilmeleri için her sınav konusundan 100 üzerinden 50 puan almaları gerekir. Aritmetik ortalamalarının da 60 olması gerekir. Ayrıca staj bitiminde verilen tezkiye notu ayrı bir ders gibi ortalamaya dahil edilmektedir. Birinci oturumda muhasebe denetimi, muhasebecilik ve mali müşavirlik meslek hukuku, vergi mevzuatı ve uygulaması ve hukuk konularından, İkinci oturumda ise finansal muhasebe, finansal tablolar ve analizi, maliyet muhasebesi ve sermaye piyasası mevzuatından bir sınav düzenlenmektedir (URL 2).

Marmara ve Ege Bölgesi'ndeki devlet üniversitelerinin iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde verilen derslerin mali müşavirlik sınavlarına denkliği üzerine bir araştırma

Muhasebe mesleğinin kaliteli bir şekilde icrası için temel şartlardan biri alınan eğitimlerdir. Muhasebe eğitiminin yeterliliği burada devreye girmektedir. Yeterli bir muhasebe eğitimi mesleğe giriş için yapılan sınavlarda ve meslek hayatında ihtiyaçlara cevap verebilmesi açısından son derece önemlidir. Bu nedenle mesleğe giriş için gerekli olan lisans eğitiminin yeterliliğinin ölçülebilmesi, muhasebe eğitiminin yoğun olarak verildiği İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin ders programlarının incelenmesi sonucunda

gerçekleştirilebilir. Bu çalışmanın amacı, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi bünyesinde verilen muhasebe eğitiminin SMMM Staj Başlatma ve SMMM Yeterlilik Sınavı açısından denkliğin belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda; verilen derslerin sınavlar için uygunluğu, yaşanan gelişmelerin ders sürecine adaptasyonu ve mesleğin gelişimi için fakülteler tarafından verilen eğitim tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın yöntemi

Marmara ve Ege Bölgesi'nde lisans eğitimi veren 28 devlet üniversitesi muhasebe eğitimi açısından araştırılmıştır. Marmara ve Ege bölgesinde bulunan devlet üniversitelerinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinin web sitelerine ulaşılarak ders katalogları incelenmiştir. Üniversitelerin ders programlarına ve ders içeriklerine ulaşmaya çalışılmıştır. Ulaşılamayan bölümlere üniversitelerin ilgili web sitelerine e-posta atılarak ulaşım sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın kısıtları

Araştırmada Yüksek Öğretim Kurulu'nun resmî sitesinde güncel olarak yer alan devlet üniversiteleri baz alınmıştır. Son yıllarda muhasebe eğitiminin yeterliliği konusundaki sorulara karşılık olarak sektörün ihtiyacını karşılayıp karşılamaması hakkında farkındalık yaratmak amaçlı bu araştırma yapılmıştır.

Araştırmanın kapsamına lisans düzeyinde muhasebe eğitiminin ağırlıklı olarak İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde verilmesi sebebi ile yalnızca iktisadi ve idari bilimler fakültelerinin ilgili lisans bölümleri dahil edilmiştir. Araştırmada İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi başlığı altındaki bölümler incelenmiş, hukuk bölümü mezunlarının da sınava giriş hakkı olmasına rağmen İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi kapsamında olmadığı için bu bölüme araştırmada yer verilmemiştir. Bu nedenle diğer fakültelerin bölümleri ile 4 yıllık eğitim veren uygulamalı bilimler yüksekokulu bölümleri araştırma kapsamına alınmamıştır. Yabancı dilde eğitim veren bölümlerin ise ders içeriklerinin Türkçe eğitim veren bölümlerle aynı olduğu tespit

edilmiş, bu nedenle yabancı dilde eğitim veren bölümler araştırma kapsamına dahil edilmemiştir.

Araştırmanın kısıtlarının iki bölge ile sınırlı (Marmara ve Ege) olmasının nedenleri nüfusun bu bölgelerde yoğun oluşu ve eğitim amaçlı göçün bu bölgelere olması dolayısıyla iş alanının fazlalığıdır. 2016-2017 akademik yılı kısıt alınarak İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde verilen derslerin Mali Müşavirlik sınavlarına denkliği incelenmiştir. Veri toplama süreci 20.07.2017 tarihinde tamamlanmıştır. Bu tarih itibarıyla açılmış olan üniversiteler ve ilgili lisans bölümleri araştırma kapsamında olmamaktadır.

Araştırmanın bulguları

Marmara ve Ege Bölgesi'ndeki devlet üniversitelerinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde bulunan bölümler 2016-2017 akademik yılı zorunlu ve seçmeli olarak verilen ders programı kapsamında incelenmiştir. Bu iki bölgede toplam 32 tane devlet üniversitesi bulunmasına karşılık 4 tanesinde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesine rastlanamamış bu sebeple inceleme 28 tane devlet üniversitesi ile sınırlandırılmıştır. 28 üniversitenin 17'si Marmara, geri kalan 11'i Ege Bölgesi'nde yer almaktadır. Marmara ve Ege Bölgesi'ndeki devlet üniversitelerinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakülteleri bünyesinde bulunan bölümler, Mali Müşavirlik sınav konuları ile ilişkilendirilmiş olup zorunlu ve seçmeli ders kapsamında ele alınmıştır. Marmara da 63 bölüm, Ege Bölgesi'nde 59 bölüm verisine ulaşılmıştır. Buradan yola çıkılarak zorunlu ve seçmeli derslerin toplamaları bölüm toplamalarına oranlanarak, sınav başlıklarına ilişkin derslerin Ege ve Marmara Bölgesi olmak üzere derslerin verilip verilmeme yüzdesine ulaşılmıştır. Tablo1'de bu verilere ilişkin yüzdesel dağılım bölgeler itibarı ile yer almaktadır.

Marmara ve Ege bölgesindeki devlet üniversitelerinin iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde verilen derslerin mali müşavirlik sınavlarına denkliği

Tablo 1: Marmara ve Ege Bölgeleri'ndeki Derslerin Mali Müşavirlik Sınavına Yönelik Verilme Yüzdesi

Dersler	Marmara Bölgesi	Ege Bölgesi
Genel muhasebe	%83	%83
Finansal muhasebe	%38	%51
Türkiye muhasebe standartları	%14	%5
Uluslararası muhasebe kuruluşları	%2	%3
Maliyet muhasebesi	%53	%58
Mali tablolar analizi	%43	%61
Denetim	%30	%36
Ekonomi	%97	%98
Maliye	%60	%66
Meslek hukuku	%8	%1
Mesleki değerler ve etik	%2	%5
İş ve sosyal güvenlik hukuku	%60	%63
Vergi hukuku	%49	%47
Ticaret hukuku	%70	%88
Borçlar hukuku	%55	%80

Tablo 1 incelendiğinde; genel muhasebe dersinin her iki bölgede de genel olarak verildiği ve zorunlu ders kapsamında olduğu ve %83 oranında ağırlıkta yer aldığı dolayısıyla sınav açısından uygunluk sağladığı görülmektedir. Ege Bölgesi'nde ekonomi, ticaret hukuku, genel muhasebe ve borçlar hukuku derslerinin %98, %88, %83 ve %80 oranlarda verilmesi sınava denklik açısından yeterliliği kanıtlar niteliktedir. Bu oran bize derslerin programlarda yer edinebildiğini gösterir. Marmara Bölgesi'nde de bu dersler %51'in üzerinde oran sergilemekle beraber, Ege Bölgesi'nde bu derslerin verilme oranları daha yüksek bulunmuştur. Staja giriş sınavında sorulan 12 sorudan 6'şar soruyu karşılaması gereken maliye ve ekonomi derslerinin, iki bölgede de %60 üzerinde verilmesi sınavdaki bu konu başlıkları için yeterli bulunmaktadır. Ayrıca iki bölgede de mesleki değerler ve etik, meslek hukuku, Türkiye muhasebe standartları ve uluslararası muhasebe kuruluşları derslerinin yoğun olarak müfredatta yer almadığı gözlemlenmiş olsa da, Ege Bölgesi'nde verilen derslerin; verilme oranlarının fazla olduğu dersler açısından sınavda daha çok soru gelen konular olması niteliğiyle denkliği sağladığını söylemek mümkündür.

Marmara Bölgesi'nde genel muhasebe, ekonomi, maliyet, maliye, iş ve sosyal güvenlik hukuku, ticaret ve borçlar hukuku derslerinin verilme oranları %51'in üzerinde bir eğilim görülse de bu bölgede diğer derslerin verilme oranı düşüktür. Sınavda alan bilgisi bölümünde çıkan 15 dersin 7'sinin %51'lik oran ile yeterli düzeyde verilmesinin yanında 8 dersin bu düzeyi sağlayamaması yeterliliğin olmadığını göstermektedir. Marmara Bölgesi'nde hukuk derslerinin dağılımı genel olarak yüksektir. Fakat hukuk dersleri sadece 100 sorunun 30'unu kapsamaktadır. Dolayısıyla Marmara Bölgesi için derslerin verilme oranları ile sınavdaki soru dağılımı oranında bir denklik olmadığı söylenebilir.

Sonuç ve öneriler

Muhasebe bilimi; hukuk, maliye, ekonomi ve vergi gibi bilim dallarıyla ilişkili bir bilim olduğundan muhasebe meslek mensuplarının bu

alanlarda güncel bilgi sahibi olmasının gerekliliği kaçınılmazdır. Üniversitede alınan derslerin ağırlığının sınav konularını karşılaması ve değişimin takibi sonucu gerekli yeniliklerin ders programlarında yer alması sınava denklik açısından önemli bir yol haritasıdır. Sınav denkliği açısından avantaj yaratabilecek olan diğer bir konu ise Mali Müşavirliğin mesleki özelliği nedeni ile İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde muhasebe finansman bölümlerinin ayrı olmasıdır. Böylelikle işletme, maliye ve iktisat bölümlerinden muhasebe derslerinin ağırlığı alınıp muhasebe finansman bölümlerinde daha yoğun bir şekilde işlenmesi sağlanmış olacaktır.

Kaliteli bir muhasebe eğitim sürecinin gerçekleştirilmesi; muhasebe eğitiminin yeterliliği ve etkileşimin önemi adına öğretim üyelerinin yeterli sayıda olması gereklidir. Çünkü muhasebe geleceğin yatırımdır ve günümüzde gittikçe artan üniversite sayısına bağlı olarak yeterli öğretim üyesinin sağlanması bilgi akışının tam olarak sağlanabilmesi açısından önem taşımaktadır. Eğitimin kalitesini arttırıcı diğer bir hareket ise ekonomik, yasal ve teknolojik alanda meydana gelen gelişmelerin muhasebe literatürüne yeni kavramların girmesiyle ders programlarında yer alması olacaktır. Üniversitelerin bir kısmı bu yeniliklerin daima sıkı takipçisi olarak ders programlarına bilgi teknolojileri, mali müşavirlik yasası ve ülkeler arası ekonomik değişimleri baz alan dersler eklemektedir.

Ege Bölgesi'nde yapılan eğitimin, staj sınavındaki soru yüzdelerine dağılımında muhasebe dersleri açısından %8, hukuk dersleri açısından %6'sının karşılanmadığı görülmekle beraber ekonomi ve maliye soru bölümü için yüzdelerin sınav müfredatına denk bir eğitim verildiği gözlemlenmektedir. Marmara bölgesinde durum farklılaşmakla beraber muhasebe grubu açısından 100 sorudan %48, hukuk grubu açısından ise 30 sorudan %12 oranında içerik yetersizliği görülmektedir. İki bölgeyi karşılaştırsak iki bölgede de ekonomi ve maliye grubunun verilen eğitimle karşılandığı fakat mesleğin gerektirdiği muhasebe derslerinin alt yapısının Marmara bölgesindeki fakültelerde yeterli düzeyde verilmediği gözlemlenmektedir.

Marmara Bölgesi'nde nüfus yoğunluğu, öğrenci sayısı, iş alanının fazlalığı ve SMMM meslek mensubu sayısının fazla olduğu göz önünde bulundurularak, Marmara Bölgesi'nde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde verilen muhasebe eğitiminin, Ege Bölgesi'ndeki muhasebe eğitimine oranla Mali Müşavirlik sınav konularını karşılamadığı görülmektedir. Oysaki Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliğince yayınlanan 2017 meslek mensubu dağılım tablosuna göre SMMM sayısı baz alındığında Marmara bölgesinde 48.067 meslek mensubu varken, Ege Bölgesi'nde 10.954 meslek mensubu bulunmaktadır. Araştırma sonucunda ise Ege bölgesinin Marmara Bölgesi'ne oranla sınav konularını daha çok karşılayıcı bir eğitim verdiği gözlemlenmiştir. Bu durumda Marmara Bölgesi'ndeki devlet üniversitelerinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesindeki bölümlerin ders müfredatlarının sınav konuları ve güncel gelişmelere göre düzenlenmesi önerilebilir.

Araştırmanın diğer bir sonucunda karşılaşılan durum ise araştırma kapsamında olan sınav konularının üniversitelerde, seçmeli dersler şeklinde daha ağırlıkta olmasıdır. Sınav konularının seçmeli olarak değil zorunlu olarak verilmesi daha kolay anlaşılabilirliği ve iş hayatında uygulamada sorun çıkmaması açısından gereklidir. Literatürdeki mevcut çalışmalar, üniversitelerde alınan derslerin iş hayatında kullanımı açısından adaptasyon sürecinin zorluğundan bahsetmektedir. Globalleşen dünya ile beraber iş hayatının gerektirdikleri için son derece önemli bir hal alan bu süreçte zorluğun aşılmasında üniversitelerde verilen eğitim yol gösterici olacaktır.

Lisans düzeyinde verilen eğitimin SMMM meslek mensubu olabilmek için tam anlamıyla yeterlilik sağlayamadığı bu araştırma ile ortaya koyulmuştur. Bu bağlamda sınav konularının yüzdesel ağırlığını derslerin bir kısmının karşıladığı bir kısım derslerin ise üniversitelerde hiç verilmediği göz önünde bulundurulacak olursa sınav ve verilen eğitimin birbirine denk olmadığı görülmektedir. Araştırma sonuçlarına öneri olarak Yüksek öğretim kurulu

koordinatörlüğünde bütün İktisadi ve idari bilimler fakülteleri ile ortak bir çalışma gerçekleştirilebilir ve ders programlarında birlik sağlanabilir.

Bu durumun değişmesi için ders programlarında birliğin sağlanmasına önerisine ek olarak İktisadi ve idari bilimler fakültelerinin stratejik planları hazırlanırken başta SMMM olmak üzere mesleki sınavların konuları dikkate alınıp derslerin, kredilerin ve müfredatların belirlenmesi mesleğe yeni başlayacak adaylar için önemlidir.

Kaynaklar

- [1] Arıkan, Y. ve Güvemli, B., (2013). Türkiye'de Muhasebe Mesleğinin Gelişimi ve İstanbul Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Odası, *Muhasebe ve Finans Tarihi Vakfı Dergisi*, 33-67.
- [2] Aysan, M., (2006). Türkiye'de Muhasebe Mesleğinin Gelişimi, *Mali Çözüm Dergisi*, 76: 265-274.
- [3] Başar, A. B., (2005). Muhasebe Mesleğinde Başarı İçin İstenen Bilgi ve Beceriler İle Muhasebe Eğitiminin Değişen Yüzü, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13: 59-68.
- [4] Büyükmirza, K., (2010). *Maliyet ve Yönetim Muhasebesi*, Ankara, Gazi Kitabevi.
- [5] Çürük, T. ve Doğan, Z., (2001). Muhasebe Eğitiminin İşletmelerin Taleplerini Karşılama Düzeyi: Türkiye Örneği, *Odtü Gelişme Dergisi*, 28(3-4): 281-310.
- [6] Gençtürk, M., (2006). Alınan Eğitimin Meslek Yaşamındaki Yeterlilik Düzeyinin İşletmelerin Muhasebe-Finans Bölümünde Çalışanlar Üzerinde Tespitine Yönelik Bir Alan Çalışması: Isparta, Burdur, Denizli ve Antalya Organize Sanayi Bölgeleri Örneği, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (12): 55-82.
- [7] Güvemli, O., (2011). Türkiye'de Muhasebe Meslek Örgütünün Kuruluşu ve Gelişmesi, *Muhasebe ve Finans Tarihi Vakfı Dergisi*, (1): 129-145.

- [8] Kurtcebe, E., (2008). 21.Yüzyılda Muhasebe Mesleğinin Vizyonu, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- [9] Marşap, B., (1996). Muhasebe Mesleği Fonksiyonları ve Meslek Mensuplarının Nitelikleri, *Yaklaşım Dergisi*, 37: 119-123.
- [10] Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği, Madde 10, 25.12.2012 tarihli ve 28508 sayılı Resmi Gazete.
- [11] Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği, Madde 26, 14.05.2015 tarihli ve 29355 sayılı Resmi Gazete.
- [12] Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Staj Yönetmeliği, Madde 27, 23.08.1997 tarihli ve 23089 sayılı Resmi Gazete.
- [13] Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Yönetmeliği, Madde7, 25.12.2012 tarihli ve 28508 sayılı Resmi Gazete.
- [14] Staj ve Sınavlara İlişkin Usul ve Esaslar Hakkındaki Uygulama Yönergesi,9c, 07.10.2016 tarihli Türmob Yönetim Kurulu Kararları.
- [15] Sultanoğlu, B., ve Akman, N., (2007). Lisans ve Yüksek Lisans İşletme Programlarında Muhasebe Dersleri-Yeniden Ele Alış, Girne: XXVI Muhasebe Eğitimi Sempozyumu: 221-241.
- [16] TESMER (2009). Meslek Hukuku, Mesleki Değerler ve Etik, Ankara, Tesmer.
- [17] Uzay, Ş., ve Güngör, Ş., (2004). Muhasebecilerin Sorunları ve Beklentileri: Kayseri ve Nevşehir İlleri Uygulaması, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 22: 94-104.
- [18] Zaif, F., ve Ayanoğlu, Y., (2007). Muhasebe Eğitiminde Kalitenin Arttırılmasında Ders Programlarının Önemi: Türkiye’de Bir İnceleme, *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(1): 115-136.
- [19] 5786 Sayılı Kanun (10 Temmuz 2008) 26948 Sayılı Resmi Gazete, Resmi Gazete.

Marmara ve Ege bölgesindeki devlet üniversitelerinin iktisadi ve idari bilimler fakültelerinde verilen derslerin mali müşavirlik sınavlarına denkliği

İnternet kaynakları

- [1] URL 1 - İSMMMÖ, (2018). <https://www.ismmmo.org.tr/Mevzuat/I-BOLUM-Genel-Hukumler-Madde-1-Madde-13---3989>, (Erişim Tarihi: 12.03.2018).
- [2] URL 2 - TESMER (2018). <http://www.tesmer.org.tr/post/119>, (Erişim Tarihi: 13.03.2018).

Geleneksel Rize İkizdere evlerinin plan tipolojisi ve yapım sistemi açısından incelenmesi

Ecem İrem DEMİRRENK¹
Alev ERARSLAN²

Geliş tarihi / Received: 15.04.2018

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 18.04.2018

Kabul tarihi / Accepted: 12.06.2018

Öz

Bu incelemede Doğu Karadeniz bölgesi geleneksel konut kültürünün önemli örneklerini barındıran Rize'nin İkizdere ilçesinin geleneksel konutlarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla pilot bölge olarak seçilen Rize İkizdere bölgesinde 10 geleneksel konut örneği seçilmiş ve belirlenen örnekler plan tipolojisi, plan elemanları, kat ve oda organizasyonu ve yapım sistemi özellikleri açısından irdelenmiştir. Böylece bölgenin geleneksel konut mimarisi hakkında genel bir bilgi ortaya konulmaya çalışılmıştır. İncelemenin bir diğer amacı da yok olmak üzere olan bu yapıların belgelenmesinin sağlanması ve gelecek kuşaklara aktarılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Karadeniz, İkizdere, geleneksel konut, plan tipolojisi, yapım sistemi.

¹ Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı. ecemmiremdemirrenk@gmail.com

² İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü aleverarslan@gmail.com

An analysis of the plan types and construction system of the traditional houses of Rize, İkizdere

Abstract

In this study, the traditional houses of Eastern Black Sea were studied from the viewpoint of plan typology and construction techniques and old methods and plan types were tried to be transferred to future generations by consolidating the information that has emerged with traditional houses that still exist today. In this examination, Rize's İkizdere county was considered as the pilot region. Ten sample houses were selected from the district of İkizdere. The dates, locations and settlement features, plan features, construction systems, and pavilion architectures of these selected houses are examined. These investigations have shed light on how the traditional houses of Rize's İkizdere region have survived from the past in terms of daily architecture.

Keywords: *East Black Sea, İkizdere, traditional architecture, plan typology, construction system*

Giriş

Temelde insanoğlunun “barınma” ihtiyacını karşılayan maddi bir öge olan konut aynı zamanda yapıldığı çevrenin iklim, coğrafya ve malzeme gibi fiziki özelliklerinin yanı sıra sosyal, kültürel, ekonomik, tarihi ve geleneksel değerlerini de içeren sosyal bir mekandır. Tarih boyunca farklı coğrafya ve kültürlerde, o bölge ve kültürün tüm fiziki ve sosyal özelliklerini taşıyan konut kültürü gelişmiştir. Geleneksel konut değişimlere daha az kapalı olması nedeniyle bu özellikleri bünyesinde daha çok barındırır. Geleneksel konut geleneklerden gelir ve nesilden nesile aktarılır. Ait olduğu kültürün sosyal ve kültürel belgesi olan geleneksel konut bu nedenle tarihsel bir derinliğe sahiptir.

Kültürel mirasın en önemli eseri olan geleneksel konut bölge kimliğinin geleceğe aktarılması yönünde önemli bir kültürel varlıktır. Bu açıdan 1964 Venedik Tüzüğü tarihi, kentsel ve kırsal dokuların korunması ve “sit bütünlüğü” içinde değerlendirilmesi kavramının resmi kabulü açısından önemli bir virajdır (Eres 2013).

İnsan ve kısmen de çevre eliyle biçimlendirilmiş mimari miras olan geleneksel konut, doğal çevre ile bir bütün olarak “kültürel peyzaj” kavramı içinde değerlendirilmektedir. Avrupa Parlamentosu’nun 2006 yılında Strazburg’da aldığı Avrupa’nın kırsal ve ada bölgelerindeki doğal, mimari ve kültürel mirasın korunması kararlarındaki kırsal alanların korunmasına ilişkin son yaklaşımında, kuşakların kültürel ve yaratıcı katkıları sayesinde oluşan özellikleri içeren geleneksel konutlar, buldukları bölgelerin kimliği ve tarihsel gelişim açısından, kültürel mimarlık mirasının ve doğal mirasın temel ögesi olarak kabul edilmiştir (Eres 2013).

Bu incelemede Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel konutları Rize İkizdere bölgesi üzerinden okunmaya çalışılacaktır. Bu amaçla İkizdere ilçesinde belirlenen yapılar plan tipolojisi, plan elemanları, kat ve oda organizasyonu ve yapım sistemi açısından incelenecek ve bölgenin geleneksel konut dokusunun özellikleri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

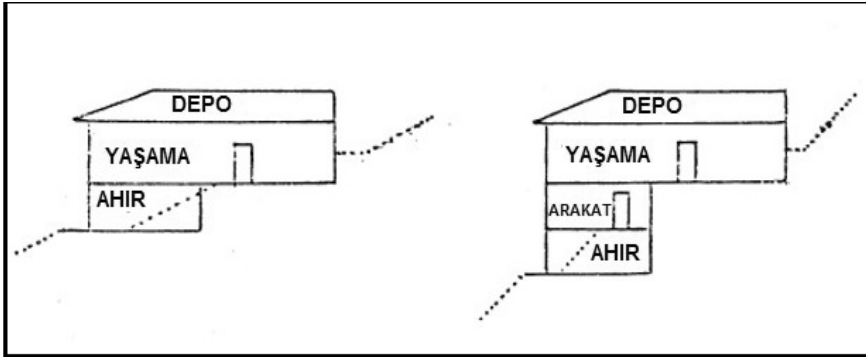
Doğu Karadeniz Bölgesi yerleşim özellikleri

Bölgenin topoğrafyası kıyıda dikleşerek sert bir eğimle yükselen ve 50-60 km lik mesafede 2500-3000 m. yüksekliğe kadar erişerek bölgeyi doğu-batı yönünde doğal bir duvar gibi kuşatan kıyı dağları ile bunun güneyinde yine denize paralel iç sıra dağlardan oluşmaktadır (Uzun, Yomralıoğlu 2005). Toprakların akarsular tarafından parçalanmış, engebeli ve eğim değerlerinin fazla olması ile kısa mesafede yükseltide görülen artış gibi topoğrafik şartlar hem yerleşme ve tarım alanlarını sınırlandırmış, hem de o alanların dağınık ve çok sayıda küçük parsellerden oluşmalarına sebep olmuştur. Bu durum bölgede dağınık yerleşme biçimlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Bölgede yapılar, kıyı şeridi ve kıyıda içerilere doğru ilerledikçe vadiler boyunca ekili arazilerin içinde dağınık olarak konumlanmıştır. Akarsu sayısının fazla olması halkın suya ulaşabildiği her yerde konutunu kurabilme imkanını sağlamıştır. Konutlar arasındaki bağlantı, patika yollarla sağlanmıştır.

Kat organizasyonu

Bölgede konutlar araziye yerleştirilirken arazinin eğim durumuna bakılır. Bölge eğimli bir topoğrafyaya sahip olduğundan konutların bodrum katları, araziye uyumlu olarak inşa edilmiştir (Güler ve Bilge 2013). Yapılar yamaca göre yapıldığından arkadan iki yamaç yönünde ise üç yada dört katlı olan evler, zemini kaba yönü olan taş üzerine yükselmektedir. Zemin kat duvarları göz alıcı bir duvar türüyle örülür ve üst kat çoğunlukla ahşap çatkıdır (Gür ve Batur 2005). Eğime göre yapılar iki ya da 3 katlı olarak inşa edilmektedir. İki katlı yapılarda ilk kat ahır, ikinci kat ise yaşam katı olarak kullanılmaktadır. Üç katlı yapılarda ise ilk kat ahır ikinci ara kat ve üçüncü kat yaşam alanı olarak kullanılmaktadır (Şekil 1) (Canseven,2012). Konutlar kuzey güney doğrultusunda yerleştirilmiştir.

Şekil 1: Eğimli arazide kat kullanımı (Canseven,2012)

Yaşama katı, gündüz ve gece kullanılan olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır. Gündüz kullanılan mekânlar loşken gece kullanılan yatak odaları daha aydınlık mekanlardır. Yapıdaki gündüz kullanılan bölümlerin döşeme malzemesi çoğunlukla sıkıştırılmış toprak yada taştır. Gece kullanılan mekanlarda ise ahşap döşeme kullanılmıştır. Tuvaletler ise bazen içeride bazen dışarıda konumlandırılmıştır (Canseven,2012).

Plan elemanları

Bölge konutlarının en önemli plan elemanları aşhane, hayat, başoda, diğer odalar, ocak ve ambardır (Eruzun ve Sözen 1996). Arazinin eğimli olduğu yerde eğimin yükselen bölümünde aşhane, eğimin azaldığı ve manzaraya bakan bölümünde hayat yerleştirilir. Odalar bu iki mekânın yanlarına yerleştirilmiştir. Konut planları ve yapının büyüklüğü yada küçüklüğü, aile büyüklüğüne yada ekonomik güce bağlı olarak değişmektedir. Bütün bu faktörler oda sayılarını ve mekan büyüklüklerini de belirlemektedir (Eruzun ve Sözen 1996).

Aşhane

Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel konutunun en önemli mekanı aşhanedir. Oxoşgagure (Ohoşgagure) kelimesinden türeyen aşhane, yeme-içme, yemek pişirme ve aynı zamanda oturma ve dinlenme gibi günlük işlerin yapıldığı evin günlük hayatta en çok zaman geçirilen mekanıdır (Gür ve Batur 2005; Güler ve Bilge 2013). Yapının arazi üzerindeki konumlandırılmasında aşhane daima korunaklı kısma yerleştirilir. Bu konumlanmada amaç kış aylarındaki soğuk, rüzgar, kar ve yağmurdan korunmadır. Aşhane konutun bütün mekanlarının açıldığı ya da geçişin sağlandığı kısımdır. Evlerin girişleri doğrudan bu mekâna açılmakta, çevresinde ise odalar bulunmaktadır. Yaşam katı, yıkanma yeri ve helaya geçiş bu mekanla bağlantılıdır. Yapının giriş kısmı genellikle aşhaneye açılmaktadır. Bu mekana yapının iki yanından da girilebilir (Şekil 2). Aşhanenin girişi uzaktan bakıldığında fark edilebilecek biçimdedir. Yapıya 50-100 cm arasında değişen bir platformdan girilir. Platformdan yapının alt katına ulaşmak için ikinci merdiven bağlantısı da bulunmaktadır. Kapı gündüzleri açık tutulur. İçeriye hayvan girmemesi için 120-150 cm yükseklikte ve halk arasında *perde* denilen sürekli kapalı tutulan ikinci bir kapı bulunmaktadır.

Şekil 2: Aşhane girişi (URL 1)

Aşhanenin döşemesi sıkıştırılmış topraktanır. Aşhane mekânından hayat bölümüne geçişin tam karşısında bir ocak bulunur (Şekil 3). Ocaklık tavanından, üzerinde yüksekliği ayarlanabilir çengeli olan bir zincir sarkmaktadır. Bölgede *k'ereveli* denilen bu zincire, kazanlar asılarak yemek pişirilir (Güler ve Bilge 2013).

Şekil 3: Aşhanedeki ocak (Bayram,2014)

Aşhanedeki ocak ve ahşap kapaklı dolaplar sabit elemanlardır. Bu dolaplar genellikle aşhaneden hayat bölümüne geçiş kısmında bulunur (Güler ve Bilge 2013). Yemek burada bakır sini veya ahşap sofrada yenilir (Sözen ve Eruzun 1992).

Hayat

Hayat, genellikle evin üst katında, manzaraya açılan yönünde konumlandırılmış olan aşhaneden sonraki ikincil ortak mekândır (Sözen ve Eruzun 1992). Bu mekan bazen ortak mekan-aşhaneyle doğrudan ilişkili bazende dolaylı yönden ilişkilidir. Dolaylı olduğunda hayattan girilen odalar ve uzun koridorla hela mekanına bağlanır. Hayattaki iç mekan donatıları ise pencerelerin gerisinde bulunan ahşap sedirlerdir (Şekil 3). Bu sedirlerin alt kısmı depo olarak kullanılır ve oldukça işlevseldir (Gür ve Batur 2005). Merkezi bir mekan olan hayatın iki yanında, evin büyüklüğüne göre birer ya da ikişer oda bulunur. Merkezi bir mekan olan hayatın iki yanında, evin büyüklüğüne göre birer ya da ikişer oda bulunur. Bu odalardan büyük olanına *başoda* denilir. Başodanın karşısında bir veya iki oda bulunur. Bunların manzaraya yönelik olan odaya *köşkoda* denilmektedir. Hela kısmına genellikle uzun bir koridordan geçilerek dışarıdan girişi olacak şekilde tasarlanmıştır. Mekanın bu şekilde ayrılması geleneksel mimarinin hijyene verdiği öneme işaret eder (Güler ve Bilge 2013; Sözen ve Eruzun 1992).

Hayat bölümü dekoratif enerjinin yoğunlaştığı bir mekandır. Buradan odalara geçişi sağlayan kapıların üzeri ahşap oyma tekniğiyle yoğun dal ve çiçek motifleriyle bezenmiştir. Burada *hayat ağacı* en çok kullanılan bezeme motifidir (Gür ve Batur 2005).

Şekil 4: Hayat'tan görüntüler

Baş oda

Hayat mekanının etrafındaki odaların en büyüğüne *başoda* denilmektedir. Bu oda genellikle gelen misafirleri ağırlamak için kullanılır (Sözen ve Eruzun 1992). Bu odadaki en önemli iç mekan elemanı ocaktır (Şekil 5). Ocağın iki yanında küçük birer pencere bulunur.

Şekil 5: Başoda

Diğer odalar

Baş odanın karşısında bir ya da birden fazla oda bulunur. Ortak mekana bağlı olan odalar bazen dört taneye kadar çıkabilir (Sözen ve Eruzun 1992). Bu odalar manzaraya doğru yönlendirilmiştir. Ana giriş kapısının karşısına gelen yönde bir oda varsa burası *yan oda*, iki oda varsa eğimin yükseldiği yöndeki *yukarı oda*, alçaldığı yöndeki ise *aşağı oda* olarak adlandırılır (Güler ve Bilge 2013). Hayatın etrafındaki odalardan manzaraya en hakim olanına *köşk oda* denilir (Şekil 6). *Köşkoda* genellikle ailenin genç evli çiftleri tarafından kullanılır. Eğer hayatta bulunan odalardan biri direk olarak ortak mekana açılıyorsa bu odaya da *mabeyn* oda ismi verilir (Şekil 6) (Güler ve Bilge 2013). Bütün odalarda kullanıma birer ocak bulunur. Odalarda bulunan ocaklar ısınmak için kullanılırken bir yandan da gerektiğinde oturma, dinlenme ve çalışma olanakları sağlayan bir iç mekan düzen için de kullanılmaktadır.

Şekil 6: Köşk Oda Mabeyn odası

Ambar

Ambar kısmı yağının en alt bölümüdür. Hane sahibinin hayvanı varsa bu kısım ahır olarak da kullanılır. Onun dışında burası yiyeceklerin saklandığı bölümdür. Bazen burada bir ocak bulunabilir (Şekil 7).

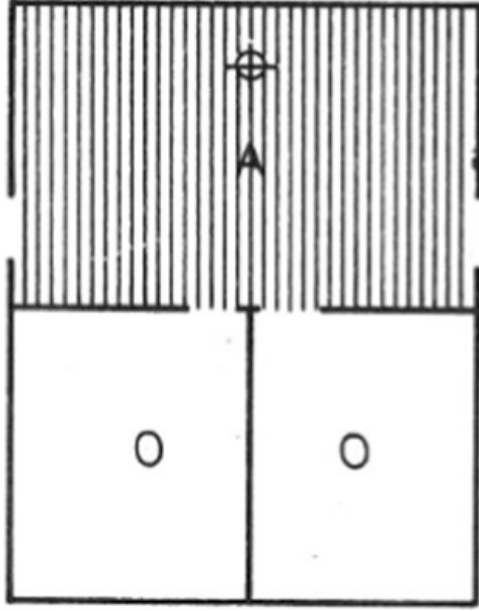
Şekil 7: Evin ambar bölümü. Ambardaki ocak

Plan tipleri

İncelenen alandaki bölge konutlarında Aşhanalı (Dış Sofalı), Salonlu/Hayatlı, Geçiş Hayatlı Aşhaneli, Hayatlı/Aşhaneli ve iç Sofalı (Koridorlu) olmak üzere 5 ana plan şeması kullanılmaktadır.

Aşhanalı (dış sofalı) tip

Bu tipte aşhane günlük yaşantıda evin en çok kullanılan mekanıdır. Aşhane bahçeye ilişkilidir ve eğimin yukarısında konumlanmıştır. Yatak odaları genel olarak vadiye bakan aşağı yönde bulunmaktadır. Oda sayıları ise 2 ya da 3 tane olabilir ve kapıları direk aşhaneye açılmaktadır (Şekil 8).

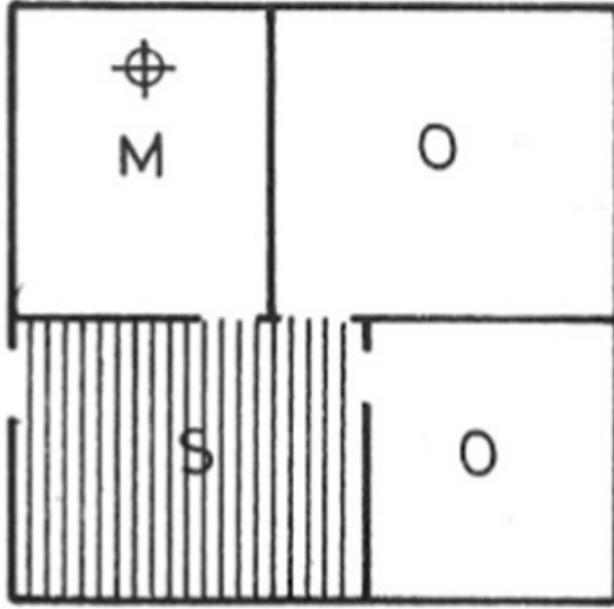

Şekil 8: Aşhanalı (Dış Sofalı) tip (Canseven,2012)

Bu odaların alt katında ahır bulunmaktadır. Aşhane kısmından açılan bir kapakla kış aylarında ahıra inilebilmektedir (Canseven,2012). Doğu Karadeniz'in doğu kıyı şeridindeki konut tipi aşhanalı (dış sofalı) tiptir (Gür ve Batur 2005) Bu odaların alt katında ahır bulunmaktadır. Aşhane kısmından açılan bir kapakla kış aylarında ahıra inilebilmektedir (Canseven,2012). Doğu Karadeniz'in doğu kıyı şeridindeki en yaygın konut planıdır (Gür ve Batur 2005)

Salonlu/hayatlı tip

Mutfak dahil üç odanın da ortak salon (hayat) mekanına açıldığı ve salonun (hayat) sadece oturma mekanı olarak kullanıldığı bir plandır. Salon/hayat girişe yakındır (Bayram,2014). Mekanın girişe yakın olması yazın daha çok kullanılabilceğini göstermektedir (Şekil 9). Mutfak ve bir yatak odası eğimin yukarı bölümünde kalmaktadır. Diğer oda ailenin yeni evlenen çocuğuna verilmektedir. Mutfak gerekli durumlarda yatma amacıyla kullanılabilir (Canseven,2012).

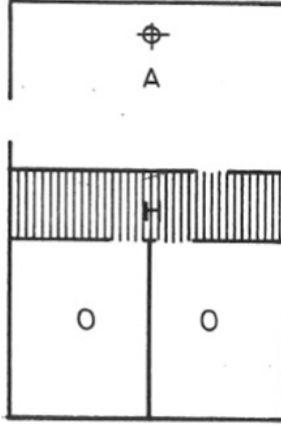
Şekil 9: Salonlu tip (Canseven,2012)

Geçiş hayatlı aşhaneli tip

Bu plan tipinde odalar direk aşhaneye açılmamaktadır. Yatak odalarının direk aşhaneye açılması mahremiyeti kısıtladığından bu durumu ortadan kaldırmak için aşhane ile yatak odaları arasında, gece holü niteliğinde ayrı bir mekân eklenmesi çözümü getirilmiştir (Canseven, 2012). Bu hol kısmına *hayat* denilmektedir. Hayat kısmı aşhaneye paralel ya da dik şekilde olabilmektedir (Bayram, 2014).

Geçiş hayatı aşhaneye paralel tip

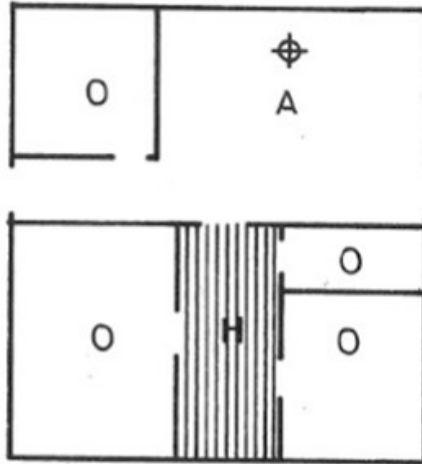
Bu tipte geçiş mekânı aşhane ile yatak odaları arasında aşhane boyunca uzanmaktadır. Bölgede bu mekâna döşeme anlamında *badama* ya da *patoma* denilir (Şekil 10) (Canseven, 2012). Bu mekân gece holü olarak nitelendirilebilir. Ve yatak odalarının aşhaneden görülmesini engellemektedir (Sümerkan,1989). Bazı ev eşyaları ve kışlık yiyecekler burada depolanmaktadır.

Şekil 10: Geçiş Hayatı aşhaneye paralel tip (Canseven, 2012)

Geçiş hayatı aşhaneye dik tip

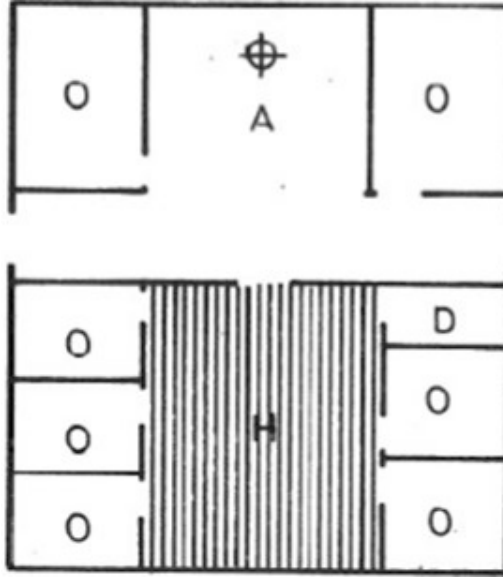
Bu plan tipinde ise geçiş mekânı yatak odalarının arasında bulunmaktadır (Şekil 11). Bu mekan bazen sadece geçiş sağlayacak kadar dar olabildiği gibi bazen de bir köşesine ev eşyalarının konulabildiği genişlikte olanları da vardır (Canseven,2012). Oldukça aydınlık olan bu mekân, kimi yörelerde daha geniş düzenlenerek, gerektiğinde oturabilecek büyüklüğe ulaştırılmıştır. Hayat mekânı, aşağı yöndeki odalardan biriyle birleşerek (L) konumunu da alabilmektedir (Canseven,2012).

Şekil 11: Geçiş Hayatı Aşhaneye Dik Tip (Canseven,2012)

Hayatlı/aşhaneli tip

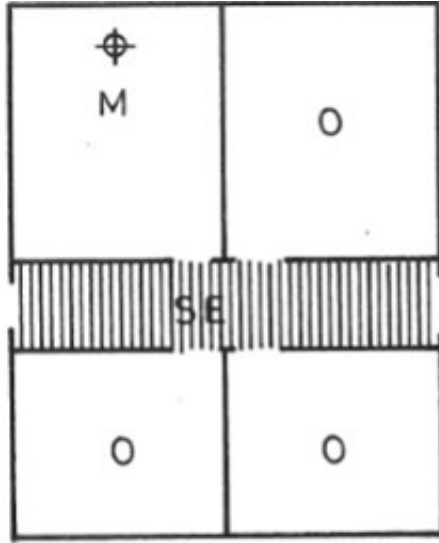
Bu plan şemasında hayat kısmı kapıyla aşhane kısmından ayrılmaktadır (Şekil 12). Bütün odalar genellikle hayata açılmaktadır ve geçiş hayatı mekânı genişleyerek 20-30 m² lere ulaşmıştır (Canseven, 2012). Hayat mekânında pişirme dışında her türlü gündüz eylemi yapılabilmekte ve döşemesi ahşap olup, kapıyla aşhaneye geçiş yapılmaktadır (Canseven, 2012). Bu mekan bol pencereli olup oldukça aydınlık bir mekândır. Yatak odalarının büyük kısmı bu mekana açılmaktadır (Canseven,2012).

Şekil 12: Hayatlı Tip (Canseven,2012)

İç sofalı (koridorlu) tip

Bu plan tipinde yapının orta aksında, her iki giriş kapısını birleştiren bir koridor bulunmaktadır. Odaların hepsi bu koridora açılmaktadır (Şekil 13). Bu odalardan biri de mutfaktır. Bu koridor sadece sirkülasyon amaçlıdır, oturma alanı olarak kullanılmaz (Bayram,2014). Bazı örneklerde kesişen iki koridor da kullanıldığı görülmüştür.

Şekil 13: İç Sofalı Tip (Canseven, 2012)

Doğu Karadeniz Bölgesi konutlarının yapım sistemi

Bölge coğrafyasının sunduğu geniş orman alanları yörede ahşap yapım tekniklerinin gelişmesine neden olmuştur. Dolgu malzemesi olarak kullanılan taş ise yöredeki bir diğer yapı malzemesidir. Bölgede ahşap yığma ve ahşap karkas olmak üzere 2 ana yapım sistemi kullanılır.

Ahşap yığma sistem

Bölgenin ormanlık alanının daha yoğun olduğu iç kesimlerinde görülen bu yapım sistemi bölgenin en eski yapı sistemi olup bu sistemde yapı tüm iç ve dış duvarları birlikte örülerek inşa edilir (Özgüner,1970). Bodrum kat seviyesine kadar örülen taş temelin üzerine, hızarla biçilerek şekillendirilmiş ya da kütük halinde bırakılmış yatay ahşap elemanların, köşelerde birbirlerine bölgede *boğaz* adı verilen geçme teknikleri ile bindirilmesiyle duvar örgüsü tamamlanır (Güler ve Bilge, 2013). Ana malzeme olarak tomruk ve kestanenin kullanıldığı bu teknikler; kertme boğaz, kurt boğazı, çalma boğaz ve kara boğaz (Şekil 14). (Özgüner, 1970).

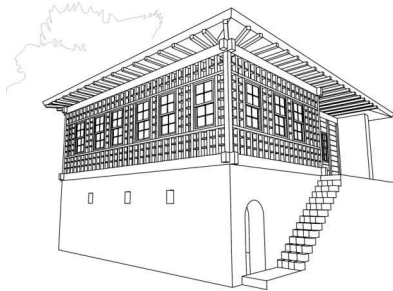

Şekil 14: Sağ: Karaboğaz geçme detayı (Usta ve Onur ve Ziyrek 2012) Sol: Kurtboğaz geçme detayı (Bayram, 2014)

Ahşap karkas sistem

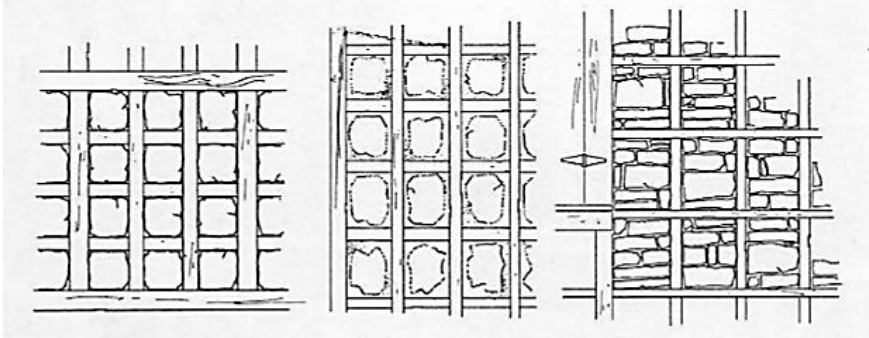
Yapının belirli bir yüksekliğe kadar nemden yalıtılması amacıyla yapılan taş duvar temellerin üzerine taşıyıcıların düşey olarak yerleştirildiği sistemdir (Güler ve Bilge 2013). Önce kaba yontu taş duvarların üzerine taban kirişleri yerleştirilmekte bunun üzerine ise kat kirişleri atılmaktadır (Özgüner, 1970). Cephede kullanılacak olan dolgu malzemesi, taşıyıcı sistemin tasarımını doğrudan etkilemektedir. Bu sistem ahşap dolma, göz dolma, muskalı dolma ve çakatura olmak üzere dört gruba ayrılır (Şekil 15).

Bunlardan ahşap dolma sistem yatay ve dikey olarak yerleştirilen ahşap elemanların arasındaki bölümün 3-5 cm. aralıklı olarak ahşap ile kapatıldığı sistemdir (Şekil 15) (Güler ve Bilge 2013). Bu sistemde taş hiç kullanılmaz.

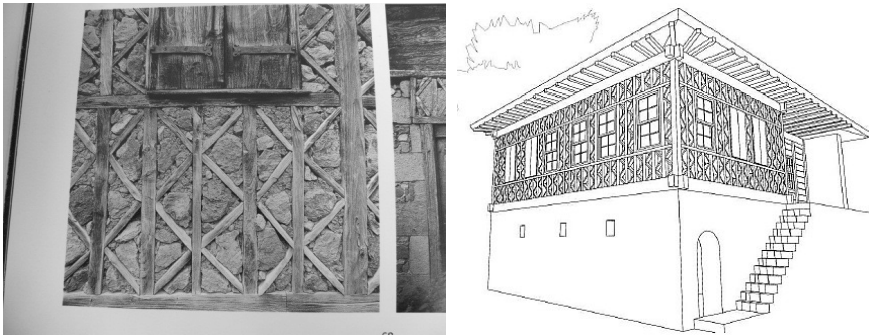
Şekil 15: Ahşap dolma sistem (Güler ve Bilge 2013)

Taş ve ahşap malzemenin bir arada kullanıldığı göz dolma sistemde moloz taş duvar üzerine kurulan ahşap karkas sistemdeki yapının cephesinde ahşap dikmelerle yatay ve düşey doğrultuda dikdörtgen gözler oluşturulur ve bu gözler bazen tek bir taş ile bazen de çok sayıda küçük taş ile doldurulur (Şekil 16)

Şekil 16: Göz dolma sistem duvar örgüsü (Eskiçırak, 2009).

Muskalı dolma ahşap karkas sistem genel kuruluş olarak göz dolması ile aynıdır. Ancak göz dolmadan farklı olarak burada ahşap geçme tekniği yerine metal bağlayıcı kullanılır (Çobancıoğlu,1998). Ayrıca göz dolma sistemdeki gözler dikdörtgenken burada dikmelerin arası çaprazlarla bölüldüğü için üçgen gözler oluşmaktadır (Şekil 17).

Şekil 17: Muska dolma sistem (Gür ve Batur 2005; Güler ve Bilge 2013)

Bir diğer ahşap karkas sistem de kuruluş ve strüktür bakımından muskalı sistemin bütün özelliklerini gösteren Çakatura yapım sistemidir. Aradaki fark ise çakatura sistemde dış duvar yüzeyinin bağdadi çitalarıyla ya da çitalar olmadan sıvanmasıdır (Şekil 18). (Güler ve Bilge 2013). Sıva altındaki bölüntüler daha özensizdir.

Şekil 18: Çakatura yapım sistemi (Güler ve Bilge 2013)

Karma sistem

Birkaç sistemin bir arada kullanıldığı bir yapım sistemidir. Karadeniz’de oldukça sık rastlanan bir sistemdir. Temel ya da bodrum kat duvarları kagir yığma sistemde yapılıp, üst katta ise ahşap karkas ve ahşap yığma sistem kullanılmaktadır. İkinin bir arada kullanıldığı örneklerde vardır (Şekil 19)

Şekil 19: Karma sistem

Sonuç

Bu incelemede geleneksel Rize İkizdere evleri; plan tipolojisi, plan elemanları ve yapım sistemi açısından incelenerek bölgenin konut mimarisi hakkında bilgi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Geleneksel Rize İkizdere konutları, Doğu Karadeniz Bölgesi geleneksel konut mimarisi ile plan tipleri, yapım sistemi ve malzeme olarak ortak özellikler taşımaktadır. Bölgenin geleneksel konut inşasında kullanılan bazı yöntemlerin kökeni bölge kültürlerinden Geç Kalkolitik Çağ'a kadar inmektedir. Bölgenin konut mimarisi, plan ve yapım sistemi ile bugün hala bölgede yaşatılmaktadır. Bugün yapıların bir kısmı terkedilmişken bir kısmı sahipleri tarafından hala kullanılmaktadır. Konut sakinleri maddi olanaksızlıklardan dolayı yapılarında yeterli tadilat ve onarım yapamadıklarını belirtmektedir. Evlerin bazıları kullanıcı gereksinimlerine göre işlev değişikliği, ne de uğramış ve farklı işlevler ile kullanılmak durumunda kalmıştır. Yörenin ustaları tarafından, yöre ve çevresinde bulunan malzemelerden, geleneksel yapım teknikleri ile oluşturulan bu konutlar aynı zamanda bölgenin yöresel kimliğini de oluşturmaktadır. Anadolu geleneksel konut mimarlığının en özgün örneklerini barındıran Rize İkizdere konutları bu halleriyle korunmalıdır. Bu çalışma ile bu amaca bir katkı yapılmış ve bölge konutlarının gelecek kuşaklara aktarılması amacıyla belgelenmesi de sağlanmıştır.

Kaynaklar

- [1] Bayram, Ö. F. (2014).; *Doğu Karadeniz Bölgesinde Geçmişten Günümüze Vernaküler Mimari*, Yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Mimarlık Anabilim Dalı, Mimari Tasarım Programı.
- [2] Canseven, A. (2012).; *Trabzon Kenti Geleneksel Konut Mimarisini: Sürmene Konakları*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon.
- [3] Çobancıoğlu, T. (1998).; *Türkiye’de Ahşap Ev’in Bölgelere Göre Yapısal Olarak İncelenmesi ve Restorasyonlarında Yöntem Önerileri*, Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Fakültesi, yayınlanmamış, Doktora Tezi.
- [4] Eres, Z. (2013). ;“Türkiye’de Geleneksel Kırsal Mimarinin Korunması: Tarihsel Süreç Yasal Boyut”, *Prof.Dr. Nur Akın’a Armağan – Mimari ve Kentsel Koruma*, (yay.) K.K. Eyüpgiller ve Z. Eres, YEM Yayınları, s.457-469.
- [5] Eruzun, C. ve Sözen, M.; (1996). *Anadolu’da Ev ve İnsan*, Creative Yayıncılık, İstanbul.
- [6] Eskiçırak, E.; (2009). *Doğu Karadeniz Bölgesi Geleneksel Konutlarının İyileştirilmesine Yönelik Yapım Sistemi ve Malzeme Kullanımı Analizi – Örnek Konutların Mevcut Durum Değerlendirmesi*, İstanbul Teknik Üniversitesi-Fen Bilimleri Enstitüsü, yayınlanmamış, Yüksek Lisans Tezi.
- [7] Güler, K. ve Bilge, A. C.; (2013). “Doğu Karadeniz Ahşap Karkas Yapı Geleneği ve Koruma Sorunları”, *Ahşap Yapılarda Koruma ve Onarım Sempozyumu 2*, Bildiri Kitabı s.178-189.
- [8] Gür, Ş. Ö., Batur, A.; (2005). *Doğu Karadeniz’de Kırsal Mimari*, Milli Reasürans T.A.Ş.
- [9] Özgüner, O.; (1970). “Köyde Mimari Doğu Karadeniz”, *Mimarlık 62*, sayı:12, yıl:6, s.19-27
- [10] Sözen, M., Eruzun, C.; (1992). *Anadolu’da Ev ve İnsan*, Emlak Bankası Yayınları, Creative Yayıncılık, İstanbul.

[11] Sümerkan, M. R.; (1989). *Doğu Karadeniz Geleneksel Yapı Sanatında İlginç Çözümler*, Trabzon 1988-89 Kültür ve Sanat Yıllığı, Trabzonlular Kültür ve Yardımlaşma Derneği, İstanbul.

[12] Usta, G., Onur, D. ve Ziyrek, B. E. (2012).; “The Impact of Physical and Socio-Cultural Factors on Structuring Vernacular Dwellings in Eastern Black Sea Region”, *Scientific Research and Essays, Vol 7(8)*: s. 839-851.

[13] Uzun, U. ve Yomralıoğlu, T. (2005).; “Doğu Karadeniz Bölgesinde Dağınık Yerleşim Sorunlarının Mülkiyet Açısından İrdelenmesi ve Kırsal Arazi Düzenleme Modeli”, *Doğu Karadeniz Bölgesi Kalkınma Sempozyumu 2005*, KTÜ, 23-34.

İnternet kaynakları

[1] URL 1: <https://www.rizedio.com/listeler/rize-evleri> adresinden alındı. Erişim Tarihi 25.04.2018

Yerel yönetimlerde şeffaflığın önemi

Fethi GÜRÜN¹
Zelal GEZİCİ²

Geliş tarihi / Received: 15.01.2018

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 05.14.2018

Kabul tarihi / Accepted: 11.04.2018

Öz

Yerel yönetimlerde halkın yönetime katılabilmesi için şeffaf bir yönetim anlayışına ihtiyaç vardır. Gün ışığında yönetim anlayışı yerel yönetimlerde sistematik bir şekilde uygulanmalıdır. Yerel yönetimlerde etkin, verimli, nitelikli, şeffaf ve hesap verebilir sonuca ulaşmak için sağlam bir anlayışla gün ışığında yönetim kavramı geliştirilmektedir. Bu kavramın geliştirilebilmesi için yeni yönetim kavramları oluşturulmalı ve uygulamaya geçirilmelidir.

Yerel yönetimlerde halka en yakın birimler belediyelerdir. Halk ilk önce demokratik ve şeffaf katılım sağlamak amacı ile bu birimlerden yararlanmaktadır. Hemşehri bilinci bu sayede sağlanır ve gerekleri yerine getirilir. “Hukuka Uygun Yönetim” anlayışı şeffaflık ilkelerinin güvence altına alınmasında fayda sağlamaktadır. Halk tarafından elde edilen haklar yasalar ile de güvence altına alınarak temeli sağlamlaştırılmaktadır. Kent yönetiminde reform aşamalarının da basamak halinde sıralanmasının katkıları göz önünde bulundurulmaktadır. Yerel kamu yönetimi kavramında şeffaflık kademelerinde idari vesayet yetkileri kullanılmaktadır. Şeffaflık olgusu gereği yerel yönetimlere tam katılımın sağlanması için hemşehri bilincinin oluşturulması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Yerel yönetim, gün ışığında yönetim, şeffaflık, yönetişim, hemşehri.

¹ Yrd. Doç. Dr., Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, fethi.gurun@uskudar.edu.tr

² İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, zelal_gezici@hotmail.com.tr

The importance of transparency in local governments

Abstract

Local governments require a transparent management approach in order for people to be able to participate in governance. Open management approach should be systematically implemented in local governments. The concept of government, in the open management system, is being developed in local governments with a solid understanding to achieve effective, efficient, qualified, transparent and accountable outcome. To develop this concept, new governance concepts should be formed and put into practice.

The closest units to the public are the municipalities in the local governments. People first benefit from these units for the purposes of providing democratic and transparent participation. The citizen consciousness is provided by this means and the requirements are fulfilled. The “Lawful Management” approach is useful for securing transparency principles. The rights acquired by the public are secured by the laws and the foundations are strengthened. The contribution of the step by step sequence of the reform stages is also taken into consideration in the city administration. At the level of transparency in the concept of local public government, powers of administrative tutelages are used. The citizen consciousness needs to be established due to transparency to ensure full participation in local governments.

Keywords: *Local government, government in the sunshine, transparency, governance, citizen*

Giriş

Yerel yönetimlerde şeffaflık kavramı, yönetim ve gözetim çerçevesinde incelendiğinde açık bir şekilde irdelenmesi gerekmektedir. Açıklık ve şeffaflık kavramları idari bir işlemde etkilenen kişilerin söz konusu işlemin dayanağının anlamalarını gösterirken bir yandan da idari işlemin denetleyici kuruluşlarca dış faktörlerinin incelenmesine olanak sunmaktadır. Kent yönetiminde açıklık ve şeffaflığın temel unsurları olan; hukukun üstünlüğü, kanun önünde eşitlik ve hesap verebilirliğin sağlanması gereken faktörler olmaktadır. Genelin kabul gördüğü kamu yönetiminin idaresi şeffaflık ile açıklık kavramlarına

uygun olmalıdır. Sadece istisnai olarak görülen milli güvenlik ya da buna yakın olan meselelere etki eden hususlar milli bir sır olarak saklanmalı ve gizli tutulmalıdır. Bilinen şahsi unsurlar içeren bu veriler üçüncü kişilere beyan edilmemelidir.

Şeffaflaşmanın her alanda önemli olması durumu ile birlikte kent yönetiminde de bu önemi yadsımak mümkün olmamıştır. Şöyle ki kentleşme için insanlar için daha yaşanılabilir toplum için bu kavram geleceğin ve globalleşmenin bir gereği konumunda olmuştur. Kent Yönetiminde şeffaflaşma, hesap verebilirliklerinin tesis edilmesinin ve etkin halkla ilişkilerinin bir gereği olarak düşünülmektedir. Hiyerarşik klasik kamu yönetimi anlayışı yerine vatandaşların taleplerini ön planda tutan, onları karar alma süreçlerinde bulunduran, hesap vermeye hazırlıklı olan, etkin ve verimli işleyen yeni kamu yönetimi anlayışı uygulanmalıdır. Yeni yönetim anlayışı hesap verebilir, katılımcı, şeffaf, saydam, verimli, etkin yapısından taviz vermemelidir. Bu ilkeler vatandaşların hizmetlerden maksimum fayda sağlamaları için önem arz eden bulgulardır. Yönetişim, stratejik yönetim, risk yönetimi, bilgiye dayalı yönetim teknoloji çağı ile birlikte yeni kamu yönetimi anlayışına ışık tutmaktadır. Kişisel bilgisayarlar, akıllı telefonlar, e-posta ve internet her gün kullandığımız veriler haline gelmektedir. İnternet çağının faydalarını hayatımızın her alanına uyarlayabiliriz. Hızlı ve geniş bilgi kapasitesi ile internet iletişimi sağlaması açısından yönetişim alanında kullanacağımız önemli bir araçtır. Bütün bu gelişen ve kendini sürekli yenileyen bilgi çağında yeni kamu yönetimi anlayışları ortaya çıkmaktadır. Kentin kendini doğru ve güzel tanıtmaya toplum ve ekonomik açıdan fayda sağlamasının yanı sıra global dünyada önemli bir yer tutmasına zemin hazırlayacaktır. Yerel yönetimlerde katılımcılığında gereği olan, stratejik yönetim anlayışının da temelini oluşturan paydaşların fikir ve önerilerine muhakkak başvurulmalıdır. Katılımcı demokrasi ile ilgili yol ve yöntemlerin şeffaflık ile bağlantısı vardır. Halkın belediyelere yakın olma isteği şeffaflık ve katılımın anahtarı olacaktır. Yerel yönetimlerden bilgi edinme hakkı doğrultusunda yerel halk bilgi ve belge isteme hakkını kullanmalıdır. Katılımın yarar sağlaması için bilinçli olması, meşru kılınması, yasalar tarafından güvence altına alınması gerekmektedir.

Araştırmanın amacı ve metodolojisi

Bu araştırmanın amacı, öncelikle Türkiye'deki belediyeçilik anlayışında şeffaflık kavramının önemi ve uygulama koşullarının gereği açıklanmaktadır. Yönetişim kavramı yerel yönetimin içinde daha fazla etkin rol oynaması gerektiği amacı savunulmaktadır. Refah seviyesi yüksek bir toplumun oluşması ilk evrede yerel yönetim kavramlarının verimli kullanılmasıyla sağlanacağı görüşüne ulaşılmaktadır.

Araştırmanın metodolojisinde; araştırmanın hazır hale getirilmesine ve uygulanmasına yönelik süreçler belirli bir hiyerarşik uyum içerisinde sunulmuştur. Buradan yola çıkarak araştırmanın sürecini; literatür taraması ve demografik verileri ile birlikte reform basamakları belirtilmektedir. Yerel yönetim sürecine yeni bir boyut olarak eklenen yönetişim kavramının gereği üzerinde durulmaktadır. Araştırmanın ana bölümü; yerel ölçekte kent yönetiminde kullanılan sistematik bulgulardan oluşmaktadır. Kent yönetim sisteminde şeffaflığın önündeki engeller ve bu engellerin aşılmasında kullanılacak yöntemler yer almaktadır.

Yerel ölçekte kent yönetim sistemi

Yerel Yönetimi evrensel niteliğe sahip bir kavram ile açıklayacak olursak, belirli sınırlar içerisindeki coğrafi alanda (köy, kent, kasaba, il, vb.) yaşamlarını sürdüren yerel topluluğu oluşturan bireyleri, aynı yerde toplamak amacıyla kendi lehlerine olan ve fazlasıyla onlarla ilgili konularda faaliyette bulunmak amacıyla kurulan, karar organları (kimi durumlarda yürütme organları) yerel ölçekteki topluluk tarafından seçim ile görevi belirlenen, yasalarda belirtilen görev ve yetkilere sahip, kendilerine ait gelirleri, bütçesi ve personeli olan, merkezi yönetimle olan ilişkilerinde yerel özerklikten faydalanan kamu tüzel kişileri olarak tanımlanır. Yerel düzeyde örgütlenme ve işleyiş idari, siyasi, tarihi ve sosyo-kültürel geleneklerdeki farklılıklar nedeniyle ülkeden ülkeye değişmektedir (Ökmen, Parlak, 2010). Yerel yönetimler, kendi alanları içerisindeki gereksinimlerinin neler olduğunu ve oranlarının merkezi idareye göre daha kolay bir yöntemle saptayabilme olanağını bünyesinde bulundurmaktadır. Ortaya çıkan olanaklar kaynakların israf edilmesine engel olmaktadır. Farklı bir

yerden bakacak olursak yerel yönetimler bulunduğu sınırlar çok geniş olmadığından iktisadi alanda aynı verime sahip olan merkezi idareye kıyasla daha az kaynaklar kullanılmaktadır. Bununla birlikte merkezi idareden hariç birde yerel bir yönetimin bulunması iktisadi alanda zorunlu bir yapı meydana gelmektedir. Yerel yönetimler, etkin ve verimli hizmetlerin sunulmasında Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ile işbirliği içerisinde gerçekleştirebilmektedir. Bazı yerel hizmet alanlarında halkın bilgi, deneyim ve becerisinin dinamikliğinden fayda sağlanması, STK'ların desteğinin oluşumunda da önem arz edecek faydalar oluşmaktadır. Bu kapsamda yerel yönetimler, çeşitli meslek kuruluşları, sendikalar, kooperatif birlikleri, dernekler ve diğer gönüllü kuruluşlarla farklı sahalarda birlikte harekete geçerek hizmetlerini yerel halka sunmaktadır.

Büyükşehir Belediye yönetimi

Belediye kelimesinin kökeni arapçadan dilimize gelmektedir ve bir insan topluluğunun yerleşme maksadı ile oturduğu bölge anlamını taşıyan “Beled” kelimesinden türetilmiştir. Kelime özünde belde ile ilgili kuruluş veya yönetim biçimi anlamlarını taşımaktadır. Belediye kelimesi günümüzde yerel yönetim birimi olarak kullanılmaktadır (Dönmez, 2010). Türkiye de büyükşehir belediyeleri ilk olarak, 1984 yılında 3030 sayılı Büyükşehir Belediye Yasası ile kurulmuştur. Yakın zamana kadar sayıları 16 olan büyükşehir belediyelerinin sayısı, 06.12.2012 tarih ve 6360 sayılı Kanun ile 29'a yükselmiştir. Büyükşehir belediyelerinin belediye meclisi, başkan ve belediye encümeni olmak üzere bünyesinde üç organı varolmaktadır.

Belediye meclisi, büyükşehir belediyesinin karar mercisidir ve Mahalli İdareler ile Mahalle Muhtarları ve İhtiyar Heyetleri Seçimi Hakkında Kanun'unda sunulan önemli şartları ve hükümleriyle birlikte her ilçe belediye meclisi üyelerinin beşte biri büyükşehir belediye meclisine seçilmektedir.

Meclis, her ayın ikinci haftası tarihi meclisin kararıyla kabul edilen tarihte ve alanda toplanmaktadır. Büyükşehir belediye başkanı büyükşehir belediye meclisinin başkanı olup, büyükşehir içindeki diğer belediyelerin başkanları da büyükşehir belediye meclisinin

doğal üyesidir (5216 sayılı Kanun, madde 12-13). Büyükşehir belediye başkanı, hukuka aykırı bulduğu belediye meclisi kararlarını, yedi gün içerisinde gerekçesini de açıklayarak tekrar görüşülmek üzere belediye meclisine gönderebilmektedir.

Yeniden görüşülmesi için uygun bulunmayan kararlar ile yeniden görüşülmesi uygun bulunan kararlar belirlenir ve uygun bulunan kararlar Büyükşehir Belediye Meclisi üye tam sayısının salt çoğunluğuyla oylanır ve kesinliğine karar verilir. Büyükşehir belediye başkanı, meclisin oy birliği ile kesinleşmekte olan kararlar aleyhine idari yargıya başvurabilme hakkına sahiptir. Kararlar, kesinleştiği tarihten itibaren en geç yedi gün içinde mahallin en büyük mülki idare amirine gönderilir. Mülki idare amirine gönderilmeyen kararlar yürürlüğe giremez. Mülki idare amiri hukuka aykırı gördüğü kararlar aleyhine on gün içinde idari yargı mercilerine başvurabilir (5216 sayılı Kanun, madde 14).

Büyükşehir belediye başkanı, büyükşehir belediye yönetiminin başında bulunmaktadır ve tüzel kişiliğinin temsilcisi vasfına sahiptir. Büyükşehir belediye başkanı, beş yıl süre ile büyükşehir belediye sınırları içindeki seçmenler tarafından doğrudan başkanlık makamına seçilir.

Kanuna göre, büyükşehir ve büyükşehir kapsamındaki ilçe belediye başkanları görevlerinin devamı süresince siyasi partilerin yönetim ve denetim organlarında görev alamaz, profesyonel spor kulüplerinin başkanlığını yapamaz ve yönetiminde bulunamaz (5216: 95 sayılı Kanun, madde 17).

Kanunun 18. maddesinde, büyükşehir belediye başkanının görev ve yetkileri kısaca şu şekilde belirtilmektedir; belediye teşkilatını sevk ve idare etmek, belediye idaresinin kurumsal stratejilerini oluşturmak, büyükşehir belediyesinin bütçelerini hazırlamak, alacak ve gelirlerinin tahsilini sağlamak, Büyükşehir Belediyesi adına sözleşme yapmak, karşılıksız bağışları kabul etmek ve gerekli tasarruflarda bulunmaktır (5216 sayılı Kanun, madde 18).

Belediye encümeni, büyükşehir belediyesinin bir diğer organıdır. Kanunun 16. Maddesi şartlarına uygun olarak büyükşehir belediye encümeni, belediye başkanının başkanlığında, belediye meclisinin kendi üyeleri arasından bir yıl için gizli oyla seçeceği beş üye ile biri genel sekreter, biri mali hizmetler birim amiri olmak üzere belediye başkanının her yıl birim amirleri arasından seçeceği beş üyeden oluşmaktadır (5216 sayılı Kanun, madde 16). Aralık 2012’de yürürlüğe giren 6360 sayılı Kanun ile büyükşehir belediye sisteminde birtakım değişiklikler yapılmıştır.

Kanun, büyükşehir belediye sınırları içerisinde il mülki sınırlarını da içerisine alan bir değişiklik yapmıştır. Geçmişte yalnızca İstanbul ve Kocaeli büyükşehir belediyeleri için gerekli görülen bu uygulama artık bütün büyükşehir belediyeleri için uygulanır hale gelmiştir. Kanunla, yeni büyükşehir belediyesi sınırları dahilindeki (İstanbul ve Kocaeli hariç) köylerin ve belediyelerin tüzel kişilikleri kaldırılmıştır.

Şeffaflığın tanımı

Geleneksel kamu yönetiminde “gizlilik” sorunu, en önemli problemler arasında yer almaktadır. Klasik anlayışta gizlilik esas alınmış fakat açıklık ise istisna olarak görülür. Yeni anlayışta ise durum bunun tam tersi bir algı yaratır. Gizli tutulan her şey idari anlamda bilgi, belge ve diğer verilerle açığa çıkarılmaması anlamına gelmektedir. Toplum yaşamında ve idari bilimlerde şeffaflığın rolü demokratik, özgün, samimi, objektif bir denetimle sağlanır (Kurdoğlu, 2008).

Gizliliğin devamı niteliğinde olan kapalılık kavramı, kamu kurum ve kuruluşlarının dışsallık faktörlerini oluşturan etkilere karşı duyarsızlaşmasıyla birlikte karar ile bağlantılı faaliyetlerinin gerekçe unsurlarının açığa çıkması anlamına gelen bir olgudur. Gizlilik kavramını esas bir politika düşüncesiyle amaçlayan ve o şekilde uygulanan bir yönetim, pratikte kendisini dış faktörlere kapatacak propagandalar izleyecek veya dışın etkisinden uzaklaşarak yönetimde gizlilik kavramını fazlasıyla artırıcı ve genişletici imkânlar elde edecektir. Şeffaflığı ilgilendiren ilk uluslararası düzenlemeler 1948

yılında yayınlanan Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 19.madde gereği yapıldığı kabul görmektedir (Adalet Bakanlığı, 2007).

Şeffaflık ve açıklık kavramlarının önemi

Kamu yönetiminin geleneksel özellikleri olarak tanımlanan yönetimde gizlilik, bilgi ve belgeleri paylaşmada isteksizlik unsurları bu temeller üzerine kurulmuştur. Max Weber, bürokrasilerin bu eğilimini keşfetmiş ve bütün bürokrasilerin, bilgi içerikli belgelerini dış faktörlere karşı kapatarak meslekten yetişmiş olanların üstünlüğününün etkisini arttırmaya çalışmasının yanı sıra bürokrasi temelli yönetimin her dönem için ‘kapalı ve gizli oturumlar’ yönetimi oluşturmak isteğinin ortaya çıkmasının ve bilgi içerikli faaliyetlerini eleştirel yorumlara kapalı tutulmasını sağlamak için gereken önem ve özeni gösterdiğini ifade etmiştir (Weber, 2003). Sağlam bürokrasinin oluşumunu gizlilik temellerine dayandırmıştır.

Gizlilik kavramının karşıt anlamlısı olarak kabul gören açıklık, sözlük anlamı gereği; aleniyet, gerçeği olduğu gibi gösterme durumu, bir söz veya yazıda anlatılmak istenenin açık olması öngörüsü, berraklık, anlaşılabilirlik olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2005). Aynı şekilde açıklık olgusu, aleniyet, aşıkarcılık, duruluk, anlaşılabilirliği sağlamak, bir şeyin gizli tutulmaması, göz önünde, açık ve anlaşılır olmasını ifade etmektedir (Fındıklı, 1996). Yine açıklık, perdelerin aralanmasını ve böylelikle ardında bulunan her şeyin rahat bir şekilde görülebilmesine imkan veren, gizlenen kavramların açığa çıkması ve anlamlandırılabilmesine olanak sağlayan olgu olarak tanımlanır (Eken, 1995). Çünkü açıklık kavramı bu gerektirir.

Kapalılık-gizlilik ise, karanlık ve anlaşılması zor kavramlar anlamında kullanılan donuk, mat vb. kelimelerle tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 1995). Açıklıkla ilgili bu kelimeler, ‘idari’, ‘yönetim’ ya da ‘yönetimsel’ kavramlarıyla birlikte kullanılarak kamu yönetimi içerisinde gizli ve kapalı yönlerinin belirlenmesine izin verilmesini sağlar ve faaliyetlerin herkesçe görülmesi sonucuna varılmaktadır (Özkan, 2004). Amaç yönetimin açıklık ilkesine uygun şartları sağlamaktır.

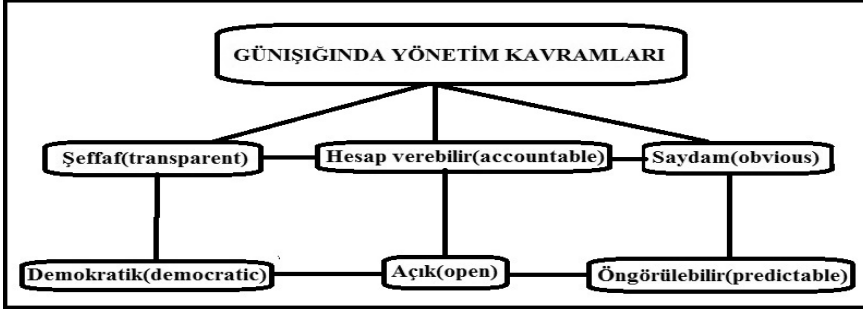
Açıklık, karmaşık faaliyetlerin sıralanmasını, gizlenmiş muhtemel hukukun dışındaki davranışların açığa vurulmasını öngören ve bunların ortaya çıkarılmasına uygun bir idari işleyişin oluşturulmasını sağlamaktadır. Yönetimin içerisinde bulunan bilgi, belge ve diğer verilerin açıklanmamasına sebep olan gizlilik engelinin aradan çıkarılması gerekli görülmektedir (Sezginer, 1998). Engelin ortadan kalkması açıklık olgusunun gelişimini sağlayacaktır.

Kamu yönetimi fikrinde yönetimde açıklık olgusunu meydana getiren *şeffaflık*, *saydamlık*, *aleniyet* (Duran, 1998), idari açıklık, günışığında yönetim (Özay, 2002), yönetimde demokrasi gibi özlük kavramları belirlenmektedir.

Yönetimde açıklık, hukuk devleti ilkesinin olduğu kadar 1980'lerden itibaren tüm dünyada kamu yönetimi alanında tartışma konusu olan kamu işletmeciliği, yeni kamu yönetimi anlayışı, yönetişim gibi kavramların unsurlarından olan hesap verebilirlik, katılımcı yönetim, hukukun üstünlüğünün sağlanmasının en önemli gereklerinden birisi olarak açığa çıkar. Yönetimde açıklık, devletin varlık nedeninin, görevinin ve asıl ödevinin halka hizmet olduğu gerçeğinin doğal bir sonucudur (Özkan, 2004). Halka hizmet en yakın birimlerce sağlanır.

Yönetimde açıklık, yönetim faaliyetlerinin sistemine göre verilen kararların, personelin tutum ve davranışlarının vatandaşlar tarafından kabullenilmesini ve özümsemesini gerekli görmektedir. 'Açık (open) yönetim', 'şeffaf (transparent) yönetim', 'demokratik (democratic) yönetim', 'saydam (obvious) yönetim', 'günışığında yönetim (government in the sunshine)', 'öngörülebilir (predictable) yönetim', 'hesap verebilir (accountable) yönetim' gibi olgular yönetimde açıklık ilkesiyle yakınsal bir bağ kurar. Yönetimde açıklığın ifade edilmesinde, açıklığın ortak noktalarının olduğu kadar farklı boyutlarının da olduğu bilinmektedir. Bu aşamada, yönetimin faaliyet sürecinin, kamu hizmetlerinin görülmesinde kaydedilen aşamaların şeffaf olması ve toplum tarafından bilinmesi, yönetsel uygulamaların, dosyaların herkesçe görülebilmesi, her türlü bilgi ve belgeye ulaşılabilmesi hatta yönetimin faaliyette bulunduğu mekânların tespit edilebilmesi, kamuoyunun yönetimde

neler olup bittiğini bilmesi, yönetim aşamasında alınan kararların ve bu kararların uygulanması ile ortaya çıkan sonuçların ayrıntılı bir biçimde açıklanması, kamuoyunda tartışmaya hazır olunması, toplumun bakış açısı, eleştiri ve önerilerinin alınması, yöneticilerin karar, eylem ve davranışlarının gizlilik çerçevesinden çıkarılması, yönetimin hukuki tasarruflarını bütün ayrıntılarıyla topluma açıklaması, kamuoyunda bunların tartışma konusu olması ve bu tartışmalardan çıkan sonuçlardan yararlanılması yönetimde açıklık olarak kabul görmektedir. Açıklık kavramının sınırlarının uçları kesin çizgilerle çizilmeyen bir tanımda ise; açıklık her türlü bilginin, belgenin, bu bilgileri talep eden herkese sunulması ve uluslararası bilgi alışverişinin hukuksal setler kaldırılarak yapılabilmesini sağlama olanağı vermelidir (Akıllıoğlu, 1990). Bu olanak tam olarak uygulamaya geçirilebilmesi için açıklığın temeli kuvvetlendirilmelidir.

Tabloda belirtildiği üzere gün ışığında yönetim kavramları yerel yönetimlerde önemli ve etkili bir yeri vardır. Bu kavramlar saydam bir yönetim şeklinin gereğini belirtmektedir. Yerel yönetimler halka en yakın hizmet sunan birimler olduğu için yapısının ve işleyişinin de halk tarafından yakından takip edilmesi gereklidir. Bu açık ortam sayesinde halk verimli bir hizmete ulaşır ve refah seviyesi özelden genel seviyeye doğru yükselme seyrine ulaşmaktadır. Seçimle görev başına gelen yetkililerin seçim unsurları demokratik bir şekilde yapılmaktadır. Günışığında yönetim kavramları seçimden başlayarak faaliyet çevresine kadar sıralı ve bağlı bir şekilde uygulanmaktadır. Ancak bununla birlikte yerel yönetimin işlevselliğinin verimliliğinden bahsedebiliriz.

Şeffaflık ve saydamlık arasındaki bağlantı

Saydamlık ise, devletin hedeflerini, bu hedefler doğrultusunda ulaşmak istediği ve bu nedenle uyguladığı politik unsurları ve bu politikaların doğurduğu sonuçları görebilmek için gerek duyulan bilgiye düzen içerisinde anlaşılabilirliği kolay olan kendi içerisinde tutarlılık ilkesine bağlı ve güven telkini veren bir biçimde sunmasının karşılığıdır. Bu açıklamada iki şekilde önemlilik arz eden bağlamlar bulunmaktadır. İlk olarak saydamlıktan bahsedebilmek için kamusal aktörlerin sadece ne yaptıklarının bilinmesi yeterli görülmemektedir; ne yapmaya niyetli olduklarını da önceden kamuoyuna sunmaları şarttır. İkinci boyut ise, bilgi ve belge içeren kaynakların vatandaşların ulaşabileceği ve etkin bir biçimde içeriklerini uygulayabileceği biçimde tertipli, anlaşılabilir oranda tutarlı olma şartına bağlanmalıdır (Tüsiad,2002).

Saydam bir sistemin varlığı ile yöneticilerin kamunun kaynaklarını hangi unsurlar ve amaçlar doğrultusunda kullandığı mevzularında gerek duyulan bilgilerin vatandaşlara aktarılmasını, yöneticilerin faaliyetlerini kamu faydasına karşı olan ve kendi çıkarlarını ön planda tutacak bir sistem oluşturulmasının önlemi alınmış olacaktır.

Saydamlık, kamusal verilerin elverişli kullanılmasıyla etkinliğin ve verimliliğin sağlanmasını benimsettiği gibi kamu yönetimine karşı olan güven unsurlarını da arttıracaktır. Saydamlık için;

- ✓ Görev, yetki ve sorumlulukların açık bir şekilde gösterilmesi,
- ✓ Bilgilerin belli standartlara uydurularak düzenli olarak yayımlanmak gereğiyle kamuya açık ve rahat bir şekilde ulaşılır olması,
- ✓ Kaynak dağıtım ve kullanımını çerçevesinde bütçelerin hazırlanma, uygulanma ve raporlanma kısımlarının ulaşılır ve anlaşılır olması,
- ✓ Denetim ve istatistiksel veri yayınlama sistematığının kalitesi ve açıklığı bağlamında bağımsız güvencelerinin olması şart teşkil etmektedir (Tesev,2004).

Saydamlık, yalnızca idarenin elindeki bilgi ve belgelerin vatandaşlar tarafından ulaşılabilmesi veya başka bir ifadeyle bilgiye erişim kolaylığı değildir.

Saydamlık farklı bir bakış açısıyla ortaya konulduğunda; halkın karar alma sürecine birebir katılımını, idarenin ne yaptığı veya ne yapmaya niyetli olduğunun vatandaşlar tarafından bilinmesini ve denetlenebilmesini de gerektirir (Tüsiad, 2002). Saydamlığın iki temel işlevi ise:

- ✓ Saydamlık, kamunun, elindeki yetkileri kamu yararına aykırı ve kişisel çıkarını gözetken bir biçimde kullanmasını engeller.
- ✓ Saydamlık, vatandaşın devlete bırakılan kaynaklarının kullanımının nasıl yapıldığının gözlemlenmesini sağlamaktadır (Tüsiad, 2002).

Temsili demokratik sistematikliğinin şemasında devletin temel toplumsal kararı kamu yararına mal ve hizmetleri sunmak olarak belirlenmektedir. Vatandaşlar devlet kuruluşlarına ve aktörlerine kamu yararına mal ve hizmet üretmeleri için yetki koşullarını sağlamaktadır. Fakat bu aktörler edindikleri yetkiyi kamu yararına değil kendi çıkarlarını sağlamak ve korumak amacıyla kullanabilirler. Bunun önlemine almak ve asgariye indirmek için birçok denetim ve hesap verme mekanizması kurulmaktadır. Bu mekanizmaların ne kadar başarılı bir sonuç doğurduğunu belirleyen en önemli öngörülerden biri de sistemdeki bilginin seviyesinin belirlenmesidir.

Saydamlık bu denetim mekanizmalarının sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için gerekli olan bilginin sistem tarafından üretilmesi veya mevcut koşullara bağlı kalarak kararlara ve eylemlere dair bilginin erişilebilir kılınmasını sağlayan, görünür ve anlaşılabilir bir süreç olarak tanımlanmalıdır (Teker, 2002). Süreç içerisinde saydamlığın denetim mekanizması işlevsel hale gelir.

Bu çerçevede, şeffaflığın dört önemli özelliğinden bahsedilebilir. İlk ele aldığımız kavram bilgi şeffaflığının sağlanması olmaktadır. Böylece siyasi karar alma mekanizmasının aktörleri, verilen

kararların ve bunlarla ilgili her türlü bilginin erişimi sağlanacaktır. Şeffaflığın ikinci niteliği ise katılım oranı yüksek şeffaflıktır.

Katılımcılık, vatandaşların siyasi kararlar mekanizmasının da adil temsil sistemi ya da doğrudan katılım sistemi yoluyla yer almaları ve söz sahibi olmaları anlamına gelir. Üçüncü olarak sorumluluğa ilişkin şeffaflığın sağlanması gereklidir. Bu sayede, kamu görevlileri faaliyetlerinden ve kararlarından dolayı gerek yargı sistemi gerekse de kamuoyu önünde sorumlu tutulabileceklerdir. Dördüncü ve son olarak ise yargı sisteminin şeffaflığın ve bağımsızlığın güvenliği sağlanmalıdır. Böylece mahkemeler tarafından alınan kararların, yargılama usullerinin doğrulanmasına ilişkin bir şüphe duyulması ihtimali ortadan kaldırılacak ayrıca şüphe uyandıran bir olay meydana gelirse yine yargı yolu açık halde bulunacak, isteğe bağlı olarakta başvurulması mümkün kılınacaktır (Kuzey, 2004:8). Yargının bu evredeki yapısal işleyişi sürdürülebilir hal alması sağlanabilir.

Kamu yönetiminde saydamlık süreç ilerledikçe kamuoyu ve medyanın ilgisini çekmektedir. Vakaların işlenişi, kararların eşitliği ve kamu görevlilerinin muhakemeleri ve takdirleriyle ilgili kritik sorgulamalar oluşmaktadır. Kamu görevlilerinin faaliyetlerinde artan saydamlık denetimi, hata ve kabahatlerin üzerlerinin kapatılmasını da zorlaştırır ve günışığına çıkmasını sağlar.

Şeffaflığın araştırılması ve yolsuzlukla mücadele kapsamında son yıllarda yapılan düzenlemeler

Yönetimin hukuka uygunluğunun sağlanabilmesi için sağlam bir hukuki alt yapının varlığı ve hukukun uygulanabilirliğinin önemi açıktır. “Hukuka Uygun Yönetim” anlayışı ise farklı sistemlerden oluşmaktadır ve bu sistemlerin en gerekli olanı maddeler halinde aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:;

✓ Ekonomik yapıya sahip düzenleyici nitelikte kanunların olmasının sonucunda: Düzenleyici kanunlar, verili bir politik süreç alanındaki (şehir planlama ya da çevre vb.) karar oluşturma mekanizması ile alakalı yasal çerçeveyi oluşturmaktadır. Farklı bir bakış açısıyla tanımlayacak olursak, söz konusu kanunlar devlet görevlileri için bir araç olmakta ve kamuoyunun bilgi ve öngörüsünü sağlamaktadır.

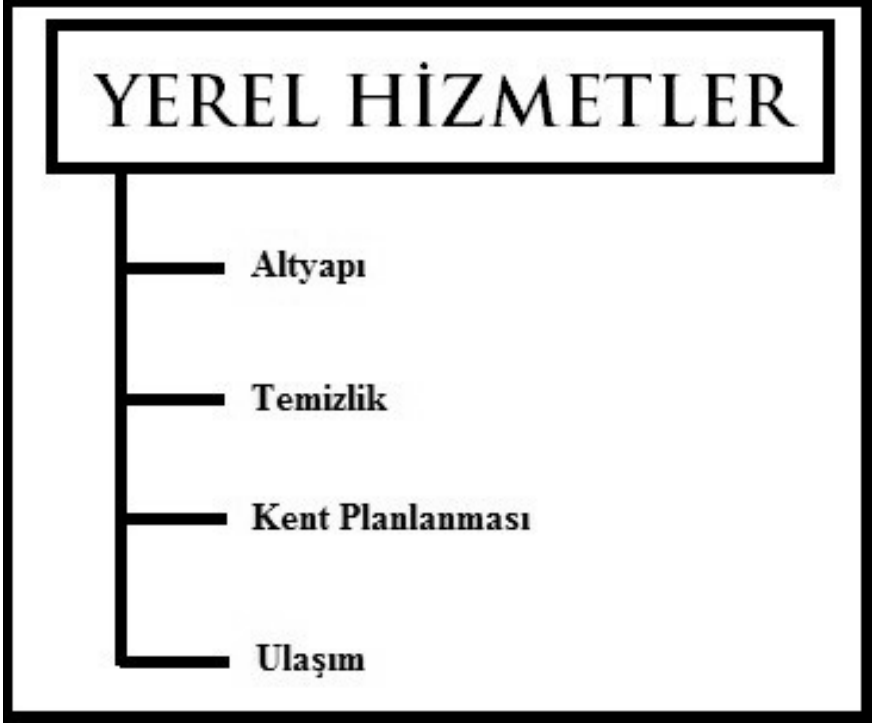
✓ İdari usul kanununun nitelikli olmasının gereği: İdari usul kanunu, idari karar verme mekanizmasının usule uygunluğunun denetimi, koordinasyonu ve kuvvet dengesini, devlet görevlilerinin kamuoyu ile ilişki ve iletişimi ile ilgili tarafların dava ve temyize başvurmalarına olanak tanır.

✓ Mali ve idari hesap verebilirlik ve kontrol süreçlerinin nitelikli olmasının sağlanması: Söz konusu unsurların kurulması şeffaflığı sağlar, mali ve idari karar verme mekanizmasının kontrolüne izin teşkil eder ve düzeltme olanağı sunar, adli kovuşturma ve tazmin için gerekli araçları temin eder.

Yasal biçimde kanunlar ile güvence altına alınmış bu ilkeler karar alma yöntemi koşulları ve yöntemleri örnek nitelikli olduklarından elzem bir yapıya sahiptirler bunun sonucunda yasal idari çerçeve içerisinde isteğe bağlı karar alma yöntemlerinin kullanılmasına mücade ettikleri için keyfi karar alınma olanaklarını kısıtlamaktadırlar (Kuzey, 2004). Bununla birlikte sağlam bir idari yapının zemini atılır.

Kent yönetiminde şeffaflık

Kent yönetiminde belediyeler tarafından yerel halkın ortak ihtiyaçlarının karşılanması için hizmetler verilir. Kent yönetimi kapsamı yasalar tarafından belediyelere sorumluluk verilerek oluşturulur. Kent hizmetlerinin bir diğer adı da yerel kamu hizmetleridir. Yerel hizmetler altyapı, temizlik, ulaşım, kent planlaması, eğitim alanlarında görülür. Yerel hizmetlerden kazanç elde edilemez, eşitlik, nesnellik ve kamu yararı ön planda tutulur. Yerel hizmetler son zamanlarda özelleştirilmeye başlanmış ortak eşgüdüm çerçevesinde halka sunulmaktadır. Hizmet sektöründe şirketler veya sivil toplum kuruluşlarıyla anlaşma ve uzlaşma yolu ile belediyeler tarafından kâr marjı elde edilmektedir. Bu da yerel hükümetlerde özelleştirmeye gidildiğinin sonucunu ortaya çıkarır. Bu durumda belde halkından hizmet karşılığı bedel alınır. Yerel hizmetler bedelsizlik kavramını yitirmiş olurlar.

Kent yönetiminde reform aşamaları basamak şeklinde olmalıdır. Bu reformlar şu şekilde sıralanır;

- ✓ Belediyelerin sınırları geliştirilmeli,
- ✓ Küçük belediyeler, alt yapı hizmetleri için birlikte hareket etmeli,
- ✓ Belediyelere ulusal bütçe sağlanmalı ve idari özerklik verilmelidir,
- ✓ Belediyelerin gelirleri üzerindeki yetkileri arttırılmalıdır,
- ✓ Belediye, bünyesinde bulunan taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde tek yetkili makam olmalıdır,
- ✓ Belediyelerin özel ve yabancı şirketlerle ilişki kurmaları kendi inisiyatiflerine bırakılmalıdır.

Yönetimde reform, olanak ve kaynakların belirlenen amaç çerçevesinde uygulanması, yenilikçi ve çağa uygun yeni bir olgu sağlama çabasıdır. Yönetimde reformun amacı azami şekilde para,

zaman, emek harcayarak maksimum fayda elde edebilmektir. Kent yönetiminde şeffaflıktan bahsedilmesi için idari vesayet yetkilerinin sınırlarının çizilmesi gerekir. Özerk ve şeffaf bir kent yönetimi için kent halkına ve kent halkının seçimleri sonucunda temsilcisi tayin ettiği belediye organlarına idari vesayet yetkisi uygulanmamalıdır. İdari vesayet yetkisinin merkezi yönetimin yerel yönetime sınırlandırma yapma, merkeze yakın olan yerel yönetime kaynak aktarma gibi sonuçları vardır. Bu durumun açığa çıkması adaletli bir yerel yönetim mekanizmasını ortadan kaldırır. Kent yönetiminde şeffaflığın temelleri, yetki ve mali kaynaklarda bir takım yasal düzenlemelerle birlikte özerklikten geçer.

Kent yönetiminde saydamlığın yaygınlaştırılması ve derinleştirilmesinin önündeki engeller

Kent yönetiminde saydamlığın sağlanabilmesi için yeni kamu yönetimi anlayışına açık olmak gerekir. Hemşehrilerin bu konuda sağlıklı davranmaları gerektiği yerde söz haklarını kullanmalı ve doğrudan karar alma aşamalarında bulunmalıdırlar. Bilinçli katılım ve çözüm odaklı bir yapının sağlam temellerini atarak saydamlığa ulaşılır. Kent yönetiminde saydamlığın yaygınlaşması ve derinleşmesinin önündeki engeller şu şekilde sıralanır:

- ✓ Yönetimin kullanabileceği teknoloji ve mali kaynakların yetersizliği,
- ✓ Yurttaşların eğitim ya da bilgilenme konusundaki eksiklikleri,
- ✓ Yönetimdeki geleneksel yapı ve anlayışlar (örneğin, kamu yönetimi içinde gizlilik kültürünün yaygınlığı),
- ✓ Yasal ve yönetsel hükümlerin eksikliği,
- ✓ Bağımsız medyanın yokluğu ya da güçsüzlüğü (Tüsiad,2002). Engelleri yıkmak ancak yerel yönetimin etkin kullanımına bağlıdır. Görüldüğü gibi faaliyetler, halka tanınan haklar doğru yöntemlerle kullanılmalıdır. Kamu yönetiminin saydamlığı önündeki engelleri yıkmak, ne istediğini bilen aynı payda da buluşan bilinçli bir toplumun oluşması ile sağlanmaktadır.

Sonuç

Halka en yakın kamu yönetimi hizmet birimi belediyelerdir ve belediyelerinde içerisinde birçok bölüm bulunmaktadır. Bu bölümler kullanılarak ve yeni bölümlerde eklenerek en verimli hizmet yönetimi esasları sağlanmalıdır. Günümüzde rahatlıkla teknolojiye de faydalanılarak şeffaflık kavramını belediyelerimizde etkin bir şekilde uygulayabiliriz. Örneğin yeni birimlerde yönetim uzmanları halkla kolay ve hızlı bir şekilde fikir alışverişinde bulunabilirler. Teknolojinin ilerleyişinden fayda sağlayarak birçok programlar oluşturulmaktadır. Bu programlar basit ve her insan tarafından çözülebilir niteliğe sahiptir. Bu sayede hızlı bir iletişim ortamı sağlayarak halkın yeni fikirlerine ve çözüm önerilerine rahatlıkla ulaşılabilir. Yerel yönetimin farklı konularıyla ilgili oy kullanma ile birlikte ortak karar verme platformu oluşturulabilir. Hizmetin uluslararası kalite standartlarına uygunluğu, halkın memnuniyeti, neler istediği gibi daha birçok şey bu sayede öğrenilebilmektedir. Basit tekniklerle hızlı bilişim çağına ayak uydurmak sistematik bir şekilde başarılması olası bir durum teşkil etmektedir. Kamu harcamaları, kamu hizmetleri veya kamu gelirleri hepsinin takibini yapmak bu sayede mümkün olmaktadır.

Amaç yerel hizmette maksimum fayda sağlamak, halkın yönetime katılmasını en yüksek seviyeye taşımaksa yönetim bunun için kullanılacak özel ve önemli bir bulgudur. Belde halkı ve çevresi için yapılacaklar, alınacak kararlar, yasal düzenlemeler ve daha birçok olgu sistematik bir şekilde olmaktadır. Sistematikliğin yanında kamu yönetimi için anahtar literatür olan şeffaflık korunur, ilerler ve güvence altına alınır. Hemşehriler istenileninde üstünde fayda sağlayabilir ve herkes refah seviyesine ulaşır.

Kaynaklar

- [1] Adalet Bakanlığı. (2007). Devlet sırrı kanunu tasarısı, 4.
- [2] Akıllıoğlu, T. (1990), Avrupa Sosyal Şartı Üzerine Gözlemler, 806.
- [3] *Büyükşehir Belediyesi Kanunu* (2004) , Kanun No: 5216. Resmi Gazete: 23.7.2004/ md12-13, 14, 16, 17,18.

- [4] Dönmez, M. (2010). Belediye Kanunu mevzuat yay. *Ankara*, 73.
- [5] Duran, L. (1998). İdari Usul İlkeleri ve Kapsadığı Konular, *İdari Usul Kanunu Hazırlığı Uluslararası Sempozyumu, Ankara. Başbakanlık Basımevi*, 28.
- [6] Eken, M. (1995). Bilgi Edinme Hakkı. *İnsan Hakları Yıllığı*, 61-75.
- [7] Fındıklı, R. (1996). Yönetimde Açıklık-Açık Yönetim, *TİD*, 103.
- [8] Kurdoğlu, H. İ. (2008). Türk kamu yönetimindeki denetim sisteminin şeffaflık ve hesap verebilirlik açısından incelenmesi. *Yüksek lisans tezi*, 8.
- [9] Ökmen, M., Parlak, B. (2010). Kuramdan uygulamaya yerel yönetimler ilkeler, yaklaşımlar ve mevzuat. *Alfa aktüel yayınları, bursa*. Yerel yönetimler teorisi ekonomik, siyasal ve sosyal yaklaşımlar (2015), 5. *Ekin yayın evi, bursa*.
- [10] Özay, İ. (2002). Gün Işığında Yönetim, *İstanbul: Alfa Basım Yayım*, 142
- [11] Özkan, G. (2004). Demokratik Yönetimin Birinci Adımı: *Bilgi Edinme Hakkı. Ankara: Türkiye Kamu-Sen. Yay.* 16.
- [12] Sezginer, M. (1998). İdari Belgelere Ulaşma Hakkı. *Fransa Örneği. Selçuk Üniversitesi HFD, Prof. Dr. Süleyman ARSUN'A Armağan*, 299-343.
- [13] TESEV, (2004), Kamu Yönetimi Temel Kanunu Taslağı Değerlendirme Raporu, *İstanbul*, 12.
- [14] Türkmen, (2002), Türkiye de Büyükşehir Yönetimi ve Gelişimi, *Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, SBE*, 1.
- [15] Türk Dil Kurumu (2005), Türkçe Sözlük, *Ankara TDK Yay.*, 10. Baskı.
- [16] TÜSİAD, (2002), Kamu Reformu Araştırması TÜSİAD, *Aralık*, 8-182-230.
- [17] Weber, Max. (2003), Sosyoloji Yazıları, 5. Baskı, *İstanbul İletişim Yayınları*, 315.

Egemen ideoloji ve mimarlık: Helenistik ve Roma dönemi mimarisi üzerinde “egemen ideoloji”nin rolü

Veli Rauf VELİBEYOĞLU¹
Alev ERARSLAN GÖÇER²

Geliş tarihi / Received: 25.03.2018

Düzeltilerek Geliş tarihi / Received in revised form: 15.04.2018

Kabul tarihi / Accepted: 12.06.2018

Öz

Egemen ideoloji ve mimarlığın süregelen ilişkisinde fizikselleştirilen ideolojilerde yapıların mesajları daha doğrudan ilettikleri açıktır. İdeolojik bir kimlik oluşturma aracı olan mimarlık siyasi erke göre, tarih ve coğrafya ile kurulan duygusal ve politik bağın toplumsal hafızaya aktarımıdır. Erkin mekanizmalarının fizikselleşmesi anlamında olmanın yanı sıra sistemin sürekliliği de hedeflenmektedir. Bu düşünce, mimari ürünlerin kent içindeki konumları, görsellikleri, görkemleri, plan ve cepheleri ile süslemelerindeki detaylara yüklenmiş sembolik anlamlarla can bulur.

Bu incelemede egemen ideolojilerin mimarlık üzerindeki etkilerinin, Helenistik ve Roma dönemleri üzerinden okunması amaçlanmıştır. Bu amaçla totaliter liderlerin güçlerini yansıtmak ve fikirlerini somutlaştıran bir araç olarak mimariyi kullandıkları bu dönemlere ait önemli yapılar olan anıtlar ve kamu yapıları ile kent planları ve meydanlar incelenmiş, siyasetin ve ideolojilerin mimariyi biçimlendirme çabası bu 2 dönem üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler : İdeoloji ve mimarlık, helenistik, Roma, ideoloji.

¹ Öğr. Gör., İstanbul Aydın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Yüksek Lisans Programı. rauf.velibeyoglu@gmail.com

² Doç. Dr., İstanbul Aydın Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi. İç Mimarlık Bölümü. aleverarслан@gmail.com

Dominant ideology and architecture: The role of “dominant ideology” on Hellenistic and Roman architecture

Abstract

In the ongoing relationship of dominant ideology and architecture, it is clear that structures in ideologies communicate messages more directly. Architecture, the means of creating an ideological identity, is the transfer of emotional and political ties established by history and geography to social memory, according to political power. In addition to being the physicalization of power mechanics, the continuity of the system is also targeted. This idea finds itself in the symbolic meanings of architectural products in the city, their visuals, grandeur, plans, façades and decorations.

This review aims to read the influences of the dominant ideologues on architecture through the Hellenistic and Roman periods. For this purpose, monuments and public buildings, urban plans and squares, which are important structures of these eras, used as architects to reflect the forces of totalitarian leaders and embody their ideas, were studied and an attempt was made to put forward the efforts of shaping the architecture of politics and ideologies over these two periods.

Keywords: *Ideology and architecture, Hellenistic, Roman, ideology.*

Giriş

Bir toplumun yaşam alışkanlıklarını, dini uygulamalarını ve siyasi ideolojilerini mimarlık üzerinden okumak mümkündür. İnsanoğlunun temel gereksinimi olan barınma dışında kurduğu uygarlığa dair tüm kurumsal aktivitelerinin geçtiği bina sanatı olan mimarlık tarih boyunca egemen ideoloji ile bağlantı halindedir. Egemen ideolojiler için mimarlık kendi erklerini gösterme aracıdır. Mimarlık ve ideoloji arasındaki bu çarpıcı ilişki anıtlardan kent bütününe kadar her ölçekte izlenir. Mekânın politikleşmesi daha çok kamusal alan ve kent üzerinden sezilir. Siyasal erkler, mimarlığı zaman zaman iktidarlarını yansıtan birer simge olarak görmüşlerdir. Mimarlık merkezi yekteler için ideoloji kavramının mekânsal çevre içerisinde en iyi okunduğu alanlardır. Bu haliyle mimarlık iktidara

ve siyasal erke hizmet eden, onları yücelten bir vasıtaadır. Egemen yekte siyasi gücünü halk üzerinde meşru kılmak için de mimarlığı kullanmaktadır. Kimi zaman siyasi erkin baskı aracı olan mimarlık, kamu yapılarını sembolleştirip bu baskın gücü araçsallaştırıp onun olanaklarından olumlu anlamda yararlanır.

Tarih boyunca mimarlar siyasal erke yakın olmak veya yanında bulunmak durumunda kalmışlardır. Bu nedenle fiziksel çevre mimarlar tarafından şekillendirilmiş olsa da aslında mimarlar siyasal otoritenin baskısı altında olduğundan geliştirilmiş olan fiziki çevre siyasal erkin ideolojisi doğrultusunda biçimlenmiştir. Erk ve mimarlık arasındaki bu ilişki sonucu ideoloji olarak kurgulanmış olan mimari ortam bireyi çevreler. Tarih boyunca değişen ideolojiler sonucu yenilenen yapıları çevre bu gücün temsilidir. İdeolojiler doğrultusunda araçsallaştırılan mimarlık eylemi otorite karşısında fiziksellik bulur ve otoritenin gücünü görünür kılar.

Mimarlık ve ideoloji arasındaki ilişkinin bütüncül bağlayıcı niteliği günümüzde örgütlü sermayenin belirleyiciliği ile giderek artmaktadır. Egemen ideolojilerin kendini fiziksel çevrede gösterme arzusu küresel ölçekte çağdaş toplumun gündelik hayatının içinde dahi toplumun farklı bireylerini içine alır. İşverenlerin beklenti ve istekleri doğrultusunda ürün veren mimarlar nihayetinde eylemlerini mevcut sistem gerçekleştirmek zorunda kalır. Modernizmin egemen erke kurmak zorunda olduğu gizli ilişki varlığını bir şekilde deva ettirir. İdeoloji ve mimarlık ilişkisi modern toplumla değişmekle birlikte, mimarın egemen erk karşısındaki var olma mücadelesi devam etmektedir.

Bu incelemede egemen ideolojilerin mimarlık üzerindeki etkilerinin, Helenistik ve Roma dönemleri üzerinden okunması amaçlanmıştır. Bu amaçla totaliter liderlerin güçlerini yansıtmak ve fikirlerini somutlaştıran bir araç olarak mimariyi kullandıkları bu dönemlere ait önemli yapıları olan anıtlar ve kamu yapıları ile kent planları ve meydanlar incelenmiş, siyasetin ve ideolojilerin mimariyi biçimlendirme çabası bu 2 dönem üzerinden ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Helenistik dönem mimarisi

Helenistik Dönem, Makedonya Kralı II. Philip'in oğlu, asıl adı III. Aleksandros olan ve tarihe Büyük İskender olarak geçen fatih ve kral dönemi ile başlamaktadır. Büyük İskender, MÖ 336 senesinde Makedonya tahtına oturarak, devleti kısa sürede yaptığı fetihler sayesinde büyük bir imparatorluğa dönüştürmüştür (Yılmaz, 2016). Büyük İskender, dünya tarihinin gelmiş geçmiş en büyük krallarından ve fatihlerinden biridir. Kendi döneminin bilinen dünyasının neredeyse yarısını ele geçirerek, sınırları batıda Makedonya, doğuda da Hindistan'a kadar uzanan dev bir imparatorluk kurdu.

Büyük İskender, Pers İmparatorluğu ile savaşmaya başladığında ilk olarak Ege kıyılarındaki Pers işgali altında olan Yunan şehirlerini kurtardı ve ardından Suriye ve Mısır coğrafyalarını Persler'in elinden kurtardı. Sonunda Pers hükümdarı III. Darius'u da Gaugamela'da yenerek MÖ 330 yılında Persleri yıkmıştır. Persleri yıktıktan sonra Büyük İskender ordusuyla beraber bu sefer MÖ 328 yılında Hindistan'ı fethetmeye başladı. MÖ 327 yılında Hindistan'ı fethetmeye başladı ve ilk olarak Hayber Kalesi ve civarını zapt etti. Daha sonra MÖ 326 senesinde Poros ile Hydaspes Savaşı'nı yaptı bu çetin savaştan sonra okyanusa varıncaya kadar savaşmaya devam etti (Yılmaz, 2016). Sonuç olarak imparatorluğunun sınırlarını Makedonya'dan Hindistan'a kadar genişletti.

Büyük İskender, fethettiği bu şehirlerde ve bölgelerde şehirler kurdu. Binlerce Yunan askerleri ile Pers ve Hint kızlarını evlendirerek yeni bir millet yaratmaya çalıştı. Kurmuş olduğu şehirlerden birinin adı, Hindistan'da bir savaşta ölen ve çok sevdiği atı Bucephalus ismini aldı. Kurduğu diğer şehirler ise Büyük İskender'in kendi adıyla kurduğu şehirlerdir. Büyük İskender'in en büyük gayesi, kurulan bu yeni bu şehirler aracılığıyla Yunan kültürünü bu bölgeye aşılamaktı (Yılmaz, 2016). Tüm bu olanlar, Helenistik Dönem'in başlamasını sağladı.

Ünlü Yunanlı tarihçi Herodot'un aktardığına göre Pers Kralı Kyros, Yunanlılar hakkında şu ifadeyi kullanmıştır: "...şehirlerinin ortasında ayrılmış bir yerde bir araya gelip birbirlerine yalanlar söyleyen insanlardan hiç korkmadım..." (Martienssen, 1956). Burada önemli olan, kral Kyros'un demokrasi hakkında sahip olduğu görüşlerden ziyade, agoraları Yunanlıların tipik bir yaşam tarzı olarak görmesidir. Gerçekten de Yunanlıların agora kültürünü, başka milletlerin şehrsel mekânlarındaki işlevselliği ve yoğunluğuyla kıyaslayabilmek pek mümkün değildir. İlerleyen dönemlerde meydana gelen siyasi değişiklikler neticesinde agora, halkın demokratik tartışma alanı olma özelliğini kaybetmesine rağmen, uğrak ve işlek bir yer olma durumunu hiçbir zaman kaybetmemiştir (İnceoğlu, 1996). Dolayısıyla agoralar hangi dönemde olursa olsunlar, belirli zamanlarda işlek ve canlı olan merkezler değil, devamlı gündelik yaşamın sosyal, ekonomik ve politik merkezinde yer alan bir mekân olmuştur.

MÖ 8. ve MÖ 5. yüzyıllar arasında, yani Helenistik Dönem öncesindeki Klasik Yunan ya da bir diğer adıyla Helenik Dönem'de şehirlerin büyüyüp gelişmeleri sonucu artık agoralar da Yunan sitelerinde ortaya çıkmaya başlamışlardır. Agoralar ortaya ilk çıktığı zamanlar, son derece basit bir biçimlenmeye sahiptiler. Klasik Yunan Dönemi agoralarının belirlenmiş bir biçimi yoktu ve yalnızca birkaç önemli yolun kesişme noktasında bulunmaktaydı. Ayrıca agoralardaki tek bir açık alan bütün işlevlerin görülmesini sağlayabiliyordu. Burada şehrin halkı kendiliklerinden bir araya gelip toplanabiliyorlardı (Wycherley, 1962). Pazar ve sivil merkez arasında belirgin bir ayırım mevcut değildi ve kamu yapıları ile tapınaklar da agora içerisinde yer almaktaydılar.

Atina Agorası örneğinden de anlaşılabilceği üzere, demokratik ve özgür ortam agoranın biçimine ve karakterine yansımaktaydı. Klasik Yunan Dönemi agoraları, isteyen her vatandaşın istediği her zaman, hiçbir kısıtlama ve kontrol olmadan girip çıkabileceği özgür ortamlardı. Klasik Yunan Dönemi'nden sonraki dönemlerdeki daha düzenli yapıda olan agora örneklerinde bile yollar agoraların içinden

geçerek mekânı sınırlamıyorlar, fakat adeta onun bir parçası gibi agoranın içinde yer alıyorlardı. Ayrıca stoalar da tanımlanmış değil, farklı işlevlere açıldılar. Yani balıkçılarla aynı yerde ve yan yana filozofların konuşma yaptığı görülebilmekteydi (İnceoğlu, 1996).

Büyük İskender’in fetihlerinin ardından başlayan ve MÖ 4. yüzyıldan MÖ 2. yüzyıla kadar devam eden Helenistik Dönem’de, agoralarda hem fiziksel, hem de anlamsal bazı değişiklikler meydana geldi. Bu değişikliklerin başlıca sebebi ise, artık Klasik Yunan Dönemi’nde olduğu gibi bir siyasi düzen olmayışıdır (Martienssen, 1956). Her şeyden önce, bağımsız ve demokratik Yunan Devletleri, ilk olarak Makedonya’nın etkisi altına girdiler ve sonra Makedonya tarafından işgal edilerek İskender İmparatorluğu’nun bir parçası haline geldiler.

Makedonya tarafından işgale uğrayan bu Yunan şehir devletleri kısa bir zaman sonra bağımsızlıklarını tekrar kazanmış olsalar bile, demokrasinin ve vatandaşların devletin politik kararları üzerindeki etkisinin sınırları ciddi bir şekilde azaldı. Dolayısıyla vatandaşların politik kararlar üzerinde eskiden olduğu gibi bir etkisi kalmadı (Martienssen, 1956). Sonuç olarak agoraların da anlamı ve biçimi değişerek, şehrin ızgara sistemi içine yerleşti ve formel bir yapıya büründüler. Bu tarihten itibaren toplumda yaşanan bu değişim, Yunan şehir devletlerinde mimariye de yansıtılacaktı.

Helenistik Dönem agoraları, adeta çevrelenerek dışarıya eskiye nazaran daha çok kapanmış durumdadır. Agoraların dört tarafı stoalar ve diğer yapılar ile çevrelenmişlerdir ve agoralara girişler artık yalnızca birkaç noktadan sağlanmaktaydı. Bu dönemdeki agoralar, açık ve özgür olan erken agora örnekleriyle kıyaslandıklarında son derece içe kapanık bir biçime sahiplerdir (Wycherley, 1962). Ayrıca Helenistik Dönem’de, agoraların demokratik tartışma ortamı olma özelliği ortadan kalkarak, şehir yaşamının daha pragmatik ve günlük yönleriyle kısıtlı durumuna gelmiştir. Bütün bunlara rağmen, agoralar hala şehrin ve sosyal yaşamın merkezi olma özelliğini devam ettiriyorlardı.

Antik çağın önemli şehirlerinden biri olan Milet şehri ve agorası, bahsedilen bu üç dönemi de yaşamış bir şehirdir. Zaman içerisinde daha otoriter ve merkezi bir devlet yönetimi anlayışı ile birlikte, Milet agoraları da bir değişim göstermişlerdir. Bu değişim esnasında, mekânın alanının belirlenip kısıtlanması da enteresandır. Bu değişimleri Geç Helenik ve erken Helenistik Dönem’de başlamasına rağmen, Milet agoralarının üç tarafından kapalı bir durumdaydı (İnceoğlu, 1996). Buradan da anlaşılacağı gibi, Milet agoraları içinde olması gereken işlevler henüz kısıtlanabilmiş ve kontrol altına alınabilmiş değillerdi. Ancak agoralarda meydana gelen bu durum, Helenistik Dönem’in sonuna doğru giderek daha fazla kapanma eğilimi göstermişti.

Helenistik Dönem’in ardından Milet kentinde başlayan Roma Dönemi ile birlikte, Milet Agorası artık olgun biçimine ulaşmış oldu. Deniz kenarındaki agoranın haricinde, güneyde büyük bir agora oluşmuştu. Bu dönem ile birlikte Milet agoraları tümüyle dört tarafı çevrili bir durumda ve bütünüyle kontrol altında olduklarından ötürü, agoralara ancak kapılar veya geçitler aracılığı ile ulaşmak mümkün oluyordu. Agoraların biçimlendirilmesindeki bu radikal değişiklikler dışında, işlevleri de büyük genelde ticari amaçla sınırlanmıştı. Bunun yanında Helenik Dönem’in tersine, agoraların işlevleri artık tamamen bölünmüş ve gruplaşmıştı ki bu gelişme agora sayısındaki artıştan da çıkartılabilir (İnceoğlu, 1996). Bu dönemde her agoranın kendi üzerine düşen vazifeyi üstlenmesi, Roma kültüründeki düzen ve disiplin ile açıklanabilir. Yine Helenistik Dönem’in ardından gelen Roma Dönemi’yle birlikte, Milet kentindeki kuzey agorasının açık yüzünün tamamlanarak kapatıldığını, ardından güney agorasının da düzgün bir peristil duruma getirildiğini ve anıtsal bir giriş eklendiğini görüyoruz.

Roma İmparatorluğu dönemi mimarisi

MÖ 27 yılında Augustus’un ilk Roma İmparatoru olarak tahta geçmesinin ardından, Roma’nın yönetim şekli cumhuriyetten imparatorluğa dönüşmüş oldu. İmparator Augustus MÖ 63 yılında

doğmuştu ve asıl adı Octavius'tu. Octavius'un ailesi soylu ve köklü bir aileydi ve ayrıca Octavius, Gaius Julius Caesar'ın da yeğeniydi. Gaius Julius Caesar, yeğeni Octavius üzerinde son derece etkiliydi. Octavius'u bir yandan politik konularda eğitirken, bir yandan da güvendiği komutanlarının yanına yollayarak iyi bir asker olmasını hedefliyordu. Octavius, daha sonra Caesar tarafından evlat edinilerek Julious Caesar Octavianus ismini almıştır (Kayın, 1996). Caesar, MÖ 44 yılında senato merdivenlerinde öldürüldüğü zaman mirasının ve mülkünün dörtte üçünü yeğeni ve evlatlığı Octavius'a bırakmıştı. Caesar'ın yasal varisi olarak Octavius, Marcus Antonius ve Cleopatra'ya karşı MÖ 31 yılında Actium Savaşı'nı kazanmasının ardından, yarım yüzyıl süren Roma Cumhuriyeti'nin bölünmüşlüğüne son vermiş oldu.

MÖ 27 yılında Roma Senatosu tarafından Augustus unvanıyla şereflendirilen Octavius, bu dönemden itibaren güçlü bir erkin sahibi olmuş oldu yine bu dönemde İmparator Augustus'a pek çok yetkiler verildi. Kendisine verilen bu yetkilerden en önemli olanları şunlardır: İmparator ve aynı zamanda Başkomutan yetkisi, “Imperium Proconsulare” (Bütün valiler üzerinde emretme) yetkisi, Hudut eyaletlerini yönetme yetkisi, “Tribunica Potestas” (Kanun teklif edebilme ve diğer devlet memurlarının önerilerine itiraz edebilme hakkı (MÖ 23)) ve “Imperium Maius” (Senato eyaletlerinin idaresine müdahale etmek, Senato'da ilk öneriyi yapabilme ve 12 lictor ile dolaşabilme hakkı) (Kayın, 1996).

İmparator Augustus, iç savaştan sonra zafer kazanmış bir şekilde tahta çıkmasının ardından, bütün bu yetkilere sahip olmasına rağmen mutlak hükümdarlıktan uzak kalarak senatodaki “Princeps Senatus”, yani birinci senatör durumuna bağlı kalmış ve kendisini Roma'nın birinci vatandaşı olarak kabul etmiştir. MÖ 12'de Triumvirler'den, yani siyasi gücü elinde tutan üç kişiden biri olan Lepidus'un ölümünün ardından, ona ait olan “Pontifex Maximus”, yani başrahip görevi ve ondan sonra da MÖ 2'de “Pater Patriae”, yani vatanın babası unvanları da İmparator Augustus'a verildi (Kayın, 1996).

Asıl adı Octavius olan, ancak tarihte Augustus unvanıyla meşhur olmuş olan ilk Roma İmparatoru, MS 14 yılı itibariyle “İmparator”, “Caesar, Divi Filius”, “Augustus”, “Pontifex Maximus”, “Consul XIII”, “İmparator XX”, “Tribunica Potestate XXXVII” ve “Pater Patriae” gibi pek çok unvanları olmuştu (Kayın, 1996). İmparator, “Başkomutan” unvanıyla askeri gücü, “Başrahip” unvanıyla da dinsel gücü yönetiyor, bununla birlikte “Kutsal”, “Vatanın Babası” ve benzeri unvanlarla da diğer manevi güce hükmediyordu. Roma tarihinde ilk imparator olmayı başaran kişi olan Augustus, mimari alanda da ciddi düzenlemeler ve gelişmeler yaptırmıştı (Kayın, 1996). Augustus, elinde çok sayıda ve farklı alanda siyasi erk bulundurduğundan dolayı siyasi, dini, askeri ve kültürel yollarla, o dönemin mimarisini de doğrudan şekillendirmesi toplamda beş şekilde düzenlenmiş ve planlanmıştı. İlk olarak yeni siyasi düzenin, yani yeni kurulan bu imparatorluğun gücünü gösterecek, mimari ve kentsel mekânın yaratılması ve ardından da başkent Roma’nın ve diğer imparatorluk şehirlerinin tekrardan yapılanması, bu sebeple de anıtsal mimariye önem verilmesi olmuştur. İkinci olarak, yeni yapı malzemesi ve tekniklerinin geliştirilmesi olmuştur. Üçüncü olarak, devletin dinsel etki sahasının, niteliğinin ve gücünün artırılmasına paralel olarak dinsel yapıların eskisine göre çok daha önemli bir hale gelmesi ve bu yüzden tapınakların onarılması ya da yenilerinin inşa edilmesi olmuştur. Dördüncü olarak, askeri düzenin şehir planlarına etkisi olmuştur. Beşinci ve son olarak ise, antik dönemden günümüze kalan ilk mimarlık kitabının, yani Vitruvius tarafından İmparator Augustus’a ithaf edilerek yazılmış olması olmuştur.

İmparator Augustus’un otoritesi, yani “auctoritas”, dönemin propagandaların akıllıca kullanılmasına dayanması ve böyle bir propagandanın temel bir maddesinin de, yıldızlarla ve cemaatin göksel döngülerin koruyucusuyla özdeşleşmesiyle ilgili olduğu çok iyi bilinmektedir. Augustus kendisini yeni bir “altın çağ” habercisi olarak kabul ederek, Gaius Julius Caesar’ın ölümünden sonra Sidus Julium olarak, yani Caesar’ın kuyruklu yıldızı vasfıyla ortaya çıktı ve efsanevi kökenleri ile Roma’nın temeliyle derinden bağlantılı hale geldi (Bertarione, 2015).

İmparator Augustus tahta geçtiğinde Roma şehri tuğlalar içerisindeydi ancak onun zamanında Roma, mermerden bir kent görünümüne kavuşmaya başlamıştı. UCLA’da profesörlük yapan Diane Favro’ya göre, İmparator Augustus’un başlattığı reformlar siyasi açıdan değerlendirilmesine rağmen Favro, şehrin yapısında gerçekten bir değişimin olup olmadığını araştırmıştır. Bu sebepten dolayı Favro, çeşitli ileri düzey modelleme yazılımlarını kullandı ve başkent Roma’yı elektronik ortamda yeniden tasarlayarak, şehirde yapısal ne tür değişiklikler olduğunu gözlemledi. Kullanılan bu ileri düzey modelleme yazılımının sağladığı en büyük imkân da, mimari yapılar kurallara uygun olarak tasarlandığından dolayı, şayet bir kural değiştirilirse, tüm şehir planının otomatik olarak düzenlenmesi üzerine kurulmuştu (Favro, 1999). Bu sayede araştırmacılar vakit kaybetmekten kurtuluyorlardı.

Profesör Favro, Augustus devri Roma şehri hakkında yapmış olduğu bu araştırmanın sonucunda, elde etmiş olduğu bu çelişkili durumu açıklayabilecek bir teori geliştirdi. Bu teoriye göre, İmparator Augustus iktidara gelmeden hemen önce, İtalya yarımadasının kuzeybatı sahilindeki Carrara bölgesinde mermer ocakları açılmış ve bu sırada Pax Romana süreci de başlamıştı. Pax Romana yıllarında artık imparatorluğu sarsacak savaşların olmaması ve mermer kaynaklarının keşfedilmiş olmasından dolayı, İmparator Augustus başkent Roma’da büyük bir kentsel dönüşüm ve inşaat projelerine girme fırsatı yakalamıştı (Favro, 1999). Böylelikle, artık Roma şehrine heybetli ve görkemli mermer yapıların inşaat edilmesi için talimatlar verilmeye başlanmıştı ve kimi yapıların inşası 40 yıl sürmüştü.

Augustus Dönemi’nden itibaren, mermerin Roma Mimarisi’nde kullanımı da yaygınlaşmıştır. Çünkü mermer eskiden yalnızca tapınaklar, saraylar ve seçkin ailelerin evlerinde kullanılan bir malzeme olmasına rağmen, Pax Romana dönemiyle beraber artık şehrin her yerinde kullanılmaya ve görülmeye başlandı (Favro, 1999). Tasarlanan bütün bu projeler sayesinde Romalılar, Augustus devriyle birlikte mermer zemin üzerinde yürümeye başladı ve şehirdeki

bu inşaat hali sürekli devam ettiği için herkes, başkent Roma'nın gerçekten mermere dönüştüğünü düşündü. Ancak gerçekte, şehirde çok önemli gelimeler olmasına rağmen, düşünüldüğü kadar da radikal değişiklikler olduğu çok doğru değildi.

İmparator Augustus ile başlayan yeni monarşik dönem ile birlikte, tıpkı kendisinden önceki güçlü monarşik yapılanmalarda olduğu gibi, mimariye bir devlet ve ideolojik yatırım yapılması eğilimi olmuştur. MS 1. yüzyılda yaşayan Romalı bir felsefeci ve aynı zamanda da bir gramer bilgini olan Suetonius'un kaleme aldığı "Caesar'ların Hayatları" adlı kitabında "*Augustus tuğla bir kent buldu, mermer bir kent bıraktı.*" diyerek, İmparator Augustus'u övmektedir (Kayın, 1996). Augustus Dönemi'nden itibaren bütün imparatorluk topraklarında ve şehirlerinde tesis edilen güven ve huzur ortamında, yani Pax Romana ortamında, yapılan binlerce kilometrelik yollar sayesinde ticaret son derece gelişmiştir. Ayrıca, Roma'ya bağlı eyaletlerden ve şehirlerden toplanan dolaylı ve dolaysız vergiler ile de, görkemli anıtsal yapıların tasarlanıp inşa edilebilmesi için gerekli paralar da toplanmaya başlamıştı.

Antik Roma Mimarisinin, Augustus Dönemi'nde geçirdiği asıl evrim, Roma politik kimliğinde ve Romalı yaşamında yüzyıllardır vücut bulmuş lokal İtalic gelenek ile birlikte, doğuya özgü olan Helenistik düşünce, yaşam tarzı, felsefe, malzeme ve pratiklerin karışımı olmuştur (Kayın, 1996). İmparator Augustus'un tahta çıkmasından önce, tasarlanmalarına rağmen projelendirilip inşa edilmemiş olan yapılar da bu dönemin mimarisini etkilemişlerdir ve anıtsal yapıların ortaya çıkmasına yardımcı olmuşlardır. Bu kadar çok anıtsal ve heybetli eserin Augustus Dönemi'nde ortaya çıkmasının en önemli sebeplerinden birisi de, mimaride tercih edilen en önemli yapı malzemesi olarak mermerin kullanımıyla ortaya çıkan Klasizm Akımı ve bununla birlikte, büyük ve görkemli yapıları inşa etmeye son derece elverişli bir malzeme olan Roma betonunun, yani Caementicium'un ortaya çıkarak, mimaride ve inşaatla ana malzeme statüsüne gelmesi olmuştur.

Roma betonunun inşaatta kullanıma girmesiyle beraber inşa edilen tonoz ve kemerler sayesinde, çok geniş açıklıkların geçilebileceği anlaşıldı ve buradan gelen cesaretle de Grekler’de olmayan hamamların da inşası mümkün hale geldi. MÖ 2. yüzyılda inşa edilen Pompeii kentindeki Stabian Hamamları, simetrik anlayıştan uzaktır ve beton açıklıkların kemerlerle, yarış kubbelerle ve beton tonozlarla geçilmesiyle, Roma hamam mimarisinin başlangıç noktasını oluşturmuştur. MÖ 1. yüzyılda da Pompeii Forumu yakınlarındaki hamamlarda da aynı konstrüksiyon kullanılmıştır. Cumhuriyet Dönemi’nin sonlarına doğru Roma betonunun yavaş yavaş kullanılmaya başlamasıyla beraber, MÖ 80 yılında inşa edilen Tivoli Vesta Tapınağı’nda uygulanan kubbe konstrüksiyonu, İmparatorluk Dönemi’nde de kullanılmaya devam edilmiştir. MÖ 28 yılında imparator ve ailesi için inşa edilen Augustus Mozolesi’nde, Roma betonundan inşa edilen duvarlar beton tonozlarla örtülmüşken, yine dönemde inşa edilen Napoli’deki Baia Merkür Tapınağı’nda da 21.55 metrelik bir kubbe ve tonozlar üst örtü olarak kullanılmıştır (Kayın, 1996). İmparator Nero’nun sarayında geliştirilerek kullanılan bu üst örtü mimari elemanları, İmparator Hadrian Dönemi’nde tamamlanan Pantheon’da o güne dek geçilen en büyük açıklık ile zirveye ulaşırken, yine aynı şekilde Hadrian Hamamları ile plan olarak aynı simetrik anlayışta olmuştur.

Romalıların inşa ettikleri amfi tiyatrolar; bazilikalar ve zafer taklarıyla beraber mimariye getirilen yenilikler arasındaydı. Tipik şekilleri, işlevleri ve isimleri, onları diğer Roma tiyatrolarından ayırırdı. Taştan yapılan en eski Roma amfi tiyatroları, MÖ 1. yüzyılın ortalarından kalmadır. Bunların çoğu, İmparatorluk egemenliği altında, Augustus döneminden itibaren inşa edilmiştir. Hristiyanlık inancının Roma İmparatorluğu’nun resmi dini olmasının ardından, 5. yüzyıldan itibaren artık gladyatör oyunların sona erdiğinden dolayı, çoğu amfi tiyatro bakımsız kalmış veya farklı amaçlarla kullanılmıştır (Bomgardner, 2000). İlk yapılan amfi tiyatroların tahtadan yapılmış güçsüz ve dayanaksız yapılar olduğu bilinmektedir. Ancak taşlarla inşa edilen ilk amfi tiyatrolar, MÖ 1. yüzyılın ilk yarısında yapılmaya

başlanmıştır ve bu tarz amfi tiyatrolar Augustus'un hükümdarlığı döneminde çoğalmaya başlamışlardır. Taşlarla inşa edilmiş bilinen en eski amfi tiyatro, MÖ 80 yılında Pompeii antik kentinde inşa edildiği düşünülen Pompeii Amfi tiyatrosudur. Düz arazide kullanılan Roma betonunun olanak verdiği tonoz sistemler ve hareketli cepheleriyle bu yapılar, ilerleyen yıllarda inşa edilen benzer eserlerin öncüleri olmuşlardır. Nitekim İmparator Vespasian zamanında MS 79 yılında inşaatına başlanan Colloseum, MS 80 yılında İmparator Titus zamanında tamamlanarak, bu yöndeki gelişmenin en önemli örneği olmuştur. Hristiyanlık inancının benimsenmesinin ardından Colloseum, bir barınma yeri, iş dükkânları, dini kışlalar, istiham, taş ocağı, Hristiyan türbesi gibi pek çok farklı amaçla kullanılmıştır.

Augustus'un büyük mimari projelerinden olan bir başka örnek de, halka yönelik olması ile başkent Roma'nın eskiyen drenaj sisteminin modernize edilmesi ve su baskınlara karşı Tiber Nehri'nin kıyılarının düzenlenmesi olmuştur (Kayın, 1996). Halka yönelik bir başka büyük mimari proje de, mevcut su dağıtım sisteminin onarılması ve şehir için bir su kemerinin inşa edilmesiydi. Roma betonunun bu dönemden itibaren mimaride en çok kullanılan malzemelerden olmasından dolayı, Roma mühendisliğinin önemli ürünlerinden olan köprüler ve su kemerleri, anıtsal boyutlara ulaştılar. Çok geniş mesafelerin Roma betonuyla yapılmış yarım daire formundaki kemerlerle geçilmesiyle beraber, mesafe tanımaksızın şehirlere ulaştırılabiliyordu. Bu yüzden tek, çift ve kimi zaman da üç kat kemer sistemli su kemerleri yapılmıştır. Bununla beraber, Augustus'un asıl güç kaynağını ordu oluşturduğundan dolayı da, düzeni askeri yollara ihtiyaç duyuluyordu. Böylelikle, imparatorluk boyunca askeri yollar hem düzenin sağlanması için kullanılırken, hem de ticari amaçlarla da kullanıldığından ötürü, tüm imparatorluk birbirine adeta bir ağ ile bağlanmış hale gelmişti.

İmparator Augustus ile başlayan Pax Romana ile birlikte, Roma Mimarisi'nin en karakteristik elemanı olan zafer takları ortaya çıkmışlardır. Zafer takları özellikle kentlerin giriş kapılarında,

sokaklar üzerinde veya yolların kesiştiği noktalarda planlanan ve bir, iki ya da üç kemerli şekilde inşa edilen yapılar olmuşlardır. Zafer taklarının üzerlerinde bulunan heykeller, kabartmalar ve yazılar, genelde devleti yöneten imparatorların siyasi otoritesinin güçlenmesine ve siyasal erkin propagandasını yapmasına yardımcı olan mimari eserler olmuşlardır (Kayın, 1996). İmparatorluğun çeşitli şehirlerinde savaşlarda kazanılan büyük zaferlerin anısına, çok sayıda irili ufaklı zafer takları inşa edilmiştir. İlerleyen yüzyıllarda, Avrupa’da Roma Mimarisi’nden esinlenerek projelendirilen ve günümüze kadar ulaşmayı başaran bu tarzda pek çok eser bulunmaktadır.

İmparator Augustus ile başlayan Pax Romana döneminin sağladığı zenginlik ve refah ortamı sayesinde, özellikle varlıklı kesimlerin oturduğu, girişlerin önünde yer alan avlu olan “atrium” ve sütunlarla çevrili bahçe olan “peristil” içeren görkemli konutlar tasarlanarak inşa edilmişlerdir (Kayın, 1996). Toplumsal gelişim neticesinde, şehirlerde yaşanan nüfus artışından dolayı, bu dönemde çok katlı apartmanlar yapılmaya başlanmıştır. Ancak doğal afet, yangın, çökme ve benzeri tehlikelere önlem olarak, bu yapılar için çeşitli yükseklik sınırlamaları da getirilmiştir.

Şehirlerde, siyasi otoritenin temsil edilmesinin yanında, dini otoritenin de temsil edildiği Roma ve Augustus tapınakları da inşa edilmişlerdir. Augustus zamanında imparatorluğun sınırları çok geniş olduğundan dolayı, yalnızca Roma kültürüne bağlı bir panteon değil, aynı zamanda da diğer halkların tanrılarını kucaklayan bir dini kült oluşturuldu. Bunun en meşhur örneği, Roma’da bulunan Pantheon olmuştur. Tasarım çalışmaları ve temelleri ilk olarak İmparator Augustus zamanında, Romalı bir general, devlet adamı ve mimar olan Marcus Vipsanius Agrippa tarafından yine aynı yerde benzer başka bir tapınak ile atılan Pantheon, İmparator Trajan zamanında inşa edilmeye başlanmıştır ve İmparator Hadrianus zamanında tamamlanmıştır. Pantheon, ülkedeki tüm tanrılar için tasarlanmış bir tapınak olmuştur (Bertarione, 2015). Tapınaklarda, önceleri

genelde İtalik gelenekte plan şemaları ve yapı malzemesi varken, bu dönem itibariyle çeşitli değişiklikler meydana geldi. Ayrıca, Roma yakınlarındaki Carrara mermer ocaklarından elde edilen mermerler, Grek ustalar tarafından işlenerek, imparatorlukta yeni bir sanat ve mimari anlayışının doğmasını sağlamıştır. Klasizm akımının İtalik gelenekle yarattığı kombinasyon, israf sayılabilecek derecede abartılı ve gösterişli sanat eserlerinin ve mimari öğelerin yapımına yol açtı.

Augustus'un başlattığı yapı programının zirvesini, Caesar zamanında yapılan Caesar Forumu'na olan benzerliğiyle Augustus Forumu oluşturmaktadır. Yapı, portikolarla çevrelenmiştir ve kısa kenarlarında birer tapınak mevcuttur. Forumda bir aks kaygısı vardır ve lokal İtalik plan tipi geleneğine bağlı olan bu yapının öncüsü Pompeii Forumu'dur. Aynı forum düzeni, 100 yıl aradan sonra Traianus Forumu'nda da tekrarlanmıştır. Roma Mimarisi'nde kamusal bütün yapılar, forumların etrafında toplanmışlardır. Bu kamusal yapıların en önemlilerinden birisi de, Roma Mimarisi'nin en önemli yeniliklerinden olan bazilikalardır. Forumlarda veya agoralardaki bu bazilikaların yerleri tapınaklar gibi belirgin değildi. Sütunlu galerilerin ve tapınakların tasarımlarından ilham alınarak yapılan ince ve uzun bu yapılar, sosyal ilişkilerin düzenlendiği ve davaların görüldüğü yerlerdi. Bazilikalar genelde üç nefli, girişi kısa ya da uzun tarafında olan ve kısa olan taraflarının birinde yargıç kürsüsü ve apsisi olan bu yapılar, forumların ve agoraların bir kenarına inşa edilmişlerdir (Kayın, 1996). Augustus Dönemi'yle beraber gelişen ve değişen toplum, devlet ve ticaret hayatı ile bu yeniliklerin beraberinde getirdikleri sorunlar neticesinde, bu yapılara olan ihtiyaç artmıştı ve hemen hemen her kente inşa edilmişlerdir.

Augustus Dönemi'ndeki bir diğer gelişme de şehir planlamasında olmuştur. Roma İmparatorluğu'na bağlı kentler, MÖ 4. yüzyıla kadar organik bir kent dokusuna sahipken, bu yüzyıldan itibaren ordunun ve fetihlerin büyümesiyle yeni askeri kolonilerin kurulması ve planlanmasıyla ilgili sorunlar doğmaya başlamıştır. Böylece askeri mühendislerin çalışmaları, ordugâhların planlarından ve Grek

hipodamik planından etkilenen grid sistemine dayanan bir planlamayı oluşturmuştur. Bu plan şekline göre kentler, surlarla çevrili şehir planında, kuzey ve güney doğrultusunda “cardo” diye, doğu ve batı doğrultusunda da “decimanus” diye adlandırılan ve birbirlerini dik açılarla kesen sokaklarla donatılmışlardır (Kayın, 1996). Başkent Roma, organik bir kent dokusuna sahip olduğundan dolayı, cardo ve decimanus yollarını uygulamak pek kolay olmamıştır ancak, yeni yapılan şehirlerde bu uygulamaları yapmak mümkün olmuştur. Yeni yapılan şehirlerin yer seçiminde de, savunmaya elverişli bir yerde olmasının dışında, ulaşım, tarımsal olanaklar, nehir geçitleri ve doğal limanlar da önem taşıyordu. Ayrıca şehirlerin gelişmesi ve düzeninin sağlanması için, bu tip işleri yürüten ve “magistra” olarak adlandırılan devlet memurları atanmıştı. Magistralar, idari ve hukuki görevlerinin dışında hamamların, çeşmelerin, su yollarının ve kanalizasyonların kontrolü, arşivlerin korunması, geleneklerin savunulması, tapınakların ve halka ait özel ve resmi yapıların bakımı, yolların temizliği ve bakımından sorumluydular.

Sonuç

Helenistik Dönem, Büyük İskender’in doğu ülkelerini fetihlerinden itibaren başlayan ve MÖ 4. yüzyıldan MÖ 2. yüzyıla kadar devam eden bir sanat ve fikir akımıdır. Bu dönemde ortaya konan mimari eserler de, Helenistik sanatın etkisiyle ve felsefesiyle içre edilmişlerdir. İskender yönetimi altına girene kadar Klasik Yunan Uygarlığı, demokrasi bilinci ve özgürlüğün, diğer antik uygarlıklara göre en gelişmiş olduğu medeniyetti. Bu demokrasi ve özgürlük ortamında gelişen toplum yapısıyla birlikte, felsefeden sanata kadar pek çok alanda müthiş bir atılım yaşanmıştır. Böyle özgürlükçü bir ortamın da mimariye yansması, tezde değinilen mimari dönemlere göre çok daha farklı olmuştur. Yunan site devletleri, İskender’in yönetimi altına girmeye başladıktan sonra, demokrasi ve özgürlükten uzaklaşmalarından dolayı, gitgide toplumsal olarak da değişmeye başladılar. Toplumsal değişimlerin sanata ve mimariye yansımaması da kaçınılmazdı. Helenistik Dönem Mimarisi, heybetli

yapılar yapmaktan ziyade, kent planlarını değiştirmeye başlamış ve kenti kendi ideolojisi doğrultusunda adeta bir “nizama” sokmuştur. Klasik Yunan Mimarisi’nin kentlerindeki stoalar tanımlanmış değil, agoralar da giriş ve çıkışları belirlenmiş bir biçime sahip değildi. Toplumun farklı kesimleri, birbirleriyle aynı ortamda, özgürce siyaset yapabiliyorlardı. Ancak İskender Dönemi’yle beraber, kent düzeninde yaşanan radikal değişimler neticesinde, özellikle agoralar gitgide daha belirli bir forma bürünmeye ve farklı statülerdeki insanları ayırmaya başlayan bir fiziksel mekân haline gelmeye başlamıştır. Kentlerde yaşanan bu gözle görülür değişim, ilerleyen dönemlerde daha da belirgin şekilde şehirlerin çehrelerine yansımaya başlayacaktı.

MÖ 31 yılında, Gaius Julius Caesar’ın yeğeni ve evlatlığı olan Octavianus, iç savaşta yıllardır savaştığı Marcus Antonius ve VII. Cleopatra’yı Actium Muharebesi’nde mağlup ederek, tüm Akdeniz havzasına hâkim olan Roma Cumhuriyeti’nin başına ilk Roma İmparatoru olarak geçerek, hem Roma İmparatorluğu Dönemi’ni başlatmış, hem de “Pax Romana” (Roma Barışı) denen ve 200 yıldan fazla sürecek bir refah ve gelişim döneminin de mimarı olmuştur. Bu dönmeden itibaren de artık Octavianus, Imperator Caesar Divi Filius Augustus, ya da kısaca “Augustus” olarak bilinecektir. Augustus devrinin getirdiği bu barış ve huzur ortamıyla birlikte sanattan hukuka, mimariden askeriye kadar pek çok alanda büyük bir gelişim meydana gelmiştir. Augustus, ilk Roma İmparatoru olmasından dolayı, Roma şehrinde kendisiyle ve zaferleriyle alakalı ölümsüz mimari eserler bırakmak niyetindeydi. Augustus Dönemi’nde, “erkeklik” kavramı askerlik, cesaret ve güç ile ilişkilendirildiğinden, tasarlanan mimari eserler de yine erkeklik kavramını yansıtacak şekilde inşa edilmişlerdir.

Kaynaklar

- [1] Bertarione, S., (2015). *Augustus' Power From The Stars and the Foundation of Augusta Praetoria Salassorum*, Cambridge University Press, Cambridge, İngiltere.
- [2] Bomgardner, D., (2000). *The Story of the Roman Amphitheatre*, Routledge Press, Oxfordshire, İngiltere.
- [3] Favro, D., (1999). *The Urban Image of Augustan Rome*, University of California Press, Los Angeles, ABD.
- [4] İnceoğlu, A., (1996). “Totaliter Mimarlık ve Mekan”, *İdeoloji, Erk ve Mimarlık*, İzmir, 152-161.
- [5] Kayın, E., (1996). “Imperator, Caesar, Divi Filius, Pontifex Maximus, Consul XIII, Imperator XX, Tribunica Potestate XVII, Pater Patriae, Augustus ve Mimarlık”, *İdeoloji, Erk ve Mimarlık*, İzmir, 174-180.
- [6] Martiensen, R., (1956). *The Idea of Space in Greek Architecture*, Witwatersrand University Press, Johannesburg.
- [7] Wycherley, R., (1962). *How the Greek Built Cities*, Macmillan, London.
- [8] Yılmaz, C.A., (2016). *Büyük İskender Hindistan'da*, Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü, Elazığ.

Yazar Kılavuzu

Aşağıda belirtilen yayın ilkeleri ve yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmış yazılar, “makale sunum formu” ile birlikte e-posta yoluyla aşağıdaki adreslere gönderilebilir.

Çevirisi yapılmış makalelerin değerlendirmeye alınabilmesi için özgün metinlerin ve makale sahibinden (asıl yazar veya hak sahibi yayınevi) izin yazılarının da gönderilmesi zorunludur.

Ön inceleme ve hakem değerlendirmesi doğrultusunda geliştirilmek ve/veya düzeltilmek üzere yazarlarına geri gönderilen yazılar, gerekli düzeltmeler yapılarak en geç bir ay içinde tekrar dergiye ulaştırılır.

Yapılan ön incelemede yazım kurallarına uyulmadığı tespit edilen makaleler düzeltilmesi için yazarına iade edilir ve yayım programına alınmaz.

Yayın İlkeleri

1. Dergide yayımlanan makaleler yazı işlerinin izni olmaksızın başka hiçbir yerde yayımlanamaz veya bildiri olarak sunulamaz. Kısmen veya tamamen yayımlanan makaleler kaynak gösterilmeden hiçbir yerde kullanılamaz. Dergiye gönderilen makalelerin içerikleri özgün, daha önce herhangi bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere gönderilmemiş olmalıdır. Makaledeki yazarlar isim sırası konusunda fikir birliğine sahip olmalıdır.
2. ABMYO Dergisi'ne gönderilen yazılar, referans sistemi, dipnot gösterme biçimi ve kaynakça düzenlenmesinde American Psychological Association (APA) stilinde hazırlanmalıdır. APA'nın 6. baskısı, yazarların dikkate alacağı versiyonu olmalıdır. Bununla birlikte kaynakça düzenlenirken Türkçe'ye uyarlanmış ve APA'nın istisnası olan hususlar da bulunmaktadır. Türkçede gün ve ay içeren tarihler önce gün, sonra ay şeklinde (örneğin 12 Şubat) yazılmalıdır.

3. ABMYO Dergisi'nde yayımlanan makaleler yayın tarihinden itibaren derginin bir sonraki sayısına kadar tartışmaya açık olacaktır. Makaleler için yapılan eleştiriler dergide yayınlanacaktır.
4. Makaleler en fazla 12 sayfa olmalıdır. Makaleler en az Word 6.0/95 formatında diskette veya CD'de teslim edilmeli ya da ABMYO Dergisi elektronik posta adresine gönderilmelidir. Orijinal olarak hazırlanmış makaleler % 20 oranında küçültülerek basılacaktır, bu nedenle şekil ve tablolar bu durum göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. ABMYO Dergisi siyah beyaz basıldığından gönderilen makaledeki resim, fotoğraf, şekil ya da grafikler renkli olmamalıdır.
5. Dergide yayımlanmak üzere gönderilen yazıların, daha önce hiçbir yerde yayımlanmamış olması veya bir başka yayın organında değerlendirme aşamasında bulunmaması gerekmektedir.
6. Herhangi bir sempozyum, kongre, konferans vb. bilimsel etkinliklerde sunulmuş veya sunulacak olan bildiri metinleri, yayımlanmamış olması koşulu ile hakem değerlendirmesine gönderilir.
7. Dergi Yayın Kurulu, makaleleri, üç hakem gönderir. Makaleler, en az iki hakemin olumlu görüşüyle yayımlanır.
8. Yayımlanması için düzeltilmesine karar verilen yazıların, yazarları tarafından en geç (posta süresi de dahil olmak üzere) 30 gün içerisinde, yeniden Yayın Kuruluna gönderilmesi gerekir. Belirlenen sürede gönderilen makaleler bir sonraki dönemde yayımlanmak üzere sıraya konulur. Metin, değişiklikleri isteyen hakemler tarafından yeniden incelenebilir.
9. Hakem onayı alan makaleler, raporların tamamlanma tarihlerine göre sıraya konularak yayımlanır.

10. Dergiye gönderilecek yazılar, iki kopya alınarak hazırlanmalıdır. Bunlardan bir kopya posta yolu ile gönderilmeli; bir kopya ise; elektronik posta aracılığıyla iletilmelidir. Elektronik posta olarak gönderilen nüshada, yazar/yazarların adı soyadı, makalelerin tam adı, bağlı buldukları kurum ve ünvanları, iş-cep telefonları ve elektronik posta adreslerini içeren bir kapak sayfası bulunmalıdır. Kapak sayfası, posta yolu ile gönderilecek kopyaya da eklenmelidir.
11. Yazarlar, yayınlarını İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisine göndermekle, telif haklarını İstanbul Aydın Üniversitesine devretmiş sayılırlar.
12. Dergide yazısı yayımlanan yazarlara, iki adet dergi ücretsiz olarak gönderilir. Ayrıca telif hakkı ödenmez.
13. Ulusal ve uluslararası düzeyde akademik bilgi paylaşımının sağlanması amacıyla İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi'nde yayımlanmak üzere Hakem Kurulundan geçen yazılar Üniversitenin internet sitesine bağlı olarak da yayımlanabilir.
14. Dergiye gönderilen yazılar, yayımlanmasa dahi iade edilmez.

Yazım Kuralları

I. Makale Türleri

Dergiye gönderilen makaleler aşağıdaki özellikleri taşıyan çalışmalar olmalıdır:

- Özgün araştırmalarla ilgili çalışmalar,
- Uygulama örneklerini bilimsel bir yaklaşımla anlatan çalışmalar,
- Belirli bir konuda, önemli gelişmeleri değerlendirip eksiklikleri ortaya koyan derleme çalışmaları,
- Tez çalışmasından elde edilen sonuçların bilimsel tutarlılığı olan bir bölümünden ya da tümünden yararlanılarak hazırlanmış, doktora öğrencisinin ve tez danışmanının ortak yazar olarak yer aldığı bilimsel makaleler.

II. Sayfa Düzeni

Sayfa boyutu A4 kâğıt boyutunda olmalı, sayfa yapısında sağdan ve soldan 2 cm; üstten 2.5 cm; alttan da 3 cm boşluk bırakılmış olmalıdır. Metin, sağ ve sola dayalı (justify), özet ve abstract tek aralık olarak, ana metin 1,5 aralıkla yazılmalı, paragraflar arasında bir satır boşluk bırakılmalıdır. Başlık, şekil adı, tablo adı gibi formatı belirtilmiş yazılar dışında kalan metin Times New Roman yazı karakterinde 12 punto ile yazılmalıdır.

III. Makale Başlığı

Makale başlığı metnin içeriğini yansıtmalı, 70 harfi geçmemeli ve gereksiz uzatmalardan kaçınılmalı; Times New Roman yazı karakterinde 20 punto ile yazılmalı ve sadece başlığın ilk harfi büyük olmalıdır. Başlık sayfanın üst sınırından 6 cm boşluk bırakıldıktan sonra yazılmalıdır.

IV. Yazar Adı

Yazar adı sayfanın üst sınırından 10 cm aşağıda olmalıdır. Yazar adının ilk harfi ve soyadı büyük harf olmak üzere Times New Roman, 12 punto, sağa yaslanmış şekilde ve **koyu** olarak yazılmalıdır. Yazar adı birden çok olması durumunda, isimlerin her birine üslü sayı şeklinde bir numara verilerek kurumları dipnotta belirtilecektir. Yazışmalara yapılacağı yazarın isminin yanına asteriks (*) işareti koyulacak ve kurumu, telefon numarası, elektronik posta adresi, yayının 1. Sayfasının altında dip not (footer) olarak alttan 2 cm yukarıda, bir çizgi çekilerek, 10 punto, Times New Roman ve italik formatıyla yazılmalıdır.

V. Kısaltmalar, ilgili bilim alanının standart kısaltmaları olmalı ve metin içinde ilk geçtiği yerde tanımlanmalıdır.

VI. Türkçe Öz

Öz; yazıya konu olan çalışmanın amaçlarını, kullanılan yöntemleri, ulaşılan sonuçları, değerlendirmeleri içermeli ve 200-250 kelime arasında olmalıdır. Bu haliyle özet, yapılan çalışma hakkında fikir verebilmelidir. Öz, Times New Roman yazı karakteri ile 12 punto, italik olarak sayfanın üst sınırından 13cm boşluk bırakıldıktan sonra yazılmalı ve satırlar arasında tek aralık bırakılmalıdır. Öz kelimesi **koyu** olmalıdır. Öz kelimesi ile metin arasında bir satır boşluk bırakılmalıdır.

VII. Anahtar Kelimeler

Öz ve Abstract kısımlarından sonra, makalenin konu sınıflandırmasının yapılabilmesi için en az 3, en çok 6 adet anahtar kelime verilmelidir. Anahtar kelimeler önemlerine göre sıralanmış, Times New Roman yazı karakteri ile Türkçe anahtar kelimeler 12 punto, İngilizce keywords 11 punto ve italik yazılmalıdır. Sadece “anahtar kelimeler” ve “keywords” kelimeleri **koyu** ve *italik* olarak yazılmalıdır. Türkçe öz ile anahtar kelimeler arasında ve abstract ile keywords arasında bir satır boşluk bırakılmalıdır. Özel isimler hariç anahtar kelimeler küçük harfle yazılacaktır.

VIII. Makalenin İngilizce Başlığı

Makalenin İngilizce başlığı sadece ilk harfi büyük olmak üzere Times New Roman yazı karakterinde 16 punto ile **koyu** olarak ve sola yanaşık yazılmalıdır.

IX. İngilizce Özet (Abstract)

İngilizce özet, yazıya konu olan çalışmanın amaçlarını, yazıda kullanılan yöntemleri, ulaşılan sonuçları ve değerlendirmeleri içeren, Türkçe özetle olduğu gibi bilgi vermek üzere, 200-250 kelime arasında olacak şekilde hazırlanmalıdır. Abstract, Times New Roman yazı karakteri ile 11 punto, italik ve satırlar arasında tek aralık olacak şekilde yazılmalı, sadece “abstract” kelimesi 12 punto ve **koyu** olmalıdır.

X. Başlıklar

- Ana Başlık

Giriş bölümü yazıyı doğrudan ilgilendiren, uzun tarihçeler içermeyen bir bölüm olmalıdır. Tüm ana başlıklar sola dayalı olarak Times New Roman formatında 14 punto, **koyu** ve başlığın sadece ilk kelimesinin ilk harfi büyük olacak şekilde yazılmalıdır. Hiçbir başlığın önüne numara veya herhangi bir işaret konulmamalıdır. Ana başlıklardan önce boşluk bırakılmamalı, ana başlıktan sonra boşluk bırakılmadan makale metni başlamalı, metin yazı karakteri Times New Roman ve 12 punto olmalıdır.

-Ara Başlık

Ana başlıktan sonra herhangi bir metin yazılmadan ara başlık yazılması gerektiğinde arada boşluk bırakılmayacaktır. Ara başlıklar sola dayalı olarak Times New Roman formatında, 12 punto, **koyu** yazılmalı ve başlığın sadece ilk kelimesinin ilk harfi büyük olmalıdır. Ara başlıktan sonra boşluk bırakılmadan makale metni başlamalıdır. Herhangi bir metin yazıldıktan sonra konulacak ara başlıklardan önce bir boşluk bırakılmalıdır.

-Alt Başlık

Alt başlıklar paragrafın başında ve metinden bir çizgi (-) işareti ile ayrılarak yazılmalı ve hemen yanından metin devam etmelidir. Alt başlık Times New Roman yazı tipinde italik, 12 punto ve sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük olarak yazılmalıdır.

XI. Şekiller

Metin içinde yer alan şekiller metin sınırlarını aşmayacak şekilde ortalanarak konulmalıdır. Şekiller mutlaka net ve okunaklı olmalıdır. Baskı sırasında yayın %20 oranında küçültüleceği için şekil büyüklükleri bu durum göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Şekiller ya bir çizim programı ile çizilmiş olmalı ya da taranmış ise en az 300dpi çözünürlükte taranmış olmalıdır. Şekil olarak gösterilen grafik, resim ve metin kutularında yer alan yazı ve sayıların büyüklüğü makale içinde Times New Roman karakteri ile yazılmış 9 punto boyutundaki bir yazının büyüklüğünden az olmamalıdır. Şekil numaraları ve adları şeklin altında ortalanarak, tek aralıklı ve Times New Roman 12 punto ile *italik* yazılmalı ve sadece ilk kelimenin ilk harfi büyük olmalıdır. Şekilden önce, şekil adından önce ve sonra da birer satır boşluk bırakılmalıdır. Şekiller metin içine yerleştirilirken mutlaka şekilden önce atıfta bulunulmalıdır.

XII. Resim ve Fotoğraflar

Resim ve fotoğraflar taranmış ise en az 300 dpi çözünürlükte taranmış olmalı, metin içinde mutlaka atıfta bulunulmalı, şekillerle beraber numaralandırılmalıdır.

XIII. Tablolar ve Denklemler

Metin içerisinde yer alan tablolar metin sınırlarını aşmayacak şekilde ortalanarak konulmalıdır. Tablo numaraları ve adları, tablonun üstünde tek aralık ve Times New Roman 12 punto ile sadece ilk kelimenin ilk harf büyük olacak şekilde ortalanarak ve italik yazılmalıdır. Tablo adı yazılırken üstte ve altta birer satır, tablodan sonra ise bir satır boşluk bırakılmalıdır. Tablolara tablodan önce mutlaka metin içerisinde atıfta bulunulmalıdır.

Tablo satır ve sütunlarındaki rakam ve yazılar Times New Roman 12 punto yazılmalıdır. Ancak zorunlu kalman durumlarda yazı boyutu yazı sınırlarını geçmeyecek şekilde en az 9 puntoya kadar düşürülebilir. Tablodaki parametre ve isimlerin yer aldığı ilk satırın hem altı hem de üstü 1.5 punto kalınlıkta birer çizgi ile kapatılmalıdır. Daha sonraki satırlarda herhangi bir yatay ve düşey çizgi kullanılmadan son satırın altına bir çizgi daha ilave edilerek tablo sınırlandırılmalıdır.

Metin içerisine yazılacak denklemler, Microsoft Word yazım programındaki Equation Editör ile sola dayalı olarak yazılmalı ve eşitliklere sağa dayalı olarak parantez içerisinde numara verilmelidir.

XIV. Semboller

Makale çok sayıda sembol içeriyor ya da makaledeki sembollerin açıklanması gerekiyorsa uluslararası standarda uygun olarak, semboller, kaynaklardan önce, Times New Roman 11 punto ile italik yazılmalıdır. Makalede ondalık gösteriminde nokta kullanılmalı, binlikleri ayırırken virgül veya nokta kullanılmamalı gerekiyorsa tek boşluk kullanılmalıdır.

XV. Kaynaklar

Dergideki referans sistemi, American Psychologists Association (APA) versiyon 6' dır. APA sistemine göre yazılmış bir eserin sonunda muhakkak ki bir kaynakça bölümü olmalıdır. Sayfanın başına Kaynaklar (başlık 14 punto, küçük harfle, sadece ilk harf büyük olmalı) diye yazılmalıdır. Metin içinde gönderme yapılmış/ anılmış her eser kaynakçada belirtilmelidir.

Makale metninin sonunda bulunan kaynaklar bölümü yazar soyadına göre A'dan Z'ye doğru, alfabetik bir şekilde sıralanmalı ve Kaynaklar içeriği Times New Roman 11 punto ile yazılmalı, sadece dergi, kitap ya da sempozyum adları italik olmalıdır.

Kaynaklarda, varsa cilt numarası koyu renkte, sayı numarası normal karakter ile yazılmalıdır. Kaynaklar kısmında yer alan ulusal-uluslararası makalelerin yer aldığı dergi adları kısaltılmış halleriyle değil, açık olarak yazılmalıdır.

» **Örnek:** Dergi adı Wat. Res. şeklinde değil, Water Resources şeklinde yazılmalıdır.

Yazı içinde atıfta bulunulan kaynaklar; ya ...Smith (1980)... şeklinde cümlenin içinde, ya ...(Smitb, 1980; Adams, 1981) ya da (Smith vd., 1980) şeklinde cümlenin sonunda yazar soyadı ve yayın yılı belirtilerek verilmelidir. İki yazarlı kaynaklarda iki yazarın da soyadı yazılmalı (Snell ve Etre, 1971), ikiden fazla yazarlı kaynaklar parantez içinde gösterilecek ise vd. kısaltması kullanılmalı (Li vd., 1998), parantez dışında Li ve diğerleri (1998) kullanılmalıdır.

-Metin içinde kitap, dergi ve film, TV programı adları italik yazılır. Örneğin, Siyaset Meydanı Programı'nda (...).

-Ayrıca yeni veya teknik bir terim metin içinde ilk geçtiği anda italik yazılabilir, sonrasında italik yazılmaz. Örneğin, 1990'lardan sonra alımlama çalışmaları Türkiye'de de artış göstermiştir.

-İngilizcede yaygın olan ifadeler ve kısaltmaları italik yazılmaz. Metinde bir ifadeyi daha çok vurgulamak amacıyla italik yazılmaz.
-Organizasyon kısaltmaları: İlk alıntıda adı açıkça yazılmalıdır; eğer okuyucu kısaltmayı yakından biliyorsa sonrakilerde kısaltma kullanılmalıdır.

» **Örnek:** İlk Alıntı: National Institute of Mental Health (NIMH),
Sonrakiler: (NIMH, 2015)

40 ya da daha fazla alıntı sözcük varsa, içeriden, tek veya sık satır aralığı vererek, ana metinden daha küçük bir puntuyla (10 veya 11 punto), italik olmadan, tırnaksız yazılır. Sonunda paragraf içinde sayfa numarası yazılır.

Dönüşüm Krishnamurti'ye göre (1998),

(...) zamanın bir sonucu değildir. Dönüşüm sessiz, sakin, pasif bir zihnin sonucudur. Zihin bir sonuca odaklandığında, artık pasif değildir. İnsan dönmek istedikçe, değişmek istedikçe, olanı değiştirmek istedikçe, bir sonuca odaklanacaktır, bir sonucu arayacaktır. Zihin basit bir şekilde olanı anlamağa niyet etmek zorundadır. O zaman sakinleşebilir. Bu sakinlik içinde, insan olanı anlayabilir. Dolayısıyla bir dönüşüm olabilir (s.83).

E-maile, telefonla, yüz yüze ya da başka biçimlerde yapılan kişisel görüşmelere dayalı bilgiler, metin içinde gösterilir, ancak kaynakçaya yazılmazlar. Örneğin:

Profesör Mark Post, “etüretimindeki temel sorunun verimsizlik olduğunu ve et üretimini bir tarım sürecinden fabrika sürecine dönüştürmek gerektiğini “ söyledi. (Mark Post kişisel görüşme, 24 Aralık 2011).

- Kanunların metin içinde ilk defa gösterimi:

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'na dayanılarak halkın mahalli müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere belediyeler kurulmuştur (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982:Madde 127).

Belli koşulları sağlayan ve nüfus yoğunluğu fazla olan belediyelerde hizmetin daha etkin ve verimli şekilde verilebilmesi amacıyla Yapı Kontrol Müdürlükleri kurulmuştur (Belediye Kanunu [BK], 2005:Madde 48).

- Kanun metinde ikinci defa geçtiğinde:

Belediyeler 5393 sayılı yasanın kendilerine vermiş oldukları yetki çerçevesinde yapacakları işlerle ilgili olarak yönetmelikler çıkarırlar ([BK], 2005:Madde 48).

Kaynak gösterimleri aşağıdaki örnekler gibi yapılmalıdır.

Ulusal - Uluslararası Makaleler

» Ishidate, M., Sofuni, T., Yoshikawa, K., Hayashi, M., Nohmi, T., Sawada, M., Matsuoka, A., (1984). Primary mutagenicity screening of food additives currently used in Japan. *Food and Chemical Toxicology*, 22(8), 623-636.

» Pandey, A. K., Kumar, P., Singh, P., Tripathi, N. N., Bajpai, V. K., (2017). Essential oils: Sources of antimicrobials and food preservatives. *Microbiology*, 7: 2161. doi: 10.3389/fmicb.

» Gezgin, S., (2009). Medyanın sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1:44-54.

Ulusal - Uluslararası Bildiriler

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, Proceedings, 5tJl Conference, Electronics, 117-143, Sydney, A.

Ulusal - Uluslararası Kitap

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, 295, Mc. Graw Press, London.

Kitap İçinde Bölüm

» Sensoy, T., (1998). *Magnetic fields*, in Reinhardt, M, eds, Physics, Mc. Graw HM Press, 2-5, Oxford, UK.

Çeviri Kitap

» Ong, W.J (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür*. Sema Postacıoğlu (Çev.). 136, Metis Yayınevi. İstanbul

Editörlü Kitap

» Çebi, M.(Ed).(2003). *Medya Etki Araştırmaları* 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Editörlü Kitapta Bölüm

» Keeplinger. H,M(2003). *Etki Kavramının Sınırları*. Murat Çebi (Ed.), *Medya Etki Araştırmaları* 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Dergiden Makale

» Gezgin, S. (2009). Medyanın Sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 44-54

Basılmamış Tezler, Bildiriler

» Arvas, İ.S (2010). *Cumhuriyet Döneminde Basında Etik Bağlamda Ortaya Konulan Uygulamalar ve Bir Meslek Örgütü: Basın Konseyi*. (Yayınlanmamış doktora tezi.) İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kanun ve Yönetmelikler

» *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* (1982), Kanun No:2709, Resmi Gazete: 09.11.1982/17863.

» *Yapı Denetimi Hakkında Kanun* (2001), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 13.07.2001/24461.

» *Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği* (2008), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 05.02.2008/26778.

İnternette Makale

» Koloğlu, O. (1999). *Medya, Devlet ve Sermaye*.
<http://dorduncukuvvetmedya.com>

Basılmış Bilimsel Rapor

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., eds. (1998). Magnetic fields, J., Technical Report, ICTP TRIL Programme, 12, Trieste.

Mesleki Teknik Rapor

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., eds. (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Teknik Rapor 5, CEV Vakfı, İstanbul.

Doktora, Y. Lisans Tezi

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Doktora tezi, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Standartlar

» TS920, (1990). *Binalarda rüzgar yükü kuralları, Türk Standartları*, Ankara. ix) Güncel Yazı,

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, *Bilim ve Teknik*, 63, 7, 3-5

Web Adresleri

Kaynakların A'dan Z'ye sıralanması bittikten sonra 1 punto kalınlıkta bir çizgi çekilerek, çizginin altından itibaren, internet kaynakları, siteden yararlanılan tarihle beraber yazılmalıdır.

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, <http://www.server.com/final/paper1.html>, (21.12.2005)

Broşür (Tarihsiz ve yazarsız):

» *Inside these doors: A guidebook of Elfreth's Alley homes* [Brochure]. (t.y.).Philadelphia: Elfreth's Alley Association.

Film

» Yönetmenin Soyadı, Yönetmenin Adının Baş Harfleri. (Yönetmen). (Yıl). *Filmin adı italik şekilde*. Prodüksiyon şehri: Prodüksiyon şirketi ismi.

» Huston, J. (Yönetmen/Senaryo Yazarı). (1941). *Malta Şahini* [Film]. U.S.: Warner.

» Metin içindeyse: (*Malta Şahini*, 1941) şeklinde gösterilir.

Fotoğraf

» Adams, Ansel. (1927). Monolith, the face of Half Dome, Yosemite National Park [Fotoğraf]. Art Institute, Chicago.

Metin içindeyse: (Adams, 1927) şeklinde gösterilir.

Görüşme

» Arroyo, Gloria Macapagal. (2003). A time for Prayer. Michael Schuman ile söyleşi. *Time*. 28 Temmuz 2003. Erişim Tarihi 13 Ocak 2004, <http://www.times.com/time/nation/article/0,8599,471205,00.html>

Rapor ve teknik makaleler

» Gencil Bek, M. (1998). Mediscape Turkey 2000 (Report No. 2). Ankara: BAYAUM.

Televizyon programı

» Long, T. (Yazar), ve Moore, S. D. (Yönetmen). (2002). Bart vs. Lisa vs. 3. Sınıf [Televizyon Dizisi]. B. Oakley ve J. Weinstein (Yapımcı), *Simpsonlar* içinde. Bölüm: 1403 F55079. Fox.

Metin içindeyse: (Simpsonlar, 2002) şeklinde gösterilir.

İletişim Bilgileri:

**Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu Dergisi
Yayın Koordinatörlüğü**

İstanbul Aydın Üniversitesi

Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, Nu: 38
Sefaköy, Küçükçekmece/İstanbul

Tel: 0535 354 64 73

Web Sayfası: <http://abmyod.aydin.edu.tr/>

E-posta: candanvarlik@aydin.edu.tr

Author's Guide

Author's may send their articles which are prepared in accordance with the below stated publishing and editorial principles, together with the "article presentation form" via e-mail to the provided addresses.

Providing the permissions of the authors (the main author or the rightful publishing house) is obligatory for the translated texts and articles as well.

The articles which are sent to their authors for further improvement and/or proofreading following the preliminary reviews and referee evaluations, must be edited accordingly and delivered back to the journal in one month at the latest.

On the other hand, the articles which are found to be conflicting with this guideline, will be returned to their authors for further proofreading and will not be issued.

Publishing Principles

1. The articles to be published in the journal cannot be published or presented elsewhere without the permission of the Editorial Board. The articles that are published, partially or as a whole, cannot be used elsewhere without citation. The journal only accepts original manuscripts which are not published, being reviewed for publication or accepted to be published previously. The authors of the related articles must build a consensus upon the name order.
2. The articles delivered to the journal are expected to be arranged according to American Psychological Association (APA) style regarding the references, footnotes and bibliography. The authors must consult the 6th edition of APA.

3. The articles that are published in the journal will be open for discussion from the date of publication till the next issue of the journal. The criticisms made for the articles will be published in the journal as well. The articles must not exceed 12 pages and they must be handed as a disc or delivered via e-mail to the given addresses. The originally prepared manuscripts will be scaled down by 20 % while printing, thus the sizes of the figures and tables must be arranged accordingly. Also, the journal is printed black and white, therefore the photographs, images, figures or graphics within the text must not be colored.
4. The journal only accepts manuscripts which are not published, being reviewed for publication or accepted to be published previously.
5. The papers that are presented or to be presented in a scientific gathering such as symposium, congress or conference can be accepted for referee evaluation provided that they are not published.
6. The Editorial Board of the Journal delivers the article to three different referees. The articles are published at least with two positive referee reviews.
7. The manuscripts that are expected to be revised must be completed and resent to the Editorial Board within 30 days (including the posting time). Manuscripts that are sent within the specified period will be queued to be published in the next issue. Manuscript revision may also be evaluated by the referees who demanded the changes.
8. The approved articles are published one after another regarding the completion dates of their referee reports.

9. The manuscripts to be sent to the journal must be prepared as two copies. One of the two copies must be posted as a hard copy and the other must be delivered via e-mail. Both of the delivered copies (digital and hardcopy) must include a cover page which contains the names and the surnames of the author(s), the full title of their articles, their titles and the workplaces, work and mobile phones as well as e-mails.
10. The copyrights of the manuscripts which are accepted to be published following the evaluation process, are considered as transferred to Istanbul Aydin University.
11. Following the publication of the article, two copies of the related issue of the journal is delivered to the author. No royalty is paid to the authors.
12. The manuscripts which pass Referee Board and to be published with the purpose of sharing knowledge on a national and international basis, may be published depending on the website of the university.
13. The manuscripts sent to the journal are not be returned even if not to be published.

Editorial Principles

I. Types of Articles

The articles to be published in the journal are expected to be as follows;

- » Works related to original studies,
- » Works which explain application examples in a scientific way,
- » Works of collection presenting the deficiencies and evaluating the developments on a specific subject,

» Scientific articles that are prepared using the results obtained from a thesis, where there is a scientific consistency partially or as a whole and in which the doctorate student and the advisor have worked together as collective authors.

II. Page Layout

A4 page size with 2 cm margins on left and right; 2.5 cm on top and 3 cm on the bottom of the page. The text must be justified and written with 1,5 space whereas the Turkish and English abstracts must be written with single space leaving an empty line between the paragraphs. The text, excluding the title, name of the figure or table for which the format is specified, must be written using Times New Roman font type in 12-point size in general.

III. Article Titles

The title of the article must reflect its content, must not exceed 70 characters. Authors must avoid redundancy; the title must be typed using Times New Roman font type in 20-point size with only the initial letter of the title capitalized. The title must be 6 cm below the upper page limit.

» The English Title of the Article

12-point size, **bold**, Times New Roman font type with only the initial letter of the first word capitalized.

IV. Author's name(s) and Address(es)

10 cm below the upper page limit, only the initials of the name and surname capitalized, Times New Roman in 12-point size, aligned to right and **bold**. In case there are more than one author name to be mentioned, each author's institution must be indicated as a footnote. The author responsible for correspondence must be indicated with an asterisk (*) and his/ her contact information such as institution, phone number and e-mail address must be given on the first page of the article as a footnote with 2 cm above the bottom page limit using 10-point size Times New Roman font type.

V. Scientifically standardized abbreviations should be preferred and explained where it is first mentioned.

VI. Abstract

The abstract must contain the purpose(s), methods, results and evaluations regarding the subject of the work and consist between 200-250 words. In this respect, the abstract must be able to give an idea about the work to the reader. Starting from 13 cm below the upper page limit, the abstract must be typed with single space using 12-point size Times New Roman font type in italics. The title of the abstract (Abstract) must be typed in bold leaving an empty line before the text.

VII. Keywords

Following the abstract part, at least 3 and at most 6 keywords must be given in order for the article subject to be classified. The keywords must be prioritized with 12-point size Times New Roman font type for Turkish and 11-point size and italics for English with only the “**Keywords**” typed in **bold**. There must be a blank space between the abstract and the keywords. Keywords must be typed in lower-case letters unless indicating a proper name.

VIII. Titles

» *English Title of the Article*

Only the initial letter capitalized; Times New Roman, 16-point size, bold and aligned to the left.

» *Main Title*

The introduction section must be directly related to the text itself without long background information. All main titles must be aligned to the left using 14-point size, bold, Times New Roman font type with only the initial letter of the title capitalized. Titles must not start with numbers or any kind of signs. Main titles must not have space before or after them and the main title must immediately be followed by the text (12-point size, Times New Roman) without an empty line.

» ***Section Titles***

No empty space is required when main titles are to be followed by the section titles without a text. The section titles must be aligned to the left and written in 12-point size, Times New Roman font type in bold with only the initial letter of the first word capitalized. Section titles must be followed by the text without an empty line in between. However, any section title following a text must have an empty line before.

» ***Sub-titles***

Sub-titles must be typed at the beginning of the text and separated from the text using a hyphen (-) after which must follow the text without a space. Sub-titles must be written in 12-point size italics using Times New Roman font type with only the initial letter of the first word capitalized.

IX. Figures

The figures included in the text must be centered on the page aligned with the text. The figures must be clear and understandable. The manuscripts will be scaled down by 20 % while printing thus the sizes of the figures must be arranged accordingly. The drawings must either be prepared in a digital drawing software or if scanned the file must at least have 300dpi definition. The texts found in graphics, images and text boxes must not be smaller than a text written with 9-point size in Times New Roman font-type. The numbers and the names of the figures must be centered on the page, typed under the figure itself, following a single space with 12-point size italics in Times New Roman font-type with only the initial letter of the first word capitalized. There must be a single space before the figure, its title and after its title. The figures must be referred to within the text prior to the figure.

X. Images and Photographs

The images, photographs or special drawings included within the text must be scanned in 300 ppi (300 pixels per inch) with a 10 cm short edge in JPEG format, cited within the text and numbered together with figures.

XI. Tables and Equations

The tables included in the text must be centered on the page aligned with the text. The numbers and the names of the table must be typed above the table leaving a single space before and after as well as below the table using italics, 12-point size, Times New Roman font type; the title and the number must be centered with only the initial letter of the first word capitalized. Tables must certainly be referred to within the text beforehand. The contents of the tables lines and columns must be typed with Times New Roman font-type and in 12-point size. In case necessary the font size can be decreased down to 9-point size not exceeding text limits. The first line of the table, where the parameters and the names are found, must be closed by a 1.5-point size thick line from above and under. The table must be limited by adding an additional line under the last line of the table without using horizontal or vertical lines.

The equations to be written within the text must be typed using Microsoft Word Equation Editor and aligned to left with equals numbered within parentheses and aligned to the right.

XII. Symbols

In case the article contains a lot of symbols or they are required to be explained, symbols should be written in 11-point size italics with Times New Roman font type before the bibliography in accordance with international standards. Decimal demonstrations must be done with full stop“.” with no comma separating thousands. If required use space.

III. Bibliography

The reference system for the journal is American Psychologist Association (APA) 6th Edition. A work prepared in APA system must have a references section at the end. The page must begin with a title named “References” written in 14-point size Times New Roman with only the initial letter capitalized. Any work referred or quoted within the text must be cited in the references section.

The references content must be placed at the end of the text, aligned in an alphabetical order with Times New Roman, 11-point size with only the names of journals, books or symposiums written in *Italics* as shown in the following examples.

In case there is, the volume numbers must be typed in **bold** and issue numbers in regular characters. The names of the journals where national or international articles are taken must not be abbreviated and must be given in full.

» **Example:** Name of the journal should be written as Water Resources, not as Wat. Res.

Citation must be as follows within the text in a sentence...Smith (1980)... or ...(Smith, 1980; Adams, 1981) as well as (Smith et al., 1980) at the end of a sentence indicating the surname and publishing year of the work. For citing the works with two authors, the surnames of both authors must be mentioned as follows (Snell and Etre, 1971). In case there are more than two authors to be indicated in the citation then “et al.” abbreviation must be used, in parentheses (Li et al. 1998) or within a sentence ... Li et al. (1998)...

- The names of books, magazines or journals, films or TV programs must be written in italics.
- A new or technical term may be written in italics when it is mentioned for the first time in the text and with regular characters later on.

- The common expressions and abbreviations in English must be written in regular characters. Italics must not be used for emphasizing an expression more.

-Organization abbreviations: the first reference must include the full name clearly; the abbreviations can be used later on in case the reader is familiar with the concept.

» **Example:** First reference: National Institute of Mental Health (NIMH),

Later on: (NIMH, 2015)

Place direct quotations that are 40 words, or longer, in a free-standing block of typewritten lines, and omit quotation marks. Use a smaller point size than the text itself (10 or 11) and add page number in parenthesis at the end of the quote.

» **Example:**

According to Krishnamurti (1998),
(...) zamanın bir sonucu değildir. Dönüşüm sessiz, sakin, pasif bir zihnin sonucudur. Zihin bir sonuca odaklandığında, artık pasif değildir. İnsan dönüşmek istedikçe, değişmek istedikçe, olanı değiştirmek istedikçe, bir sonuca odaklanacaktır, bir sonucu arayacaktır. Zihin basit bir şekilde olanı anlamağa niyet etmek zorundadır. O zaman sakinleşebilir. Bu sakinlik içinde, insan olanı anlayabilir. Dolayısıyla bir dönüşüm olabilir (s.83).

Information based on personal conversations that are realized through e-mail, telephone, face to face communication and in other ways are cited within the text but not in references section.

Initial use of laws within a text:

For laws (statutes), the preferred form includes the name of the law and the year – e.g. (Child Abuse Prevention and Treatment Act of 1974). APA style requires anything cited briefly in the text (e.g. in parentheses) should also have a complete listing in the References list.

Belli koşulları sağlayan ve nüfus yoğunluğu fazla olan belediyelerde hizmetin daha etkin ve verimli şekilde verilebilmesi amacıyla Yapı Kontrol Müdürlükleri kurulmuştur (Belediye Kanunu [BK], 2005:Madde 48).

Repeated use of laws in a text:

Belediyeler 5393 sayılı yasanın kendilerine vermiş oldukları yetki çerçevesinde yapacakları işlerle ilgili olarak yönetmelikler çıkarırlar ([BK], 2005:Madde 48).

Bibliography should be prepared as follows:

National – International Articles

» Ishidate, M., Sofuni, T., Yoshikawa, K., Hayashi, M., Nohmi, T., Sawada, M., Matsuoka, A., (1984). Primary mutagenicity screening of food additives currently used in Japan. *Food and Chemical Toxicology*, 22(8), 623-636.

» Pandey, A. K., Kumar, P., Singh, P., Tripathi, N. N., Bajpai, V. K., (2017). Essential oils: Sources of antimicrobials and food preservatives. *Microbiology*, 7: 2161. doi: 10.3389/fmicb.

» Gezgin, S., (2009). Medyanın sorumluluğu (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 1:44-54.

» National – International Papers

» Yilmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, Proceedings, 5tJl Conference, Electronics, 117-143, Sydney, A.

National – International Books

» Yilmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Magnetic fields*, 295, Mc. Graw Press, London.

Sections from Books

» Sensoy, T., (1998). *Magnetic fields*, in Reinhardts, M, eds, Physics, Mc. Graw HM Press, 2-5, Oxford, UK.

Translated Books

» Ong, W.J (1995). *Sözlü ve Yazılı Kültür. Sema Postacıoğlu* (Çev.). 136, Metis Yayınevi. İstanbul

Edited Books

» Çebi, M.(Ed).(2003). *Medya Etki Araştırmaları* 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Sections from Edited Books

» Keeplinger. H,M(2003). *Etki Kavramının Sınırları*. Murat Çebi (Ed.), *Medya Etki Araştırmaları* 142, Alternatif Yayınevi. Ankara.

Journal Articles

» Gezgin, S. (2009). *Medyanın Sorumluluğu* (Türk Alman ilişkileri Örneğinde). *İstanbul Aydın Üniversitesi/Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 44-54

Unpublished Theses, Papers

Arvas, İ.S (2010). *Cumhuriyet Döneminde Basında Etik Bağlamda Ortaya Konulan Uygulamalar ve Bir Meslek Örgütü: Basın Konseyi*. (Unpublished Doctorate thesis) İstanbul Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Law and Regulations

» *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası* (1982), Kanun No:2709, Resmi Gazete: 09.11.1982/17863.

» *Yapı Denetimi Hakkında Kanun* (2001), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 13.07.2001/24461.

» *Yapı Denetimi Uygulama Yönetmeliği* (2008), Kanun No:4708, Resmi Gazete: 05.02.2008/26778.

Online Articles

» Koloğlu, O. (1999). *Medya, Devlet ve Sermaye*. <http://dorduncukuvvetmedya.com>

Printed Scientific Reports

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., eds. (1998). Magnetic fields, J., Technical Report, ICTP TRIL Programme, 12, Trieste.

Vocational, Technical Reports

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., eds. (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Teknik Rapor 5, CEV Vakfı, İstanbul.

Theses

» Yılmaz, A., Brown, O. ve Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, Doktora tezi, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Standards

» TS920, (1990). *Binalarda rüzgar yükü kuralları*, Türk Standartları, Ankara. ix) Güncel Yazı

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, *Bilim ve Teknik*, 63, 7, 3-5

Online Sources

Following the alphabetical order of the sources, online sources must be indicated below a 1-point size line together with the date the source was used.

» Yılmaz, A., Brown, O. and Nelson, H., (1998). *Manyetik Alan Teorisi*, <http://www.server.com/final/paper1.html>, (21.12.2005)

Booklets (no date, no author):

» *Inside these doors: A guidebook of Elfreth's Alley homes* [Brochure]. (t.y.). Philadelphia: Elfreth's Alley Association.

Film

» Director's Surname, Director's Initials. (Director). (Year). *Name of the film in italics*. Production city: Production company name.

» Huston, J. (Director/Scriptwriter). (1941). *Malta Şahini* [Film]. U.S.: Warner.

Within the text: ...(Malta Şahini, 1941)...

Photograph

» Adams, Ansel. (1927). *Monolith, the face of Half Dome, Yosemite National Park* [Fotoğraf]. Art Institute, Chicago.

» Within the text: ...(Adams, 1927)...

Dialogue

» Arroyo, Gloria Macapagal. (2003). *A time for Prayer*. Michael Schumanilesöyleşi. *Time*. 28 Temmuz 2003. Erişim Tarihi 13 Ocak 2004, <http://www.times.com/time/nation/article/0,8599,471205,00.html>

Report and technical articles

» Gencil Bek, M. (1998). *Mediscape Turkey 2000* (Report No. 2). Ankara: BAYAUM.

TV Show

» Long, T. (Author), and Moore, S. D. (Director). (2002). *Bart vs. Lisa vs. 3 Grade* [TV Series]. B. Oakley and J. Weinstein (Producer), *Simpsons*. Episode: 1403 F55079. Fox.

Within the text: ...(Simpsons, 2002)...

Contact Information:

Anadolu Bil Meslek Yüksek Okulu Dergisi Editorial Board

Istanbul Aydın University
Beşyol Mahallesi, İnönü Caddesi, No: 38
Sefaköy, Küçükçekmece/Istanbul

Tel: 0535 354 64 73

Web: <http://abmyod.aydin.edu.tr/>

E-mail: candanvarlik@aydin.edu.tr